

**ДОКУМЕНТ ЄВРОПЕЙСЬКОГО БАНКУ
РЕКОНСТРУКЦІЇ ТА РОЗВИТКУ**

СТРАТЕГІЯ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

2011 – 2014 р.

Затверджено Радою Директорів на засіданні 12/13 квітня 2011 р.

ЗМІСТ

РЕЗЮМЕ.....	6
1. ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКУ У ПОПЕРЕДНІ ПЕРІОДИ ТА ПОТОЧНИЙ ПОРТФЕЛЬ	11
1.1 ОГЛЯД ДІЯЛЬНОСТІ ДО ЦЬОГО ЧАСУ	11
1.2 РЕАЛІЗАЦІЯ ПОПЕРЕДНЬОЇ СТРАТЕГІЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	11
1.3 ВПЛИВ ПОРТФЕЛЮ БАНКУ НА ПРОЦЕС ПЕРЕХОДУ ДО РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ВИСНОВКИ НА ОСНОВІ ДОСВІДУ	15
2. ОПЕРАЦІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ	17
2.1 ЗАГАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЗДІЙСНЕННЯ РЕФОРМ.....	17
2.1.1 Політичне середовище	17
2.1.2 Підприємницьке середовище.....	18
2.1.3 Фізичне середовище	18
2.1.4 Реформа законодавства	19
2.2 УСПІХИ У ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ ТА ВІДПОВІДНІ ЕКОНОМІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ.....	20
2.2.1 Макроекономічні умови діяльності Банку	20
2.2.2 Доступ до капіталу.....	21
2.2.3 Просування реформ та проблеми переходу до ринкової економіки, які залишаються	22
3. СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ОПЕРАЦІЙНІ ПРІОРИТЕТИ.....	25
3.1 ПРІОРИТЕТИ БАНКУ НА ПЕРІОД СТРАТЕГІЇ.....	25

3.2	ПРОБЛЕМИ ОКРЕМИХ ГАЛУЗЕЙ ТА ЦІЛІ БАНКУ	27
3.2.1	Енергетика	27
3.2.2	Виробничий сектор	30
3.2.3	Модернізація інфраструктури	33
3.2.4	Фінансовий сектор та ринки капіталу	35
3.2.5	Екологічний та соціальний вплив	36
4.	СПІВРОБІТНИЦТВО З ІНШИМИ МФО ТА ДОНОРАМИ	40
4.1	ОСНОВНІ ГАЛУЗІ СПІВРОБІТНИЦТВА	40
4.2	СПІВРОБІТНИЦТВО З ЄС	41
	Додаток 1 ПОЛІТИЧНА ОЦІНКА	43
	Додаток 2. ОЦІНКА ПРОБЛЕМ ПЕРЕХОДУ ДО РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ	47
	Додаток 3 УКРАЇНСЬКЕ ГОСПОДАРСЬКЕ ЗАКОНОДАВСТВО ТА КОРПОРАТИВНЕ УПРАВЛІННЯ	58
	Додаток 4 ЕКОЛОГІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ ПИТАННЯ	65
	Додаток 5 КЛЮЧОВІ ВИСНОВКИ НА ОСНОВІ ПОПЕРЕДНЬОГО ПЕРІОДУ СТРАТЕГІЇ (Підготовлено Відділом оцінки)	72
	Додаток 6 ІНІЦІАТИВА ЄБРР ЩОДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕНЕРГЕТИКИ	74
	Додаток 7 ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОГРАМИ ТАМ/BAS В УКРАЇНІ	77
	Додаток 8 ТЕХНІЧНА ДОПОМОГА	81
	Додаток 9 ВИБРАНІ ЕКОНОМІЧНІ ПОКАЗНИКИ	81
	Додаток 10 КАРТА	82

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

ОВК	Одиниці встановленої кількості
Банк	Європейський Банк Реконструкції та Розвитку
ВАС	Консультативні послуги з підприємництва
ЧФУ	Чорнобильський фонд "Укриття"
ФЧТ	Фонд чистих технологій
ППК	Програма прямого інвестування
ППК	Програма прямого кредитування
СП	Східне партнерство (ЕС)
Е5Р	Енергетична ефективність та партнерство у сфері охорони навколишнього середовища у Східній Європі
ЄБРР	Європейський Банк Реконструкції та Розвитку
ЕС	Європейська Комісія
ЄІБ	Європейський Інвестиційний Банк
ЄПС	Європейська політика сусідства
ЕSSF	Спеціальний фонд акціонерів ЄБРР
ЄС	Європейський Союз
EUR	Євро
Е&С	екологічний та соціальний
ПІІ	Прямі іноземні інвестиції
ФУ	Фінансова установа
ВВП	Валовий внутрішній продукт
ПГ	Парникові гази
ГМО	генетично модифікований організм
МФК	Міжнародна фінансова корпорація
МФО	Міжнародні фінансові організації
МВФ	Міжнародний валютний фонд
ІРО	первинне публічне розміщення акцій
МФД	Макрофінансова допомога
МЕІ	Муніципальна та екологічна інфраструктура
МСМП	Мікро-, малі та середні підприємства
НАЕЗ	Національне агентство України з питань забезпечення ефективного використання енергетичних ресурсів
НКРЕ	Національна комісія регулювання електроенергетики
ІПД	Інвестиційна програма добросусідства
НБУ	Національний банк України
NPL	проблемний кредит
АЕС	Атомна електростанція
НБК	Новий безпечний конфайнмент
ОБСЕ	Організація безпеки та співробітництва в Європі
ДПП	державно-приватне партнерство
SEAP	План заходів для сталого розвитку енергетики
ПЗЗ	План здійснення заходів (Чорнобильської АЕС)
МСП	Малі та середні підприємства
ТАМ	Turnaround Management (Управління перетвореннями)
ТС	Технічне співробітництво

ПСТ	Програма сприяння торгівлі
USD	долар США
USAID	Американське агентство міжнародного розвитку
USELF	Програма фінансування альтернативної енергетики в Україні
ПДВ	Податок на додану вартість

РЕЗЮМЕ

Україна прихильна до принципів багатопартійної демократії та плюралізму, які містяться у Статті 1 Угоди про заснування Банку, проте, застосування цих принципів протягом попереднього періоду Стратегії було дещо нерівномірним.

Минулі три роки були дуже складними для України. Незважаючи на досягнення значних успіхів у демократичних реформах після Помаранчевої революції у 2004 році, відсутність політичного консенсусу у Помаранчевій коаліції, та між Урядом та сильною політичною опозицією призвели до періоду нестабільності та блокування політичних процесів. Глибокі суперечності між виконавчою та законодавчою гілками влади призвели до припинення реформ, зокрема, у життєво важливих сферах державного управління та боротьби з корупцією.

Президентські вибори, які відбулися на початку 2010 року, вважалися міжнародними спостерігачами вільними та справедливими. Проте, кроки, які були здійснені після виборів та наступне формування пропрезидентського уряду потенційно може вплинути на систему конституційних противаг та контролю у політичній системі. Важливим завданням для нового Президента та Уряду буде збереження демократичних надбань останніх п'яти років з одночасним зміцненням політичної стабільності та підзвітності процесу формування державної політики.

Україна є однією з країн, що найбільше постраждали від нещодавньої фінансової кризи. До кризи її основні вразливості включали у себе залежність від експорту товарів (зокрема, сталі), висока потреба у рефінансуванні в іноземній валюті у приватному секторі, залежність від субсидованого імпорту природного газу з Росії, а також відсутність ефективних механізмів політичної координації. Обвал попиту та цін на сталь наприкінці 2008 року та збільшення цін на імпортний природний газ суттєво обмежили внесок чистого експорту у зростання економіки. В той же час, внутрішній попит постраждав від відтоку зовнішнього капіталу. Вплив кризи на баланс компаній був підсилений нестабільністю банківського сектору, значним скороченням банківського кредитування та накопиченням у держави великої заборгованості з відшкодування ПДВ. Як результат, у 2009 році загальний обсяг виробництва знизився на 14,8 відсотків, зменшилися обсяги прямих іноземних інвестицій. Баланс державного сектору погіршувався по мірі того, як влада використовувала фіскальну політику для пом'якшення впливу кризи.

Економічна ситуація покращилася у 2010 році після виборів, що відбулися у лютому 2010 р. Новий уряд почав реагувати на кризу проведенням фіскальної, фінансової та деяких структурних реформ. У травні 2010 року новий уряд оприлюднив амбітну середньострокову програму реформ, що охоплює широкий спектр стратегічних заходів, спрямованих на створення передумов для економічного зростання. Довіра інвесторів почала зростати, особливо після того, як у липні 2010 р. влада уклала угоду з МВФ щодо нового середньострокового плану фінансування, але слід зазначити, що останнім часом цей процес дещо уповільнився. Ставки доходності за державним боргом впали,

фондовий ринок відновився, і Національному банку України (НБУ) вдалося поповнити валютні резерви.

Очікується, що процес післякризового відновлення буде тривалим через низький внутрішній попит, потребу в часі для пристосування до наслідків торговельного шоку, невирішені проблеми у фінансовому секторі та обмежені можливості уряду щодо створення подальших фіскальних стимулів з метою залучення зовнішніх інвестицій. Оголошені структурні реформи в разі їх правильної реалізації повинні зміцнити потенціал довгострокового економічного зростання країни та допоможуть подолати післякризові макроекономічні проблеми.

Основні задачі

Ключове негайне завдання для влади - відновлення стабільності у ситуації з державним боргом та завершення післякризової стабілізації фінансового сектору. Заходи в цих сферах реалізуються за підтримки МВФ та інших міжнародних організацій. Крім цього, необхідно суттєво покращити бізнес-середовище та зменшити переконання в поширеності корупції для того, щоб можна було залучити масштабні якісні інвестиції, які з часом зменшили б залежність України від декількох експортних секторів, що характеризуються високою енергомісткістю та низькою доданою вартістю.

Україна продовжує вирішення в усіх ключових секторах важливих завдань, пов'язаних з переходом до ринкової економіки, у тому числі:

- **Підвищення енергоефективності та енергетичної безпеки.** Україна є великим чистим експортером нафти та природного газу, а також важливою країною транзиту. В той же час її економіка залишається однією з найбільш енергомістких та неефективних у регіоні. Енергетичний сектор постраждав за ті роки, коли він використовувався для досягнення не економічних, а в основному квазібюджетних чи політичних цілей. Очікується, що вступ України до Енергетичного співтовариства ЄС та рішення щодо поступового підняття внутрішніх цін на газ до рівня імпортерських цін сприятимуть зміцненню газового та електроенергетичного секторів, створенню умов для підвищення енергоефективності, енергозбереження, а також підтримці планів України залишатися країною транзиту енергії. Для розширення можливостей залучення додаткових коштів на модернізацію газотранспортної системи та розвитку своєї бази природних ресурсів Україні необхідно буде покращити управління та прозорість в галузі, а також здійснити комерціалізацію та структурне розукрупнення НАК „Нафтогаз Україна”.
- **Розкриття сільськогосподарського та промислового потенціалу України.** Україна має величезний потенціал у сільськогосподарському секторі та у майбутньому може допомогти у вирішенні глобальних питань продовольчої безпеки. Але поки що цей потенціал реалізований не повністю, оскільки продуктивність у цьому секторі залишається низькою, доступ до фінансування – обмеженим, а майбутня ситуація з земельною власністю та правами користування – невизначеною.

Очікується, що промисловий сектор виграє від нещодавнього вступу України до СОТ, а також створення глибокої та всеосяжної зони вільної торгівлі, щодо якої наразі тривають переговори з ЄС. Однак під час кризи цей сектор постраждав від надмірної залежності від короткострокового фінансування, шоків умов торгівлі, а також зменшення міжнародного попиту. Тісні зв'язки між бізнесом та політикою, слабе управління, низька прозорість та недостатні зусилля із забезпечення конкуренції стримують промисловий розвиток та надходження нових іноземних інвестицій. Нещодавнє втручання уряду та запровадження обмежень щодо експорту зерна мало негативний вплив на виробників зерна.

- **Створення якісної та надійної інфраструктури.** За останні роки дещо покращилася транспортна та муніципальна інфраструктура, що серйозно постраждала під час тривалої рецесії у зв'язку з переходом України до ринкової економіки. Оскільки після кризи спроможність держави виділяти значні інвестиційні ресурси для цього сектору буде обмеженою, важливо залучити до реконструкції та утримання доріг та морських портів приватний сектор, а також розвивати конкуренцію в залізничному та авіаційному секторах. Хоча комунальні підприємства є децентралізованими, вони постраждали від політизації процесу утворення тарифів, проблем з управлінням, а також від обмеження їх спроможності фінансувати комерційно доцільні проекти.
- **Подолання наслідків кризи у фінансовому секторі.** Високодоларизований фінансовий сектор України досі потерпає від післякризового процесу зменшення обсягу використання боргових ресурсів, залежності від короткострокового фондування, а також довготривалих проблем з управлінням. Роль держави в цьому секторі збільшилася під час кризи, оскільки вона зробила значні вливання у державні установи та націоналізувала декілька інших банків. Збільшення державної власності у цьому секторі може призвести до зменшення його ефективності у довгостроковій перспективі та, зрештою, потенціалу економічного зростання. Міжнародні банки підтримували свої українські дочірні установи під час кризи, але їх майбутнє в Україні значною мірою залежатиме від того, чи зможе влада запровадити методи нагляду, що відповідатимуть найкращій міжнародній практиці, забезпечити ефективну координацію з місцевими наглядовими органами і справедливу конкуренцію. Небанківський сектор лише зароджується, капітальні ринки у місцевій валюті в основному залишаються недостатньо розвиненими.

Стратегічні напрямки діяльності Банку

У період післякризового відновлення Банк скоригує свій підхід та зосередиться на вирішенні ключових завдань переходу до ринкової економіки з урахуванням програми реформ уряду та у тісному співробітництві з іншими (МФО) та двосторонніми донорами:

- **Енергетика.** Банк буде підтримувати підвищення безпеки ядерної енергетики, будівництво та модернізацію мереж електропередачі та об'єктів, що є

необхідними для інтеграції України в європейський енергетичний ринок та об'єктів, що сприятимуть підвищенню загальної енергоефективності та зменшенню питомого обсягу викидів вуглецю в галузі. Банк також буде підтримувати модернізацію української системи транспортування та розподілу природного газу за умови, що влада виконуватиме комплексну та реалістичну програму реформ, яка має включати у себе реструктуризацію НАК «Нафтогаз України».

- **Промисловість та сільське господарство, загальні сектори.** Банк буде підтримувати прямі іноземні інвестиції та місцеві підприємства для того, щоб сприяти диверсифікації економіки та реструктуризації застарілих енергомістких галузей з приділенням особливої уваги підвищенню ефективності їх управління, прозорості та енергоефективності. Визнаючи великий потенціал України як сільськогосподарського виробника, Банк буде підтримувати інвестиції в усі рівні створення доданої вартості, особливо інструменти підтримки виробників первинної продукції, у тому числі сезонний оборотний капітал. Банк буде підтримувати Україну у розвитку її галузей зі значним використанням знань та у ефективному використанні її людського та наукового потенціалу, а також підтримувати урядову програму приватизації підприємств, які поки що залишаються в державній власності, сприяючи підвищенню прозорості цього процесу з метою максимального підвищення вартості для державного сектору.
- **Інфраструктура.** У секторі автомобільних доріг Банк буде підтримувати завершення модернізації Підтримка залізничного сектору, в якому перед кризою виявилися значні проблеми з недостатньою пропускнуною спроможністю та ресурсами, буде надаватися лише за умови, що влада почне робити реальні кроки в напрямку корпоратизації національного залізничного оператора та дозволить вступ на цей ринок приватним операторам. Банк також буде допомагати Україні у розвитку галузей, що вимагають інтенсивного застосування знань, та кращому використанні її кадрового та наукового потенціалу, а також підтримувати процес комерціалізації комунальних підприємств шляхом реалізації проектів, які даватимуть великий демонстраційний ефект або значне підвищенням енергоефективності.
- **Фінансовий сектор та ринки капіталу.** Пріоритетним напрямком діяльності буде забезпечення банківського сектору цільовим довгостроковим кредитним та акціонерним фінансуванням разом з технічною допомогою для підтримки цієї діяльності. Це допоможе відновити кредитування та сприятиме реалізації заходів, спрямованих на зменшення нестабільності цього сектору у майбутньому, зокрема зміцненню управління, диверсифікації джерел довгострокового фінансування та максимальній можливій підтримці кредитування в національній валюті. Кредитні інструменти будуть в основному використовуватися для підтримки МСП, підвищення енергоефективності та розвитку торгівлі, з використанням відповідної технічної допомоги. У співпраці з іншими МФО Банк допоможе владі зменшити роль держави у банківському секторі. Банк буде співпрацювати з

іншими МФО та НБУ з метою вирішення проблем, які залишились, які перешкоджають структуруванню кредитів Банку у національній валюті.

Успіх цієї амбітної стратегії діяльності Банку в Україні значною мірою залежатиме від темпу реалізації реформ в усіх основних секторах. Якщо реформи відбуватимуться повільно, Банк буде змушений обмежити обсяг інвестицій, особливо у державному секторі. У наступні роки Банк вестиме активний політичний діалог з владою та іншими МФО. Нещодавній успішний досвід обговорень та координації дій у газовому та фінансовому секторі є чудовим прецедентом, який Банк намагатиметься використовувати в інших секторах.

1. ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКУ У ПОПЕРЕДНІ ПЕРІОДИ ТА ПОТОЧНИЙ ПОРТФЕЛЬ

1.1 ОГЛЯД ДІЯЛЬНОСТІ ДО ЦЬОГО ЧАСУ

Україна є для Банку другою найбільшою за розміром країною діяльності. У період з 1992 р. до кінця 2010 р. Банк підписав в Україні більше 280 проектів, яким відповідає чистий сукупний обсяг діяльності більше 5,9 млрд. євро.

Таблиця 1. Портфель ЄБРР в Україні станом на 31 грудня 2010 р.

Суми у млн. євро				
Сектор		Зобов'язання щодо виділення коштів	Виділені кошти (Операційні активи)	Загальна сума портфелю
Енергетика	Приватний	24	79	102
	Державний	328	45	372
Фінансові установи	Приватний	106	997	1.103
	Державний	0	0	0
Корпоративний	Приватний	210	841	1.050
	Державний	8	5	13
Інфраструктура	Приватний	54	30	84
	Державний	628	313	941
Фонди інвестування акціонерного капіталу	Приватний	69	80	149
	Державний	0	0	0
Усього	Приватний	462	2.025	2.488
	Державний	963	363	1.326
Разом		1.426	2.388	3.813

Поточне співвідношення приватного / державного боргу (у відсотках від сумарного портфелю) складає приблизно 65 / 35, що відповідає співвідношенню у 60 / 40, передбаченому документами Банку.

1.2 РЕАЛІЗАЦІЯ ПОПЕРЕДНЬОЇ СТРАТЕГІЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Стратегія Банку, схвалена у вересні 2007 р., встановила наступні пріоритети:

- сприяння підвищенню ефективності, конкурентоспроможності та диверсифікації економіки;
- підвищення стандартів корпоративного управління українського приватного сектору та сприяння прямим іноземним інвестиціям;

- сприяння подальшому розвитку ринків капіталу та надання постійної підтримки мікро-, малим та середнім приватним підприємствам шляхом надання цільових довгострокових кредитних ліній разом з банками-партнерами;
- сприяння підвищенню енергоефективності та енергетичної безпеки, та сталому використанню природних ресурсів в усіх галузях економіки;
- підвищення ефективності та надійності ключової інфраструктури, виробництва, передачі та розподілу електроенергії, комунальної інфраструктури та нафто- і газотранспортної систем; а також підвищення стандартів ядерної безпеки, підготовка до безпечного виведення з експлуатації Чорнобильської АЕС та створення нового безпечного конфайнменту для його четвертого енергоблоку.

До останнього кварталу 2008 р. Банк успішно впроваджував свою стратегію, досягаючи запланованих цілей щодо переходу до ринкової економіки, та значно збільшивши інвестиції, які суттєво впливають на підвищення енергоефективності. Складова енергоефективності в угодах Банку більше ніж подвоїлась з 163 млн. євро у 2007 р. до 348 млн. євро у 2008 р. Проте, розгортання фінансової кризи перешкодило подальшим значним інвестиціям, і у 2009 р. інвестиції у підвищення енергоефективності зменшились до 139 млн. євро.

У травні 2008 р. Банк успішно провів в Києві свої щорічні збори, які підняли престиж України, а також поінформованість про діяльність ЄБРР як у політичних колах, так і у бізнесовій спільноті, та збільшили значення участі Банку у процесі реформ в Україні.

Наприкінці 2008 р. Україна зазнала безпрецедентного впливу глобальної фінансової кризи. Виробничий сектор серйозно постраждав через девальвацію гривні, припинення банківського фінансування, значного зменшення прямих іноземних інвестицій та обмежень ліквідності, спричинених неспроможністю Уряду вчасно відшкодувати ПДВ.

Реагуючи на кризу, Банк швидко скоригував свої пріоритети з метою впровадження програми подолання кризи, пристосованої для специфічних рис країни, яка зосереджувалась на банківському секторі, що швидко розвивався у 2007-2008 р., але серйозно постраждав від впливу комбінації слабкого внутрішнього керівництва та контролю, ширококомасштабного кредитування в іноземній валюті для нехеджованих позичальників, а також недосконалого інституційного та регуляторного середовища. У співробітництві з стратегічними інвесторами та регулюючими органами, у 2008-2009 р. Банк інвестував у фінансовий сектор більше 1 млрд. євро, включаючи більше ніж 600 млн. євро для підтримки капітальної бази банків. Масштаб та швидкість заходів, впроваджених Банком протягом цього складного періоду була розцінена як великий успіх і сприяла порятунку українського банківського сектору від системної кризи, доповнюючи підтримку від інших МФО.

У галузі розвитку внутрішнього ринку капіталу та пов'язаних з цим довгострокових кредитних ліній, які надавались банкам, ЄБРР досяг обмеженого успіху, внаслідок недостатньої реалізації макроекономічних пріоритетів щодо обмеження доларизації та стимулювання внутрішніх заощаджень. На додаток до цього, Банк, разом з іншими

МФО, протягом тривалого часу намагався отримати необхідні регуляторні дозволи (включаючи дозволи від НБУ) для того, щоб залучати кошти у національній валюті, управляти такими коштами та надавати кредити у національній валюті. На жаль, до цього часу це не було досягнуто.

Були досягнуті стратегічні цілі Банку, пов'язані з підвищенням ядерної безпеки у процесі експлуатації атомних електростанцій (АЕС) та з сприянням заходам, які фінансуються донорами, необхідним для переведення Чорнобильської АЕС у екологічно безпечний стан - включаючи створення НБК для четвертого блоку, який був зруйнований внаслідок аварії 1986 року. У лютому 2009 р. Банк надав свій найбільший грант для одного проекту (135 млн. євро). Проектні роботи щодо сховища відпрацьованого ядерного палива (СВЯП-2) були завершені влітку 2010 р. Були досягнуті значні успіхи у впровадженні Плану здійснення заходів (ПЗЗ), який фінансується з Чорнобильського фонду «Укриття» (ЧФУ), з метою розробки та впровадження технічного рішення для переведення укриття навколо зруйнованого четвертого блоку у безпечний стан. Будівельний майданчик НБК та його інфраструктура в основному завершені. Більшість інших чорнобильських проектів, фінансованих донорами, включаючи критично важливу стабілізацію Об'єкту „Укриття”, яка була завершена у 2008 р., або завершені, або наближаються до завершення. Проект Х2Р4, підвищення безпеки 2 блоку Хмельницької АЕС та 4 блоку Рівненської АЕС до міжнародно визнаних стандартів, був завершений у 2010 р. Проекти Х2Р4 є новим етапом у підвищенні ядерної безпеки та успішному здійсненні проектів в Україні.

Протягом періоду минулої стратегії Банк значно збільшив інвестиції в Україні, з 650 млн. євро у 2007 р. до приблизно 1 млрд. євро у 2009 р. та у 2010 р., і інвестував приблизно 3,2 млрд. євро протягом періоду попередньої стратегії, починаючи з вересня 2007 р. до кінця 2010 р. Банк підтримував фінансовий сектор України шляхом інвестицій у сумі більше 1,3 млрд. євро, і надав ще 900 млн. євро виробничому сектору для здійснення необхідних заходів з модернізації та підвищення надійності ключової енергетичної, транспортної та муніципальної інфраструктури. Проте, мав місце один аспект, який розчаровує – низький рівень надання виділених коштів для комунального сектору, внаслідок проблем, пов'язаних з наданням та затвердженням муніципальних гарантій.

Портфель Банку збільшився від менш ніж 2 млрд. євро наприкінці 2007 р. до більше ніж 3,8 млрд. євро до кінця 2010 р. Більш важливо, інвестиції в акціонерний капітал та квазікапітал в портфелі Банку збільшилася вчетверо, з 242 млн. євро до більше ніж 1 млрд. євро, і частка таких інвестицій зросла з 12% до 28% від загального обсягу портфелю ЄБРР в Україні, що чітко демонструє спроможність Банку брати на себе більші ризики під час кризи.

В Таблиці 2 нижче продемонстроване зростання річних інвестицій Банку в Україні в 2007 - 2010 роках. Ці показники необхідно розглядати в контексті фінансової кризи, відсутності значущих реформ та політичної та економічної нестабільності, яка продовжує мати місце – і все це має негативний вплив на українську економіку та довіру і очікування зростання з боку як внутрішніх, так і міжнародних інвесторів.

Таблиця 2: Тенденції портфелю: 2007 – 2010 р.

Сума у млн. євро	2007	2008	2009	2010
Чистий кумулятивний обсяг діяльності	3.241	4.087	4.760	6.435
Кількість операцій	198	213	241	264
Обсяг поточного портфелю	1.954	2.569	3.109	3.813
Кількість операцій	121	139	153	161
Операційні активи	972	1.508	2.137	2.390
% невибраних коштів	50%	41%	31%	37%
Річний обсяг діяльності	650	835	1.013	964
Кількість операцій	54	40	49	32
Валовий обсяг наданих коштів	491	702	838	441
Річний обсяг скасованих операцій	56	25	180	47
Активні потенційні операції	1.670	1.598	2.205	1.998
Частка приватного сектору (% від портфелю)	66%	67%	70%	65%
Без державних гарантій (% від портфелю)	69%	72%	76%	72%

Портфель ЄБРР в Україні не був захищений від впливу фінансової кризи. Жоден сектор не міг уникнути впливу, і значна кількість клієнтів Банку відчували фінансові труднощі, і багато з них впроваджували заходи для коригування своїх бізнес-планів та зменшення свого боргового навантаження. За цих умов, рівень проблемних кредитів у портфелі Банку залишається невеликим, такі кредити має невелике число клієнтів. Такі показники демонструють пріоритетність для Банку ретельного відбору клієнтів, високий рівень проведення попередніх досліджень та застосування адекватних структур фінансування. Це також є результатом масштабних заходів реагування на кризу та високого рівня управління портфелем. Проте, залишаються значні проблеми, тому що обсяги кредитування комерційних банків залишаються невеликими, і співвідношення боргу та акціонерного капіталу в структурі капіталу продовжує зменшуватись.

Після формування нового уряду у березні 2010 р. пріоритети були перенесені на допомогу новим органам влади у проведенні ключових реформ у галузі інфраструктури та енергетики у тісному співробітництві з іншими МФО. Протягом короткого періоду часу Банк зміг узгодити з органами влади ключові критерії для подальших реформ в електроенергетиці, деяких підгалузях транспортної галузі (дорожній податок та податок на паливо), та у газовому секторі, при цьому діяльність у газовому секторі буде здійснюватись у тісному співробітництві з ЄС та іншими МФО.

У квітні 2010 р. Банк консолідував свої ресурси в країні у новому, більшому офісі в Києві, та закритий свій невеликий регіональний офіс у Дніпропетровську, який працював протягом 3 років. Це рішення базувалося на бажанні сконцентрувати зусилля Банку там, де вже наявна критична маса ресурсів, оптимізуючи таким чином ресурси, що дасть можливість краще задовольняти потреби України.

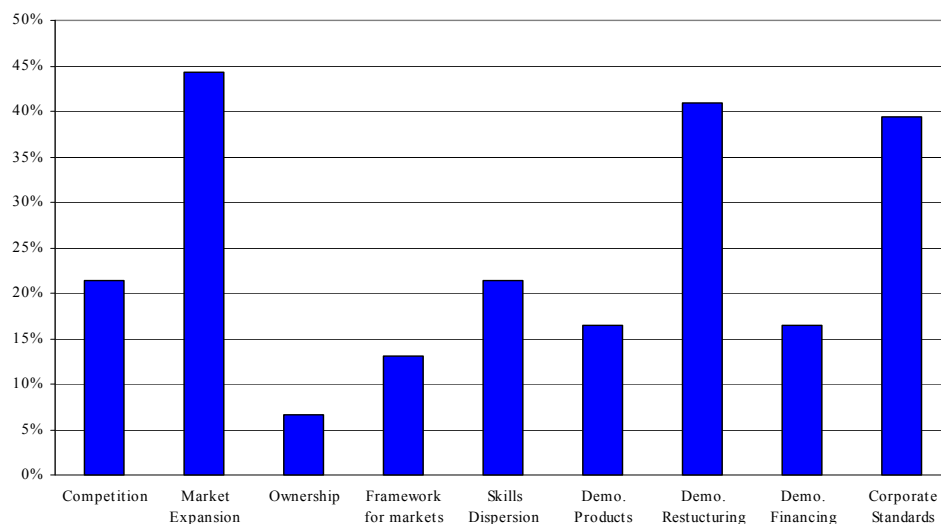
1.3 ВПЛИВ ПОРТФЕЛЮ БАНКУ НА ПРОЦЕС ПЕРЕХОДУ ДО РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ВИСНОВКИ НА ОСНОВІ ДОСВІДУ ¹

З вересня 2007 р. 5% проектів Банку в Україні були оцінені на основі їхніх результатів як “відмінні”, а 87% отримали оцінку “добре”. Це перевищує цільовий показник для установи в цілому щодо оцінки 80% проектів як “добре” або “відмінно”. Тільки 5 проектів отримали оцінку “задовільно”, і більшість з них стосуються докризового періоду. Після того, як криза вразила регіон і взаємодоповнююча роль Банку розширилась, разом з цим збільшився вплив нових проектів на перехід до ринкової економіки. Під час кризи дещо зменшився потенціал впливу на перехід до ринкової економіки щодо проектів з портфелю, особливо для більш старих проектів, проте нещодавно ця тенденція була збалансована, і зменшення та збільшення впливу відбувались у відповідній мірі.

Як можна бачити на Малюнку 1, ключовими цілями переходу до ринкової економіки для всіх проектів були розвиток ринків; реструктуризація; вдосконалення корпоративного управління та збільшення конкуренції, а також сприяння розповсюдженню навичок.

¹ Див. Додаток 5 щодо ключових висновків, зроблених на основі періоду попередньої Стратегії.

Малюнок 1: Відсоток проектів, спрямованих на досягнення конкретних цілей переходу до ринкової економіки, 2005 - 2010 р.

Під час періоду кризи 2008-2009 р. політичний діалог Банку в Україні зосереджував ся на стабілізації фінансового сектору. Банк брав участь у політичному діалозі з НБУ та іншими МФО - партнерами щодо регуляторних заходів реагування на фінансову кризу, та був співорганізатором обговорень за круглим столом з органами влади, представниками ведучих іноземних банків, які представлені в Україні, та МФО, з метою забезпечення продовження підтримки з боку банківських груп для їхніх філій в Україні. Банк також пропонував технічну допомогу для великої групи середніх банків з метою забезпечення того, щоб вони могли виконати вимоги щодо проведення діагностики їхнього балансу.

Більш нещодавно, основний політичний діалог включав обговорення наступного: (i) планів органів влади щодо модернізації газового сектору та реструктуризації НАК „Нафтогаз” (у співробітництві з ЄС та іншими МФО); (ii) продовольчої безпеки, включаючи вдосконалення впровадження системи складських документів, включаючи найкращу практику щодо складання прогнозу балансу зернових; вдосконалення торгівлі зерновими між ЄС та Україна та сталих методів виробництва зерна; (iii) політики щодо вдосконалення управління дорожньою мережею та підвищення податку на паливо у відповідності до міжнародної практики; (iv) найкращої практики щодо бюджетної децентралізації та управління боргом з боку місцевих органів влади з метою уможливлення реалізації комерційно орієнтованих комунальних проектів; (v) політики, необхідної для розвитку ринків капіталу, зменшення доларизації та інших питань, пов’язаних з потенційними операціями Банку щодо кредитування у гривнях; (vi) проблем у галузі управління в державному секторі, які стоять перед корпоративним та фінансовим секторами в Україні.

Введення в дію нового закону про державні закупівлі, який відповідає найкращим міжнародним стандартам та директивам ЄС, а також розробка та введення в дію нового

закону щодо газового сектору створять правову основу для гармонізації законодавчої бази з ЄС та участі України в Угоді про енергетичне співтовариство. Заходи, які вимагаються ЄС та МФО у якості передумов для залучення до діяльності в галузі включають, зокрема, підвищення тарифів до рівня, який дозволяє відшкодування витрат (з системою соціального захисту для незабезпечених), усунення перехресних субсидій та неправильних цінових сигналів щодо інвестицій у підвищення енергоефективності, вдосконалення обліку енергоресурсів та збору коштів за спожиті енергоресурси, а також розробку плану реструктуризації та юридичної вертикальної дезінтеграції НАК „Нафтогаз”. Банк також координує техніко-економічне дослідження щодо модернізації газотранспортних коридорів України та підземних газових сховищ, яке фінансується ПД ЄС. Одна з ключових цілей цього дослідження – проведення оцінки ризиків, пов’язаних з роллю України як країни, що здійснює транзит газу, та надання рекомендацій щодо відповідного інвестиційного плану, який дасть можливість Україні виконати її ймовірні зобов’язання.

Хоча серед політичної спільноти в Україні зростає розуміння того, що після кризи пріоритетною сферою є розвиток ринку капіталу в національній валюті, Банк не зміг вирішити тривалі проблеми, які є фактично обмеженнями на здійснення операцій у гривні та, таким чином, підтримати розробку нових довгострокових продуктів у гривні та з часом сприяти зменшенню доларизації.

2. ОПЕРАЦІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ

2.1 ЗАГАЛЬНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЗДІЙСНЕННЯ РЕФОРМ

2.1.1 Політичне середовище

Протягом останніх років політичне середовище в Україні відзначалось відсутністю політичного консенсусу та жорсткими суперечностями між президентською гілкою влади, урядом та опозицією. Протягом минулих чотирьох років в Україні двічі відбувалися парламентські вибори і змінились три уряди, що призвело до значного уповільнення політичних та економічних реформ. Політична невизначеність була посилена нечіткістю та перетинами у розподілі повноважень згідно Конституції між виконавчою та законодавчою гілками влади. Незважаючи на це, протягом цього періоду зберігалось те, що було досягнуте завдяки Помаранчевій революції – справжня, навіть якщо некерована, політична конкуренція, плюралізм думок у засобах масової інформації, та вільні і справедливі вибори, які призвели до зміни політичного керівництва.

Цей період невизначеності завершився після президентських виборів, які відбулись у лютому 2010 р., та наступного формування пропрезидентського уряду. Новий Уряд є прихильним до формування відповідальної політики та впровадження життєво необхідних реформ, які відкладались протягом періоду минулої Стратегії. Це є найбільш очевидним, якщо розглядати прихильність Уряду до бюджетної відповідальності та структурних реформ, передбачених програмою МВФ, яка була узгоджена у липні 2010 р.

Проте, виникли занепокоєння щодо збереження демократичного процесу в Україні. Це особливо стосується незалежності та свободи засобів масової інформації, які опинилися під тиском протягом останніх місяців, а також пропонованого скасування конституційних реформ, здійснених у 2004 році, які були спрямовані на посилення противаг та контролю у політичній системі. Збереження українських демократичних інституцій, разом з посиленням верховенства права, боротьбою з корупцією та забезпеченням відповідального формування та реалізації політики буде важливим для забезпечення успішного переходу України до ринкової економіки та її інтеграції у європейський та глобальний ринки.

2.1.2 Підприємницьке середовище

Незважаючи на те, що останнім часом ситуація покращилася, в Україні все ще зберігається необхідність у проведенні значних інституційних та структурних реформ в усіх без винятку секторах. Україна досі посідає низькі місця за результатами міжнародних досліджень бізнес-середовища, корпоративного управління та ефективності. Зберігаються значні проблемні питання у таких сферах, як конкурентна політика, створення нових суб'єктів господарювання та процедури банкрутства. Ускладнений доступ суб'єктів господарювання до земельних ресурсів, що, як і раніше, в основному не підлягають продажу. Майбутня макроекономічна стабільність України значною мірою залежатиме від спроможності влади забезпечити бюджетну консолідацію після різкого збільшення державного боргу під час кризи.

Ключовими пріоритетами структурних реформ є покращення бізнес-середовища та зменшення корупції, що може мати безпосередній вплив на надходження нових іноземних інвестицій. Цілі в інституційній сфері включають у себе запровадження процедур справедливого вирішення конфліктів (у тому числі системи політичних противаг та контролю, чесних судів та державного управління), усунення довготривалої невизначеності з правами землевласності та землекористування, а також уникнення політики та методів, які інвестори можуть вважати несправедливими. Це допоможе створити передумови для диверсифікації експорту та зменшення у ньому ролі металургії та хімічної промисловості, що характеризуються високою енергомісткістю та низькою доданою вартістю.

2.1.3 Фізичне середовище

Україна – одна з найбільших країн в Європі, яка має багаті природні ресурси, включаючи значні джерела енергоресурсів, наприклад вугілля, та великі поклади мінеральних ресурсів. Приблизно 17% її території вкриті лісами, та приблизно половина країни має виключно родючі ґрунти – чорнозем. Більшість території країни – рівнина, з Карпатськими горами у західній частині та низинами з лісами та болотами на півночі. В Україні є дві річки, які мають велике регіональне значення – Дніпро та дельта Дунаю.

Екологічна ситуація в Україні визначається в основному спадщиною екстенсивного сільського господарства, гірничовидобувної галузі, металургії, важкої промисловості та

атомної енергетики, розвитку яких надавався пріоритет за радянських часів. Після проголошення незалежності у 1991 році, спочатку різке зменшення масштабів промисловості призвело до зменшення забруднення, проте наступне економічне і соціальне зростання призвело до значного погіршення якості води та повітря, та до забруднення ґрунтів. Це, разом з залишковим впливом аварії на Чорнобильській АЕС, призводить до збільшення масштабу низки екологічних проблем в Україні. Зберігаються значні занепокоєння, зокрема, щодо якості води у річці Дніпро, яка є основним джерелом питної води, поганій якості повітря у великих містах внаслідок промислового забруднення та забруднення від транспорту, накопичення небезпечних відходів, з якими пов'язані значні екологічні ризики та ризики для здоров'я людей (наприклад, відходів калійної шахти в Калуші, відходів уранової руди в Дніпродзержинську), проблем зберігання та переробки промислових та твердих відходів, ерозії та забруднення ґрунтів, погіршення природних ресурсів та втрати біорізноманітності, високого рівня викидів парникових газів (ПГ). Крім цього, застарілі та зношені інфраструктура та промислові активи становлять значний ризик для здоров'я та безпеки – ризик аварій та надзвичайних ситуацій, а також ризик неефективності постачання води та електроенергії, та потенційної шкоди довкіллю.

Український уряд визнає важливість вирішення існуючих екологічних проблем, та з часом розробив відповідну законодавчу та регуляторну базу для цього. Були підготовлені численні політичні документи, програми та концепції щодо захисту довкілля, які передбачають стратегічні напрямки впровадження сталого розвитку на національному рівні. Проте, для України надзвичайно важливо забезпечити наявність достатньої політичної волі, фінансових ресурсів та адекватних механізмів для ефективного впровадження на практиці цих зобов'язань.

Більш докладна інформація щодо екологічних та соціальних питань, керівництва вирішенням цих питань в Україні, міжнародного співробітництва в цій галузі, участі громадянського суспільства та інших екологічних та соціальних аспектів наведена у Додатку 4.

2.1.4 Реформа законодавства

Протягом періоду попередньої Стратегії було прийнято декілька нових відповідних законодавчих актів у галузі господарського законодавства; найбільш значущим є новий закон „Про акціонерні товариства”, який набув чинності у 2009 р. На додаток до цього, були дерегульовані деякі види діяльності для підприємств та фізичних осіб-підприємців, і ці види діяльності більше не потребують отримання ліцензій. Проте, у галузі господарського законодавства залишаються суттєві проблеми та суперечності. Зокрема, хоча новий закон „Про акціонерні товариства” (далі – „Закон”) в цілому є позитивним, залишається проблемою захист прав міноритарних акціонерів, і багато змін, наприклад, положення про випуск конвертованих акцій, залишились неврегульованими, і передбачається регулювання цих питань шляхом прийняття нормативних документів у відповідності до нового Закону, і такі нормативні документи ще не були прийняті. Частково в результаті фінансової кризи та умов, які накладались щодо наступного фінансування з боку МВФ, уряд виділив у якості пріоритетів реформування на період

наступної стратегії законодавство про банкрутство та податкове законодавство. Були досягнуті обмежені успіхи у реформуванні судової гілки влади та пов'язаних з нею інституцій, які залишаються погано пристосованими для того, щоб задовольнити очікування інвесторів порівняно з іншими країнами діяльності ЄБРР. Це було продемонстроване протягом періоду минулої Стратегії, коли постановою Верховного Суду було визначено, що угоди між акціонерами та засновниками українських підприємств не повинні керуватись зарубіжним законодавством, і українські суди повинні мати виключну юрисдикцію щодо вирішення будь-яких пов'язаних з цим суперечок. В результаті цього іноземні інвестиції в Україні звичайно здійснюються через офшорні холдингові компанії, для яких права акціонерів та засновників можуть бути більш чітко реалізовані іншими судами та арбітражними судами на основі зарубіжного законодавства. Щодо детального огляду господарського законодавства України, див. Додаток 3.

2.2 УСПИХИ У ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ ТА ВІДПОВІДНІ ЕКОНОМІЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ

2.2.1 Макроекономічні умови діяльності Банку

У 2008-2009 р. економіка України зазнала дуже різкого спаду. Значне зменшення попиту на метал та продукцію хімічної промисловості разом з підвищенням цін на імпортований газ зменшило внесок чистого експорту до економічного зростання. Внутрішній попит постраждав від зміни чистого притоку іноземного капіталу на його відтік, а також від загальної нестабільності банківського сектору та зменшення співвідношення між боргом та власним капіталом у структурі капіталу. В результаті цього у 2009 р. загальний обсяг виробництва скоротився на 14,8%. Після втрати майже половини своєї вартості, у 2009 р. гривня була фактично знову прив'язана до долара США, та підтримувалась протягом кризового періоду шляхом інтервенцій з боку Національного банку та заходів контролю за обміном валют. Показники балансу державного сектору значно погіршились внаслідок того, що органи влади вдалися до значних витрат для послаблення впливу кризи. У 2009 р. загальний дефіцит державних фінансів, включаючи рекапіталізацію націоналізованого та державного банку та національної газової монополії у 2009 р. досяг 11,3% ВВП, та приблизно 10% ВВП у 2010 р.

Останнім часом економічна ситуація покращилась. Реальний ВВП у четвертому кварталі 2010 збільшився на 3% (порівняно з попереднім роком), обсяг промислового виробництва зріс за перші два місяці 2011 р. на 10,5% (порівняно з попереднім роком). Довіра інвесторів підвищилась після президентських виборів, які відбулись у лютому 2010 р., і особливо після того, як у липні 2010 р. органи влади досягли домовленості з МВФ щодо нового середньострокового надання коштів. Ставки доходу на державні боргові зобов'язання зменшились, фондовий ринок відновив зростання, і Національний банк зміг поповнювати валютні резерви. Проте, підвищення конкурентноздатності внаслідок знецінення національної валюти у 2008 р. виявилось короткотривалим, і ставка інфляції залишилась високою.

Процес поступового відновлення, як очікується, буде продовжуватись у середньостроковому періоді. Збільшення довіри споживачів, нижчі відсоткові ставки та відновлення зростання фінансового сектору має призвести до збільшення внутрішнього попиту, проте, передбачається стабілізація експорту після нещодавнього швидкого відновлення зростання. Очікується, що економічна активність буде підтримуватись новими інвестиціями, пов'язаними з Чемпіонатом Європи з футболу Євро-2012. Нещодавнє встановлення у якості пріоритету для НБУ посилення його незалежності та підзвітності, якщо це буде належним чином впроваджене, з часом має призвести до зменшення інфляції та посилення суспільної довіри до економіки. Проте, залишаються значні ризики падіння, яке частково залежить від спроможності органів влади виконати зобов'язання, прийняття згідно програми за підтримки МВФ. Внутрішні споживання та інвестиції, як очікується, залишатимуться вразливими, тому що домогосподарства пристосовуються до більш низького рівня реальних доходів, а корпорації покращують показники своїх балансів. Обсяг короткострокового боргу в іноземній валюті залишається великим. Після швидкого зростання державного боргу під час кризи фіскальний сектор потребує надійного коригування, враховуючи те, що в середньостроковому періоді доступ Уряду до ринків капіталу залишається ускладненим. Хоча експорт є менш енерго- та ресурсозалежним, ніж для сусідніх країн, частка виробництва з високою доданою вартістю є малою. Уряд має зосередитись на покращенні підприємницького середовища та подоланні широко розповсюджені корупції з метою поліпшення іміджу країни в очах існуючих та потенційних інвесторів, та залучити великі високоякісні інвестиції, необхідні для зменшення залежності країни від експортних галузей з низькою доданою вартістю та високою енергоемністю.

2.2.2 Доступ до капіталу

Під час кризи вартість капіталу для України збільшилась, і очікується, що вона зберігатиметься на рівні, що перевищує докризовий, у середньостроковому періоді, тому що ризики ринків, які розвиваються, продовжують бути диференційованими у відповідності до їхніх основних поза ринкових факторів. Під час кризи країни з ринками, які розвиваються, які мають слабкі інституції, прив'язку курсу національної валюти до основних валют, значний дефіцит поточного рахунку, включаючи Україну, більше постраждали від втрати довіри, ніж країни з перехідною економікою, які мають кращу якість управління. У міру того, як для банківського сектору продовжується зменшення співвідношення між боргом та власним капіталом у структурі капіталу, і уряд залучає більше заощаджень у національній валюті для покриття бюджетних потреб, приватний сектор продовжує потерпати від обмеження доступу до фінансування. Домогосподарства та МСМП залишаються в основному позбавленими доступу до кредитування. Хоча ринок акціонерного капіталу в основному відновив втрачене, спроможність підприємств залучати фінансування шляхом внесків акціонерний капітал через фондовий ринок залишається обмеженою. Ринок корпоративних облігацій зароджується, а ринок єврооблігацій нещодавно почав відновлюватись. ПІІ зменшилися під час кризи та продовжують залишатись на низькому рівні. Розвиток і функціонування національного ринку капіталу та заохочення кредитування в національній валюті буде мати вирішальне значення для відновлення економіки України та майбутнього процвітання.

2.2.3 Просування реформ та проблеми переходу до ринкової економіки, які залишаються

В Україні все ще зберігається необхідність у проведенні значних інституційних та структурних реформ в усіх без винятку секторах. Незважаючи на те, що останнім часом ситуація покращилася, Україна досі посідає низькі місця за результатами міжнародних досліджень бізнес-середовища, корпоративного управління та ефективності. Зберігаються значні проблемні питання у таких сферах, як конкурентна політика, створення нових суб'єктів господарювання та процедури банкрутства. Ускладнений доступ суб'єктів господарювання до земельних ресурсів, що, як і раніше, в основному не підлягають продажу. Майбутня макроекономічна стабільність України значною мірою залежатиме від спроможності влади забезпечити бюджетну консолідацію після різкого збільшення державного боргу під час кризи.

Ключовими пріоритетами структурних реформ є покращення бізнес-середовища та зменшення корупції. Цілі в інституційній сфері включають у себе запровадження процедур справедливого вирішення конфліктів (у тому числі системи політичних протипаг та контролю, чесних судів та державного управління), усунення довготривалої невизначеності з правами землевласності та землекористування, а також уникнення політики та методів, які інвестори можуть вважати несправедливими. Це допоможе створити передумови для диверсифікації експорту та зменшення у ньому ролі металургії та хімічної промисловості, що характеризуються високою енергомісткістю та низькою доданою вартістю.

Україна продовжує стикатись з серйозними проблемами реформування у всіх основних секторах (це підсумовано у Додатку І). Успіхи у впровадження реформ будуть безпосередньо впливати на сприйняття ризику та рейтинги України щодо ризику країни, і, таким чином, на обсяг інвестицій.

Ключові проблеми, які впливатимуть на діяльність ЄБРР в середньостроковій перспективі, включають наступні:

Підвищення енергоефективності та енергетичної безпеки

Україна є великим чистим експортером нафти та природного газу, а також важливою країною транзиту. У той самий час її економіка залишається однією з найбільш енергомістких та неефективних у регіоні. Енергетичний сектор постраждав за ті роки, коли він використовувався для досягнення не економічних, а в основному квазіфіскальних чи політичних цілей. Вступ України до Енергетичного співтовариства ЄС створює умови для підвищення енергоефективності, енергозбереження, а також підтримки планів України залишатися країною транзиту енергії.

Основним завданням у сфері **природних ресурсів** є модернізація газового сектору. Після нещодавніх кроків, які були необхідні для інтеграції України до Європейського Енергетичного Співтовариства та рішення підняти внутрішні ціни на газ до рівня імпортованих цін необхідно корпоративувати, розукрупнити та зробити більш прозорою

НАК «Нафтогаз України» для того, щоб зміцнити його фінансовий стан та залучити додаткове фінансування для модернізації газотранспортної системи. Також необхідно вдосконалити регуляторне середовище для пом'якшення впливів ринкової структури, що досі залишається монополізованою. Вугільна галузь, якою управляє держава, залишається неефективною, багато шахт є фінансово неспроможними. Приватні інвестиції у видобування нафти та газу стримує цінове регулювання та адміністративні перешкоди.

Хоча в **енергетиці** відбулося розукрупнення та часткова приватизація, реформам у цьому секторі ще далеко до завершення. Оптовий ринок поки що не функціонує належним чином. Конкуренція на роздрібному ринку та в генерації обмежується домінуванням державних компаній. Регулюючий орган донедавна був політизованим, хоча влада й намагається забезпечити йому більшу незалежність. Тарифи на передачу, хоч і наближаються до рівня покриття витрат, не забезпечують стимулів для підвищення ефективності та розширення мережі. Корпоратизація НЕК «Укренерго» досі не відбулася.

Розкриття сільськогосподарського та промислового потенціалу України

Україна має значний потенціал в усьому секторі **агробізнесу**, який можна використати для зменшення глобального продовольчого дефіциту. Але для цього необхідно вирішити ряд конкретних задач, зокрема підвищити ефективність та врожайність, покращити доступ виробників до фінансування, забезпечити розвиток складської, транспортної та торговельної інфраструктури, модернізувати харчове виробництво та переробку сільськогосподарської продукції, особливо у сферах, що мають тісний зв'язок з іншими під секторами на всіх рівнях створення доданої вартості, а також підтримати розвиток місцевих компаній з високим потенціалом, які найбільше постраждали від кризи. Невизначеність майбутньої ситуації з власністю на землю стримує зростання обсягів інвестицій та виробництва у цьому секторі, оскільки значні ділянки сільськогосподарських земель досі використовуються не на повну потужність або взагалі не використовуються. Недавнє втручання уряду та введення обмежень на експорт зерна мали негативний вплив на виробників зерна.

Очікується, що виробничий сектор отримає вигоди від вступу України до СОТ у 2008 р., і також проводяться переговори з ЄС щодо зони вільної торгівлі. Однак цей сектор постраждав від наслідків падіння цін на товарну продукцію під час кризи (особливо на сталь наприкінці 2008 р.), підвищення цін на природний газ, нехеджованих валютних запозичень після девальвації гривні, а також використання масових короткострокових ресурсів для фінансування довгострокових інвестиційних проектів. Невиконання урядом його зобов'язання щодо відшкодування ПДВ у встановлені терміни у 2008-2010 роки мало значний негативний вплив на велику кількість експортоорієнтованих підприємств. Тісні зв'язки між бізнесом та політикою, слабкі корпоративне управління та прозорість, та недостатнє впровадження заходів для забезпечення конкуренції перешкоджають розвитку промисловості та залученню іноземних інвестицій. Кількість експортоорієнтованих підприємств, продукція яких має високу додану вартість, поки що не є значною.

Створення якісної та надійної інфраструктури

В останні роки відбулися деякі поліпшення транспортної та муніципальної інфраструктури в Україні, яка постраждала протягом тривалої рецесії у процесі переходу до ринкової економіки.

У **транспортній** галузі спостерігається певний прогрес у реформуванні сектору автомобільних доріг, але в секторі залізничних перевезень та портів процес реформ суттєво затримується. Враховуючи те, що спроможність держави вкладати значні інвестиційні ресурси у цю галузь після кризи буде значно обмежена, важливо залучити приватний сектор до реконструкції та утримання доріг та морських портів через проекти державно-приватного партнерства (ДПП) на конкурентній основі, використання контрактів з прив'язкою до фактичних результатів, а також використання найкращого досвіду на регіональному рівні, який продовжує потерпати від недостатньої уваги. Залізничний сектор залишається під контролем інтегрованої державної залізничної компанії, що заважає мобілізації прозорого фінансування та підвищенню ефективності, яке могла б стимулювати наявність конкуренції. Морські порти також знаходяться у державній власності, хоча кількість приватних терміналів зростає. Лібералізація авіаційного ринку зупинилася після входу на ринок бюджетних авіакомпаній у 2008 р.

Хоча сектор **комунальних послуг** є децентралізованим, він досі страждає від політизації процесу встановлення тарифів та управління комунальними підприємствами на рівні місцевих органів влади, а також від встановлених центральним урядом обмежень на видачу та використання муніципальних гарантій. Очікується, що цей сектор буде деполітизований після створення та початку повномасштабної діяльності нового незалежного органу регулювання комунальних тарифів (на тепло- та водопостачання). Низька ефективність витрат, включаючи марнотратне використання енергоресурсів, залишаються ключовими проблемами в комунальному секторі, і необхідно вирішувати ці проблеми шляхом радикальної реструктуризації витрат та зосередження на комерційно та економічно життєздатних проектах.

Подолання наслідків кризи у фінансовому секторі

Банківський сектор, який швидко зростав у докризові роки, дуже постраждав під час кризи від поєднаного впливу слабкого внутрішнього управління та контролю, широкомасштабного валютного кредитування нехеджованих позичальників, а також неефективного інституційного середовища. Держава націоналізувала три середніх банки та збільшила баланс двох великих державних банків. Оскільки цей сектор залишається фрагментованим, за ним важко здійснювати нагляд. Кредитування МСП постраждало від дефіциту кредитних коштів, іпотечне кредитування зупинилося. Основним завданням у цьому секторі є відновлення кредитування реального сектору без повернення до проблем, що існували перед кризою. Вирішення цього завдання значною мірою залежатиме від того, чи зможе влада створити сприятливе макроекономічне та регуляторне середовище і стимулювати розвиток ринку капіталу у національній валюті.

Кілька МФО можуть відігравати важливу роль у цій області, за рахунок розширення діапазону та строків фінансових продуктів у гривні, доступних на ринку.

Небанківський фінансовий сектор та інфраструктура фінансового сектору залишаються слабозвиненими. Ринок продуктів страхування, лізингу та управління активами залишається невеликим. Пенсійна система досі залежить від дуже великого і нестабільного солідарного рівня, а отже потребує структурної реформи. Ринок лізингу залишається незначним.

3. СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ОПЕРАЦІЙНІ ПРІОРИТЕТИ

3.1 ПРІОРИТЕТИ БАНКУ НА ПЕРІОД СТРАТЕГІЇ

Комплексні стратегічні напрямки Банку відображають оцінку проблем переходу до ринкової економіки, які залишаються, та мають реалізуватись відповідно до урядової програми реформ. Стратегічні пріоритети включають підвищення енергоефективності у всіх секторах; інтеграцію в Європейський енергетичний ринок та зміцнення енергетичної безпеки; сприяння конкуренції та економічній диверсифікації у міру того, як Україна рухатиметься до більш глибокої інтеграції у глобальні ланцюги виробництва і постачання; підтримку реалізації величезного потенціалу України у галузі харчової промисловості та сільського господарства, і, таким чином, у сприянні забезпеченню продовольчої безпеки в Україні, а також в рамках регіону і на глобальному рівні; модернізацію застарілої інфраструктури України, особливо, модернізацію транспортних коридорів та комерціалізацію підприємств, які надають комунальні послуги; та стабілізацію фінансового сектору та сприяння розвитку капіталу у національній валюті. Банк буде зосереджуватись на ключових проблемах переходу до ринкової економіки у тісному співробітництві з іншими МФО та двосторонніми донорами.

Ключові крос-галузеві пріоритети та принципи Банку на цей період стратегії:

- Обсяг, темпи та умови інвестицій Банку будуть належним чином пріоритизовані з врахуванням рівня макроекономічних та фінансових ризиків в Україні.
- Сприяння більшій прозорості, приватній власності, використанню найкращої ділової практики та ефективного корпоративного управління в усіх секторах, у тому числі шляхом підвищення уваги до участі в акціонерному капіталі.
- Хоча основна увага буде приділятися розвитку приватного сектору, Банк буде підтримувати ключові проекти в енергетиці та інфраструктурних галузях під державні гарантії, за умови впровадження реформ. Це може призвести до збільшення частки фінансування для державного сектору порівняно з минулими періодами, коли спроможність органів влади впроваджувати реформи узгодженим чином була обмежена. Таке фінансування буде враховувати консервативну бюджетну політику, яку повинен впроваджувати уряд і яка була погоджена з МВФ.
- Надання особливої уваги інвестиціям, пов'язаним з підвищенням енергоефективності, зменшенням вуглецевих викидів, а також поліпшенням

екологічних та соціальних показників та умов. Сприяння запровадженню та використанню інструментів вуглецевого фінансування.

- Сприяння більш широкому демонстраційному ефекту збільшення інвестицій та поліпшення корпоративного управління на основі ретельно відібраних великих вітчизняних бізнес-груп, які відповідають принципам Банку щодо корпоративної етики.
- Продовжувати розвивати кадрові ресурси офісу в Україні, який знаходиться в Києві, та збільшити їх за рахунок правових та економічних радників з метою вдосконалення політичного діалогу та допомоги у пов'язуванні широких цілей реформ з інвестиціями Банку в рамках комплексного підходу, який поєднує в собі розвиток середньострокового портфелю потенційних проектів з цільовою та більш довгостроковою стратегією політичного діалогу та технічної підтримки необхідних реформ.
- Шляхом більш активного та сфокусованого політичного діалогу Банк буде намагатись розвивати більш тісні зв'язки з ключовими посадовими особами Уряду, для того, щоб Банк мав можливість більш ефективно надавати підтримку.

Хоча загальна стратегія Банку продовжуватиме зосереджуватись на розвитку приватного сектору, де основна увага буде приділятися наданню допомоги Україні у розвитку галузей з інтенсивним використанням знань та кращому використанню її кадрового та наукового потенціалу, Банк також намагатиметься розширювати свою діяльність у приватному секторі з метою підтримки надзвичайно потрібного розвитку інфраструктури та вдосконалення політичної взаємодії з новим урядом, яким продемонстрував готовність та спроможність впроваджувати значущі структурні реформи. Проте, рівень інвестицій Банку в Україні залежатиме від впровадження реформ у всіх основних галузях, в той час як повільне просування реформ та погіршення інвестиційного клімату невідворотно призведуть до зменшення інвестицій Банку у державному та приватному секторах.

Банк буде супроводжувати діяльність з досягнення своїх операційних цілей постійним політичним діалогом з широкого спектру питань з метою підтримки програми економічних реформ влади та проведення консультацій з іншими МФО та двосторонніми донорами. Пріоритетні сфери політичного діалогу включають наступні:

- Подальше сприяння забезпеченню верховенства права та справедливого ставлення до всіх інвесторів, запровадженню сприятливого для ведення бізнесу податкового режиму з ефективним та своєчасним відшкодуванням ПДВ, а також регуляторної системи, що передбачає повагу до прав власності та угод про забезпечення.
- Підтримка заходів з підвищення енергоефективності, у тому числі в контексті ініціативи ЄС „Енергетична ефективність та партнерство у сфері охорони навколишнього середовища у Східній Європі” (E5P), та підтвердження з новим Урядом чинності Плану заходів для сталого розвитку енергетики (SEAP) підписаного з Україною у 2009 р. Підтримка розвитку законодавчої та регуляторної бази сприяння інвестиціям у чисту енергетику та підвищення енергоефективності.

- Розвиток позитивного співробітництва з НБУ, визначення ролей для НБУ та ЄБРР у розвитку ринків капіталу в національній валюті, включаючи розгляд та вирішення проблем, які залишилися, що перешкоджають МФО надавати фінансування в національній валюті та мати рахунки в національній валюті.
- За можливості, сприяти, через надання коштів технічної допомоги, навчання для компаній в комунальному та державному секторах та органах місцевого самоврядування, які співпрацюють з Банком, включаючи такі галузі як фінансовий та економічний проектний аналіз, управління проектами та практика закупівель.

Успіх амбіційної стратегії Банку щодо діяльності в Україні залежить від низки факторів ризику. По-перше, зовнішні економічні ризики залишаються високими, зважаючи на нестабільність відновлення економіки в Європі та все ще волатильні фінансові ринки та зміни цін на товарних ринках. По-друге, збільшення обсягу проблемних кредитів може зашкодити відновленню економіки в країні, особливо якщо це сполучається з неспроможністю покращити погане підприємницьке середовище та уявленнями про масштабну корупцію. По-третє, політичній прихильності до впровадження реформ можуть зашкодити "втома від реформ" та політичний тиск, наприклад, у зв'язку з парламентськими виборами, призначеними на осінь 2012 р.

Ці ризики можуть зменшити впевненість внутрішніх інвесторів та споживачів, особливо якщо вони можуть негативно вплинути на впровадження програми МВФ і таким чином зменшити перспективи нормалізації доступу до міжнародних ринків капіталу та залучення надзвичайно необхідних іноземних інвестицій ПІІ. Повільний темп реформ, разом з високим рівнем економічної нестабільності та низькою довірою інвесторів, неминуче призведе до зменшення інвестицій Банку, особливо в державному секторі. Таким чином, Банк продовжуватиме детальний моніторинг ризиків свого портфелю та потенційних проектів в Україні, включаючи більш широкий контекст загального портфелю Банку.

3.2 ПРОБЛЕМИ ОКРЕМИХ ГАЛУЗЕЙ ТА ЦІЛІ БАНКУ

Проблеми та цілі щодо кожної галузі, перелічені нижче, представлені згідно порядку пріоритетності для кожної галузі.

3.2.1 Енергетика

Енергетична безпека є надзвичайно важливим політичним питанням в Україні, і її залежність від зовнішніх джерел постачання енергоресурсів посилюється низькою ефективністю використання енергії. Таким чином, підвищення енергоефективності є ключовим пріоритетом для країни. Банк буде підтримувати диверсифікацію джерел постачання енергоресурсів, покращення енергетичної безпеки та підвищення енергоефективності, та розвиток використання енергії з відновлюваних джерел. Це буде включати модернізацію систем безпеки в атомній галузі, мереж передачі електроенергії, та заходи, які будуть сприяти інтеграції України у Європейський енергетичний ринок. Банк також буде підтримувати модернізацію української системи транспортування та

розподілу природного газу, за умови, що органи влади впроваджуватимуть комплексну програму реформ, що заслуговуватиме на довіру, включаючи реструктуризацію НАК „Нафтогаз”. Безпека АЕС, які виробляють майже 50% електроенергії в Україні, також має високу пріоритетність.

Політичний діалог буде зосереджуватись на сприянні приватизації нестратегічних державних підприємств, а також корпоратизації та подальшій комерціалізації ключових підприємств, що залишаються у державній власності (НАК «Нафтогаз України», НЕК «Укренерго» та ін.). У секторі електроенергетики Банк сприятиме реформі оптового ринку електроенергії, в результаті якої ринок з єдиним оптовим покупцем буде замінений ринком двосторонніх контрактів, реформуванню тарифів в напрямку повного покриття витрат, посиленню незалежності галузевого регулятора НКРЕ та корпоратизації НЕК «Укренерго». У газовому секторі – співпраця з іншими МФО та ЄС у просуванні найважливіших структурних реформ, покращенні прозорості та управління, а також реструктуризації державної енергетичної компанії НАК «Нафтогаз України».

Діяльність Банку буде зосереджуватись на наступному:

У галузі електроенергетики

- Сприяння реалізації комплексного підходу до реформування енергетичного сектору України, сполучаючи формування середньострокового портфелю потенційних проектів який поєднує в собі розвиток середньострокового портфелю потенційних проектів з цільовою та більш довгостроковою стратегією політичного діалогу та технічної підтримки програми ринкових реформ у секторах передачі та виробництва електроенергії.
- Модернізація мереж передачі, у тому числі з метою інтеграції України з сусідніми ринками, а також постачання електроенергії в ті регіони України, де існує її дефіцит.
- Розвиток потужностей відновлюваної енергетики, у тому числі в рамках Програми прямого кредитування розвитку відновлюваної енергетики України (USELF) та реабілітації існуючих гідроелектростанцій.
- Підтримка поступового зменшення вуглецевих викидів в процесі генерації енергії шляхом реконструкції існуючих енергогенеруючих потужностей, у тому числі підвищення ефективності та екологічних показників теплової генерації.
- Участь у процесах приватизації, що призводять до появи поважних стратегічних інвесторів та посилення конкуренції, якщо це буде необхідним та можливим.

У галузі природних ресурсів

- Модернізація газотранспортної системи має надзвичайну важливість. Банк разом з іншими МФО та донорами підтримує цю ініціативу у прив'язці до реформування галузі, а також корпоратизації та розукрупнення НАК «Нафтогаз України», що знаходиться у державній власності, та можливе надання фінансування для проектів підвищення енергоефективності.

- Підтримка розширення місцевого видобутку нафти та газу, зменшення залежності від імпорту – за можливості, впровадження сучасних технологій з метою максимально ефективною та безпечною розробки родовищ нафти/газу з утриманням CO₂.
- Продовження підтримки приватного сектору на рівні видобування та збуту, у тому числі підвищення якості переробки та зменшення впливів на навколишнє середовище.
- Підтримка проектів, що спрямовані на підвищення прозорості, стандартів охорони праці та техніки безпеки або енергоефективності. Банк розгляне можливість розробки комплексного підходу у галузі гірничої безпеки, включаючи політичний діалог у цій галузі, якщо органи влади зосередяться на цьому питанні після створення нового Міністерства енергетики та вугільної промисловості.

У галузі ядерної безпеки

- Після успішного завершення програми Х2Р4 ЄБРР/”Євроатому”, фінансування заходів з покращення ядерної безпеки з метою доведення всіх інших 13 енергоблоків до таких самих міжнародно визнаних стандартів безпеки, у відповідності до Енергетичної політики ЄБРР.
- Продовження підтримки процесу виведення з експлуатації Чорнобильської АЕС та перетворення об’єкта «Укриття» навколо четвертого блоку на екологічно безпечну систему. Для чорнобильських проектів, фінансованих з донорських фондів, адміністрованих ЄБРР, які були підтримані також шляхом надання ЄБРР гранту на суму 135 млн. євро, 2011 рік буде критичним етапом. Укладений контракт на постачання обладнання та будівництво сховища відпрацьованого ядерного палива СВЯП-2, яке забезпечує вирішення однієї з найбільш значних проблем безпеки об’єкту та є передумовою безпечного виведення з експлуатації 1, 2 та 3 енергоблоків Чорнобильської АЕС, яке згідно графіку у 2014 р. має отримати ліцензію на експлуатацію.
- Продовження впровадження ПЗЗ, який досягає поворотного етапу. Будівництво ключового проекту в рамках ПЗЗ, НБК, та виробництво структурної сталі заплановано розпочати весною 2011 р. після затвердження регулюючими органами відповідного ліцензійного пакету. У 2011 р. має бути завершена розробка остаточного загального проекту НБК, включаючи його допоміжні системи, та мають бути отримані відповідні дозволи регулюючих органів. Після завершення у 2014 р. його будівництва та встановлення на місце, він буде утримувати всередині радіоактивні матеріали, які зараз знаходяться на цьому об’єкті, та дозволить безпечно здійснювати заходи з розбирання конструкцій та управління відходами протягом періоду у 100.
- Допомога у вирішенні недостатності значних коштів, які необхідно залучити для завершення проектів. „Велика вісімка”/ЄС та Україна, за підтримки ЄБРР, співпрацюють у напрямку залучення необхідних 740 млн. євро, і у квітні 2011 р. заплановано провести захід, на якому передбачається взяття зобов’язань з надання коштів, який буде суміщений з великою міжнародною конференцією, присвяченою 25-й річниці аварії на Чорнобильській АЕС. Успішне впровадження

цих винятково складних проєктів високої професійної майстерності з боку підрядників, та Чорнобильської АЕС і її Груп управління проєктами. Це також потребуватиме постійної підтримки та тісного співробітництва з боку українських адміністративних та регуляторних органів. Банк, разом зі своїми українськими партнерами, буде продовжувати грати ведучу роль у забезпеченні середовища, сприятливого для успішного виконання цих проєктів та їх завершення у 2014 році, відповідно до планів.

- Забезпечення постійного політичного діалогу на високому рівні з українськими органами влади з метою підтримки їхньої прихильності до забезпечення успішної реалізації проєктів, що фінансуються з ЧФУ та Рахунку ядерної безпеки ЄБРР, ефективності процесів регуляторного розгляду та експертизи, ефективних дій з підтримки механізмів відповідальності за ядерну шкоду, а також забезпечення необхідної бюджетної підтримки. Визнання того, що обидва фонди потребують значних донорських внесків.

3.2.2 Виробничий сектор

Ключовою метою для Банку буде сприяння відновленню та модернізації корпоративного сектору та покращення його експортної спроможності. Банк буде підтримувати ПП та транскордонні операції, зокрема, пов'язані з впровадженням нових технологій або збільшенням конкуренції. Інвестиції будуть зосереджені на допомозі у диверсифікації економіки та реструктуризації старих енергоінтенсивних галузей промисловості з особливою увагою до покращення управління, прозорості та підвищення енергоефективності у цих галузях. Банк буде підтримувати урядову програму приватизації підприємств, які ще залишаються у власності держави. Визнаючи великий потенціал України як виробника та експортера сільськогосподарської продукції, який може зробити внесок у вирішенні глобальних проблем продовольчої безпеки, Банк буде підтримувати інвестиції у весь ланцюг вартості у виробництві продовольства, і особливо інструменти для підтримки первинних виробників, включаючи сезонний оборотний капітал. У випадку доцільності Банк буде підтримувати корпоративні реструктуризації та використовувати своє унікальне положення для досягнення консенсусу між кредиторами компаній, які стикнулися з проблемами. Банк також сприятиме інвестиціям з боку приватного сектору, включаючи нефінансову допомогу, яка надається в рамках програм „TurnAround Management (Управління перетвореннями)” (ТАМ) та „Консультативні послуги з підприємництва” (BAS), та проєктів технічного співробітництва (ТС), наприклад, Української програми мікрокредитування. Політичний діалог буде зосереджуватись на створенні кращого інвестиційного клімату та сприяння реформам законодавства, включаючи такі галузі, як законодавство щодо банкрутства, сприяння більшій надійності щодо прав володіння користування землею.

Діяльність Банку буде зосереджуватись на наступному:

В агропромисловому комплексі

- Підтримка реалізації комплексного підходу до реформування фізичної та фінансової інфраструктури ланцюжка вартості на зерновому ринку.

- Збільшення зусиль у напрямку фінансування та залучення нових інвестицій, пов'язаних з підвищенням енергоефективності, зменшенням обсягів викидів, покращенням захисту довкілля, зокрема, шляхом використання нових ініціатив, таких як запропонована Програма сталих інвестицій в агробізнес (Agribusiness Sustainable Investment Facility).
- Підтримка секторів з міцними зв'язками поставки та збуту з іншими підсекторами, а також секторів з високою доданою вартістю, зокрема, логістики, харчової промисловості та роздрібною торгівлі.
- Підтримка місцевих та міжнародних учасників товарних ринків фінансуванням для поповнення оборотного капіталу (включаючи фінансування до збору врожаю), непрямо шляхом забезпечення галузі капіталом через зворотній зв'язок з сільськогосподарським виробництвом.
- Розширення доступу до фінансування, включаючи доступ до фінансування для малих фермерів, шляхом подальшого розвитку системи складських документів, впровадження та розробки нового фінансового інструменту, пов'язаного з майбутнім врожаєм, для фінансування фермерів до збору врожаю, та інших ринкових інструментів для товарних угод, та сприяння їхньому використанню. Співробітництво з банками-партнерами у напрямку надання більш довгострокового фінансування малим та середнім сільськогосподарським виробникам.
- Сприяння інвестиціям у м'ясо-молочне виробництво.
- Розвиток належної фінансової інфраструктури з метою збільшення обсягу інвестицій у сільське господарство (включаючи фінансові інструменти з метою використання товарної продукції у якості застави, вдосконалення страхування та функціонування товарних бірж), сприяння збільшенню прозорості та передбачуваності політичних втручань та кращої координації загальної політики, сприяння поширенню найкращої практики управління сталим розвитком та максимізації екологічних та соціальних вигод.
- Проведення політичного діалогу у координації з іншими МФО з основною увагою до підтримки земельної реформи, а також надання фінансування для проектів після успішного впровадження, з метою сприяння вирішенню глобальних проблем продовольчої безпеки.

У галузі виробництва та послуг

- Впровадження найкращої практики у всіх сферах, включаючи, зокрема, вдосконалення технологій, підвищення ефективності використання ресурсів, фінанси/бухгалтерський облік, корпоративне управління та гендерну політику.
- Підтримка галузей, орієнтованих на місцевих споживачів, зокрема фармацевтики, виробництва побутових товарів, пакування, будівельних матеріалів, а також роздрібною торгівлі.
- Підтримка входу на ринок нових стратегічних інвесторів.
- Більш гнучкий підхід до підтримки компаній, що постраждали від фінансової кризи. Рефінансування/реструктуризація існуючого боргу для забезпечення належної структури боргу, у тому числі надання оборотного капіталу, якщо це буде необхідним та можливим.

- Підтримка життєздатних компаній застарілих енергомістких галузей, зокрема чорної та кольорової металургії з метою підвищення енергоефективності та вдосконалень у сфері охорони довкілля.

У галузі нерухомості та туризму

- Приділення основної уваги проектам, що пов'язані з будівництвом та оновленням інфраструктури нерухомого майна для сектору роздрібною торгівлі, логістики і загального корпоративного сектору (офіси та індустріальні парки), а також проектам будівництва готелів, в яких спонсори співпрацюють з досвідченими операторами. Пріоритет буде наданий регіонам за межами столиці, де дисбаланси пропозиції та попиту мають місце у всіх під-секторах комерційної нерухомості. Вибірково будуть розглядатись проекти з потужним демонстраційним ефектом в столиці.
- Підтримка інших проектів, якщо вони включають у себе конкретні ініціативи з підвищення енергоефективності у відповідності до нових керівних принципів щодо переходу до низьковуглецевої економіки.

У галузі телекомунікацій, інформації та ЗМІ

- Сприяння подальшій лібералізації та посиленню конкуренції у підсекторах, що має забезпечити підвищення якості та зниження витрат для споживачів.
- Підтримка приватизації, структурного реформування та модернізації активів, що знаходяться у державній власності, разом з забезпеченням прозорості цього процесу.
- Фінансування альтернативних операторів – широкосмугового доступу до мережі Інтернет, кабельного телебачення, бездротового зв'язку, супутникових систем, дата-центрів та системних інтеграторів.
- Сприяння розвитку технологічних галузей шляхом сприяння інвестиціям у технології у поєднанні з організаційними, комерційними, соціальними та юридичними інноваціями.

У галузі інвестиційних фондів

- Посилення інституційної спроможності галузі шляхом підтримки як фондів, що надають початкове фінансування акціонерного капіталу, так і як фондів, що надають подальше фінансування, які можуть продемонструвати наявність сильної управлінської команди з оперативним стилем управління, та спроможних збільшувати вартість портфельних компаній. Підтримка розвитку місцевих керуючих фондами, що мають досвід на ринку та знання ринку, а також регіональних керуючих фондами, що можуть створювати сильні місцеві команди.
- Використання інвестиційних фондів у якості ефективного посередницького інструменту вдосконалення надання коштів для фінансування акціонерного капіталу корпоративного сектору, зосереджуючись в основному на малих та середніх підприємствах та сегменті середніх сімейних фірм.

- Сприяння розробці інноваційних інструментів фінансування через участь в фондах, що мають спеціальні стратегії для конкретної галузі (наприклад, для агропромислового комплексу) або пропонують спеціалізовані продукти (наприклад, меззанінний капітал).
- У складній ситуації в регіоні щодо залучення фінансування, вибіркоче надання капіталу у збільшеній частці для нових фондів у перших угодах.
- Продовження зусиль у напрямку залучення міжнародних та внутрішніх інвесторів, що мають інституційну якість, на ринок приватного акціонерного капіталу країни.

TurnAround Management (Управління перетвореннями)/ Консультативні послуги з підприємництва (ТАМ/BAS)

- ЄБРР буде продовжувати допомогу щодо переходу до ринкової економіки через програми BAS та ТАМ, шляхом надання консультацій та навчання на рівні підприємств, та сприяння розвитку сталої інфраструктури Консультативних послуг з підприємництва, а також намагання покращити політичне та регуляторне середовище шляхом політичного діалогу. Протягом періоду Стратегії буде надаватись фінансова підтримка з фондів Східного партнерства ЄС.
- Програма BAS, яка була розпочата в Україні у 2010 році, спочатку буде зосереджуватись на інформуванні про вигоди консалтингу для МСП та навчанні місцевих консультантів. З часом BAS буде продовжувати підтримку зусиль МСМП у покращенні якості продукції та результатів діяльності на ринку, включаючи розширення експортних можливостей, покращення бізнес-процесів та стандартів, а також вдосконалення діяльності та залучення ПІІ.
- Програма ТАМ відновить регулярну діяльність в Україні у вдосконаленому форматі (більш короткі проекти та більша гнучкість критеріїв вибору консультантів) з особливою увагою до покращення конкуренції, прозорості та стандартів господарської діяльності у середніх компаніях. Програма ТАМ буде частиною великого дослідження з використанням випадкової вибірки для порівняння результатів компаній, які користуються допомогою в рамках ТАМ, та приватних консалтингових компаній та підприємств, які не мають зовнішніх радників, які будуть слугувати контрольною групою.

3.2.3 Модернізація інфраструктури

Банк буде зосереджуватись на підвищенні якості громадської інфраструктури, яка є державною чи комунальною власністю, з одночасним зменшенням її впливу на державні чи муніципальні фінанси. Хоча комунальні послуги децентралізовані, вони продовжують потерпати від політизації встановлення тарифів та керівництва компаніями, що надають комунальні послуги, на рівні місцевих органів влади, а також від обмежень центрального уряду щодо надання муніципальних гарантій. Очікується, що встановлення тарифів на комунальні послуги буде деполітизоване, після початку

діяльності в кінці 2010 р. нового органу регулювання тарифів на комунальні послуги (центральне опалення та водопостачання). Ключовим завданням є підвищення енергоефективності у централізованому теплопостачанні. Метою новоствореної програми E5P є надання грантового фінансування та коштів технічного співробітництва для вирішення цієї проблеми.

В дорожньому секторі Банк буде підтримувати завершення модернізації основного транспортного коридору, який з'єднує країну з ЄС. Банк буде продовжувати комерціалізацію муніципальних енергокомпаній шляхом реалізації проектів з високим демонстраційним ефектом або значним підвищенням енергоефективності. У залізничному секторі, де продовжується домінування інтегрованої національної залізничної компанії, яка є власністю держави та яка страждала від виникнення значних вузьких місць до рецесії, пов'язаної з кризою, підтримка можлива тільки після того, як органи влади здійснять кроки, які викликать довіру, для корпоративізації національного оператора залізниць та дозволу входу на ринок приватних операторів. Після дозволу входу на ринок бюджетних авіаперевізників, досягнуті значні успіхи у лібералізації авіаційного ринку. Буде необхідно розширити діалог та співробітництво з іншими МФО щодо програми реформ та співфінансування більш масштабних проектів.

Діяльність Банку буде зосереджуватись на наступному:

У галузі муніципальної та екологічної інфраструктури

- Першочергова увага буде приділятися реалізації проектів, спрямованих на підвищення енергоефективності та покращення охорони довкілля, зі співфінансуванням та підтримкою технічного співробітництва з Фонду Східноєвропейського партнерства з енергоефективності та довкілля (E5P) або інших донорських джерел.
- Продовження підтримки процесу комерціалізації комунальних підприємств шляхом реалізації проектів з великим демонстраційним ефектом, якщо може бути обґрунтована можливість сталого надання кращих послуг.
- Формування ключових пропонованих продуктів з метою вдосконалення управлінських рішень щодо централізованого теплопостачання, водопостачання та каналізації, а також міського транспорту та управління твердими відходами.
- У разі, якщо структурні або кредитні фактори роблять неможливим практичне використання моделі муніципального фінансування, якій має віддаватися перевага (включаючи великі інфраструктурні проекти, які є регіональними за своєю природою або які місцеві громади не можуть собі дозволити), Банк буде використовувати механізми фінансування під державну гарантію.
- Підтримка участі приватного сектору у наданні комунальних послуг у відповідності до стандартів прозорості та концесії, прийнятних для Банку.
- Підтримка бюджетної децентралізації та муніципальних реформ. Буде необхідним внесення змін для недавно прийнятого Бюджетного Кодексу з метою сприяння децентралізації фінансів та муніципальним реформам, включаючи запозичення під гарантії місцевих органів влади.

- Розробка комплексного підходу у галузі централізованого тепlopостачання з політичним діалогом щодо режиму регулювання.

У транспортній галузі

- У дорожньому секторі, завершення модернізації Європейського коридору, продовження реалізації ключових проектів під державні гарантії, які мають великий демонстраційний ефект та умови щодо проведення реформ у галузі в цілому та, там де це доцільно, розширення найкращої практики на регіональні дорожні мережі, яким, як і раніше, приділяється мало уваги.
- Дослідження адекватних можливостей залучення приватного сектору до реабілітації та ремонтів інфраструктури через механізм конкурентних ДПП та укладання договорів на основі результатів.
- Підтримка ініціатив приватного сектору у галузі морських портів та терміналів у приватній власності.
- У залізничному секторі – підтримка вступу на ринок нових приватних операторів вантажних та пасажирських перевезень. У державному секторі нове фінансування буде залежати від прогресу корпоратизації державної залізничної компанії.
- В авіаційному секторі, підтримка модернізації систем повітряної навігації, та сприяння лібералізації авіаційного ринку відповідно до політики «відкритого неба».

3.2.4 Фінансовий сектор та ринки капіталу

Основний пріоритет для Банку у короткостроковому періоді – допомога у стабілізації фінансового сектору та продовження зусиль у напрямку розвитку ринків капіталу в національній валюті, що включає надання банківському сектору цільового довгострокового фінансування акціонерного капіталу та кредитного фінансування, а також технічної допомоги з метою допомоги у здійсненні заходів, які обмежать майбутню нестабільність галузі, включаючи посилення управління, диверсифікацію довгострокових джерел фінансування та підтримку розвитку ринків капіталу в національній валюті. Кредитні інструменти будуть зосереджуватись на МСМП, фінансуванні заходів для підвищення енергоефективності та сприянні торгівлі, з використанням відповідної технічної допомоги. Банк буде співпрацювати з іншими МФО та НБУ з метою поступового вирішення завдання розбудови ринків капіталу в національній валюті в рамках Ініціативи ЄБРР з розвитку ринків у національній валюті та ринків капіталу та усунення перешкод, які залишились, для кредитування МФО у національній валюті.

Діяльність Банку буде зосереджуватись на наступному:

- Зміцнення капітальної бази банків через інвестиції в акціонерний капітал та субординований борг з метою підтримки стабілізації банківського сектору.
- Після того, як приватні банки стабілізують свій баланс, основна увага буде приділятися післякризовому відновленню сектору фінансового посередництва шляхом відкриття цільових довгострокових кредитних ліній для фінансування

проектів підвищення енергоефективності та МСП/МСМП.

- Продовження співробітництва з державними комерційними банками для забезпечення певних обсягів кредитування та відповідного інституційного зміцнення.
- Надання торгового фінансування для підтримки відновлення міжнародної торгівлі.
- Підтримка доступу фінансових установ до міжнародних ринків боргу та капіталу шляхом участі у синдикованих кредитах, сек'юритизаціях та інших відповідних інструментах з метою збільшення різноманітності та умов використання джерел зовнішнього довгострокового фінансування.
- Підтримка запровадження нових лізингових, страхових та пенсійних продуктів.
- Пропонувати стале іпотечне та споживче фінансування з належним управлінням ризиками та інформуванням про них після появи відповідних інструментів у національній валюті.
- Розширення доступу до фінансування для сталого розвитку енергетики через посередництво банківського та лізингового секторів.
- Розгляд питання про випуск довгострокових облігацій у гривні після вирішення проблем регуляторних перешкод.

Ключові види діяльності з політичного діалогу щодо фінансового сектору будуть зосереджуватись на наступному:

- Співпраця з НБУ та урядом щодо політичних заходів, необхідних для розвитку фінансування у національній валюті, що є ключовим для менш вола тильного зростання та сприятиме залученню внутрішніх заощаджень, що зменшить залежність України від імпорту капіталу та зменшить валютні ризики.
- Подальше сприяння запровадженню найкращої регуляторної та кредитної політики, скасуванню з боку НБУ певних неординарних заходів кризового управління; кредитуванню, що передбачає більш ефективний розподіл кредитного забезпечення та міжкредиторські угоди з метою підтримки більш ефективного довгострокового банківського кредитування; розвитку ефективної системи кредитних бюро.
- Підтримка політики, спрямованої на консолідацію та підвищення прозорості банківського сектору, зменшення участі держави у націоналізованих банках та підвищення ефективності процесу ліквідації проблемних банків.

3.2.5 Екологічний та соціальний вплив

Щодо всіх проектів Банку мають виконуватись положення нової Екологічної та соціальної політики ЄБРР, яка набула чинності у 2008 р. Вона встановлює для клієнтів десять Вимог до ведення діяльності, які передбачають інтеграцію екологічних та соціальних аспектів до їхньої господарської діяльності, та формулює найкращу практику управління екологічними питаннями, питаннями охорони здоров'я та безпеки на робочому місці, охорони праці та іншими соціальними питаннями. Вимоги до ведення діяльності були перекладені українською мовою. Вся діяльність ЄБРР в Україні підлягає екологічній та соціальній оцінці з боку Банку. Питання, які виникають у процесі

попереднього дослідження, потім розглядаються та вирішуються у відповідності до мандату Банку щодо активної підтримки екологічно обґрунтованого та сталого розвитку через його інвестиції.

Протягом останніх трьох років Банк впроваджував низку проектів в галузі **енергетики**, в основному будівництво ліній передачі електроенергії, модернізації ГЕС та впровадження високоефективних турбін комбінованого циклу для промислових операторів. Внаслідок характеристик надання земельних ділянок, з проектами передачі електроенергії пов'язана низка типів екологічного та соціального впливу, включаючи переселення та відновлення життєвого середовища, погіршення екосистем, та занепокоєння з точки зору здоров'я та безпеки працівників та людей, що живуть у безпосередній близькості від високовольтних ліній. ЄБРР продовжуватиме співпрацю зі своїми клієнтами, включаючи НЕК „Укренерго”, з метою забезпечення застосування найкращої міжнародної практики у галузі оцінки екологічного та соціального впливу, його попередження, зменшення та усунення, та адекватної участі громадськості в діалозі.

Банк буде підтримувати проекти, які сприятимуть переходу від виробництва електроенергії на основі викопних видів палива до використання відновлюваних джерел енергії з метою допомоги у зусиллях України у зменшенні наслідків зміни клімату та у загальному покращенні безпеки енергопостачання. В той же час Банк буде продовжувати підтримку існуючих виробників електроенергії на основі викопних видів палива у напрямку підвищення ефективності на зменшення впливу на довкілля. В рамках цих зусиль Банк у 2010 р. створив програму USELF на суму 50 млн. євро з метою надання кредитного фінансування для використання відновлюваних джерел енергії та промислових проектів підвищення енергоефективності. В рамках цієї Програми зараз проводиться Стратегічне екологічне дослідження з метою визначення найкращих можливих майданчиків в Україні для розташування проектів використання відновлюваних джерел енергії. На додаток до цього, у 2009 р. була ініційована програма ESP в рамках головування Швеції в ЄС, яка зосереджується в основному на проектах підвищення енергоефективності в Україні.

У галузі **природних ресурсів** ЄБРР впроваджує послідовний підхід у реалізації своєї Екологічної та соціальної політики, проте, типи екологічного та соціального впливу значно відрізняються у залежності від проекту. Банк заохочує кожного з своїх клієнтів забезпечувати відповідність найкращій міжнародній практиці, наприклад, принципам Ініціативи щодо прозорості видобувних галузей промисловості. Банк також допомагатиме своїм клієнтам у визначенні заходів компенсації екологічного впливу та можливостей для екологічних та соціальних інвестицій на місцевому рівні. Щодо гірничовидобувної галузі, проекти Банку зосереджуються на мінімізації площі використаної або відчуженої землі, раціональній практиці використання небезпечних матеріалів, поводження з такими матеріалами та їхнього зберігання, безпечного зберігання відходів, попередження негативного впливу на водні ресурси та визначення та фінансування заходів з рекультивациі земель з самого початку діяльності.

Україна має значну чорну металургію, виробляє чавун, сталь та сталеві труби; хімічна промисловість виробляє кокс, мінеральні добрива та сірчану кислоту. Протягом останніх років проекти Банку у **виробничих галузях** зосереджувались на чорній та кольоровій металургії, виробництві хімічних продуктів, пластмас, продукції, виробленої з корисних копалин та фармацевтичної продукції. Ключові проблеми у цій галузі пов'язані з викидами у повітря, управлінням відходами та стічними водами, негативним впливом на життя людей та екологічними зобов'язаннями щодо кінцевої продукції. ЄБРР буде продовжувати сприяти впровадженню Найкращих наявних методів з метою забезпечення покращення екологічних показників в результаті реалізації його проектів, а також врахування потенційного соціального впливу діяльності та впровадження необхідних заходів для попередження та зменшення такого впливу.

Україна є великим виробником зерна, соняшникового насіння та бурякового цукру, і портфель Банку у галузі **агробізнесу** та пов'язані з цим програми торгового фінансування включають операції з переробки врожаю цих культур, зберігання та транспортування зерна, а також інвестиції у підприємства пивоваріння, переробки молока та м'яса, та роздрібну торгівлю продуктами харчування. Проте, ЄБРР не займався прямим фінансуванням первинного сільського господарства в Україні. Фінансовані Банком проекти щодо переробних підприємств харчової промисловості мають позитивний вплив і на виробництво первинної сільськогосподарської продукції, і майбутньому існує потенціал для програм, спрямованих на сталий розвиток, пов'язані з усім ланцюгом постачання. В рамках своїх майбутніх інвестицій Банк приділятиме велику увагу попередженню деградації ґрунтів, забруднення води та продуктів харчування добривами та пестицидами, використання генетично модифікованих організмів (ГМО) та впровадженню заходів адаптації до зміни клімату.

У галузі **нерухомості та туризму** Банк брав участь у проектах будівництва готелів, об'єктів роздрібною торгівлі та логістичних центрів, щодо яких існували проблеми щодо надання дозволів на планування та будівництво, та процесів консультування з громадськістю, та незручності і шкідливий вплив для громадськості, і ці проблеми вирішувались через процедури екологічного та соціального попереднього дослідження та заходів для попередження, зменшення та коригування негативного впливу.

У **фінансовій** галузі Банк буде продовжувати проводити навчання та надавати рекомендації з управління екологічними та соціальними ризиками для своїх нових та існуючих фінансових клієнтів у процесі впровадження екологічних та соціальних вимог ЄБРР. Був розроблений електронний посібник для допомоги фінансовим установам у розробці процедур екологічного та соціального попереднього дослідження у відповідності до нової Екологічної та соціальної політики ЄБРР 2008 р. „Укрексімбанк” може слугувати прикладом найкращої практики і виграв нагороду ЄБРР за 2009 р. "За значні досягнення у роботі зі збереження енергоресурсів та запобігання кліматичним змінам", демонструючи постійні вдосконалення у своєму управлінні екологічними та соціальними ризиками. ЄБРР координує свої зусилля з іншими МФО, Фінансовою ініціативою Програми ООН з охорони довкілля та іншими ініціативами з метою сприяння сталому та відповідальному фінансуванню в країні, та буде продовжувати

підтримку українських посередницьких установ шляхом подальшого інституційного посилення щодо екологічних та соціальних аспектів.

Протягом останніх років діяльність Банку у **транспортній** галузі України зосереджувалась на діяльності портів та оновленні рухомого складу залізниць, підтримці модернізації інфраструктури та впровадженні нових технологій з метою покращення безпеки та екологічних показників діяльності. Фінансування Банку для портової інфраструктури та шіпінгових компаній в Одесі сприяє впровадженню екологічних та соціальних стандартів Міжнародної морської організації ООН щодо попередження забруднення та безпеки і здоров'я працівників. Значна кількість проектів у галузі міського транспорту були пов'язані з оновленням та модернізацією громадського транспорту у таких містах як Київ, Одеса та Львів. Такі проекти залишаються одним з пріоритетів ЄБРР внаслідок наявності потенціалу для сприяння сталому розвитку та зменшення викидів ПГ від перевантаження потоками приватних транспортних засобів у великих містах

ЄБРР буде продовжувати підтримку вдосконалення **муніципальної та екологічної інфраструктури та послуг** через проекти, які стосуються централізованого теплопостачання, реконструкції об'єктів водопостачання, каналізації та управління відходами, та з якими пов'язані соціальні та економічні вигоди через підвищення енергоефективності, які дають можливість зменшення витрат та покращення здоров'я населення. Наприклад, у муніципальних проектах в Запоріжжі та Дніпропетровську були продемонстровані значні вигоди від підвищення енергоефективності. Одна з найбільш серйозних екологічних проблем в Україні – це проблема утилізації побутових відходів, викидання побутового сміття в неналежних місцях та пов'язане з цим недостатнє сортування сміття та використання площ сміттєзвалищ. За даними Міністерства охорони навколишнього природного середовища України, в Україні здійснюється повторна переробка тільки 6% сміття, порівняно з 30-40% у Західній Європі. Існує значний потенціал майбутньої участі Банку у діяльності в цій галузі.

Подальша інформація щодо законодавчої бази України щодо охорони довкілля та праці, міжнародного співробітництва, громадянського суспільства, питань зміни клімату та ядерної безпеки наведена у Додатку 4.

У якості частини впровадження Плану дій з тендерної рівності, Банк буде продовжувати підтримку жінок-підприємців через проекти програми для фінансових установ шляхом збільшення доступу до фінансування для МСМП, власниками яких є жінки, та жінок-підприємців, та вирішення проблем бар'єрів щодо доступу до кредиту, особливо в сільських місцевостях. Також, у галузі муніципальної та екологічної інфраструктури, Банк буде намагатись там, де це доцільно, сприяти рівному розподілу вигод від проекту між чоловіками та жінками та підвищенню ролі жінок у якості агентів змін поведінки. Будуть вважатись доцільними гендерні консультації для комунальних підприємств, з метою врахування тендерних питань у кадровій політиці та/або наданні послуг. В інших пріоритетних галузях Банк буде зосереджуватись на визначенні та стимулюванні клієнтів до прийняття підходів, збалансованих з тендерної точки зору у своїй політиці та

практиці щодо кадрових ресурсів (наприклад, щодо балансу роботи та життя, гнучких годин роботи, ініціатив, дружніх щодо сімей та ін.).

4. СПІВРОБІТНИЦТВО З ІНШИМИ МФО ТА ДОНОРАМИ

Банк буде продовжувати тісно співпрацювати з іншими МФО, ЄС та двосторонніми донорами, будуючи значно вдосконалене співробітництво з початку економічної кризи.

4.1 ОСНОВНІ ГАЛУЗІ СПІВРОБІТНИЦТВА

Основні галузі співробітництва будуть включати наступні:

- **Координація політичного діалогу:** ЄБРР відіграє ведучу роль у політичному діалозі з урядом та МФО щодо загальних питань інвестиційного клімату, а також у питаннях координування заходів у конкретній галузі, наприклад, щодо стабілізації банківського сектору під час кризи, модернізації газотранспортної системи, підвищення енергоефективності та ядерної безпеки. Разом з іншими МФО, Банк буде зосереджуватись на координованому діалозі з органами влади з ключових питань, пов'язаних з інвестиційним кліматом, прозорістю та корпоративним управлінням; а також на конкретних ініціативах, пов'язаних з продовольчою безпекою, підвищенням енергоефективності та екологічними питаннями, а також сприянні розвитку ринків капіталу в національній валюті. Україна визначена як одна з пріоритетних країн для спільних зусиль МФО з розвитку ринків капіталу в національній валюті. Таким чином, будуть докладатись особливі зусилля для вдосконалення можливостей фінансування в національній валюті. Координація зусиль з двосторонніми донорами добре структурована та включає щомісячні зустрічі. Часто Банк також є першим пунктом для візитів представників кран-акціонерів високого рівня під час їхнього відвідання України.
- **Співфінансування проектів:** Більшість великих інфраструктурних та енергетичних проектів, які впроваджувались Банком протягом минулого періоду стратегії включали співфінансування з як мінімум однієї іншою МФО (ЄІБ, Світовий Банк, МФК). Очікується, що таке співробітництво буде продовжуватись протягом наступного періоду стратегії. Всі нові інфраструктурні та енергетичні проекти готуються разом з ЄІБ на основі розподілу фінансування 50:50, і очікується, що вони отримуватимуть грантове співфінансування та технічну допомогу від Інвестиційної програми добросусідства (ІПД) ЄС. Для проектів використання відновлюваних джерел енергії, підвищення енергоефективності в житловому секторі та підвищення ефективності газотранспортної мережі може надаватись пільгове фінансування з Фонду чистих технологій (ФЧТ). Часто існує значна синергія між МФО у координуванні умов щодо складових реформ у процесі підготовки та впровадження проектів. Відзначте, що до кредитів МФО не застосовуються умови МВФ, які використовуються щодо програми МВФ.
- **Технічна допомога:** Банк активно використовує технічну допомогу від ЄС, двосторонніх донорів та спеціальних фондів, в основному для підготовки та

впровадження проектів (в основному щодо інфраструктурних та енергетичних проектів та проектів підвищення енергоефективності). Сам Банк надав у 2009 р. значний грантовий внесок у сумі 135 млн. євро для проектів, фінансованих з ЧФУ та Рахунку ядерної безпеки. ПД – це фінансування консультантів для визначення стратегічного майбутнього української газотранспортної системи та інвестиційного плану, придатного для банківського фінансування для здійснення необхідної модернізації. Банк також буде продовжувати фінансоване донорами регуляторне та правове технічне співробітництво у ключових стратегічних галузях, включаючи газовий сектор, підвищення енергоефективності та інше. Найбільші обсяги донорської допомоги Україні надає ЄС. Протягом періоду 2005-2008 р. на його частку припадало 22% від загальної суми зобов'язань донорів про надання коштів. Значними донорами є також деякі країни-члени ЄС, а саме Німеччина, Швеція, Франція, Сполучене Королівство та Австрія, і завдяки цьому загальна сума зобов'язань щодо надання коштів від ЄС та країн ЄС досягає 40%. Міжнародні донори співпрацюють з метою створення інтегрованої платформи для обговорення політичних пріоритетів та кращої координації донорської підтримки з органами влади. Продовжується робота зі створення Стратегічної ради з технічного та фінансового співробітництва, яка об'єднає представників урядової та президентської гілок влади, та партнерів агенцій розвитку на високому рівні під егідою Ради економічних реформ.

На додаток до конкретних галузей, перелічених вище, протягом наступного періоду стратегії Банк очікує більш тісно співпрацювати з ЄІВ. Представництво ЄІВ буде розташоване у будівлі Банку в Києві, і таким чином передбачається наявність тісних робочих стосунків, особливо у великих енергетичних, інфраструктурних та транспортних проектах.

4.2 СПІВРОБІТНИЦТВО З ЄС

У травні 2009 р. ЄС розпочав свою програму Східного партнерства (СП), пропонуючи можливості для більш глибоких зв'язків між ЄС та шістьма сусідніми східними країнами, включаючи також Україну. Україна відзначила свою зацікавленість у комплексній програмі розбудови інституцій та нових лідируючих ініціатив, які передбачаються в рамках СП. Що стосується технічного та фінансового співробітництва, майже 400 програм та проектів, впровадження яких продовжується в рамках програми TACIS та ініціативи ЄПС, сприяють подальшому просуванню в основних стратегічних галузях співробітництва згідно Плану дій ЄС-Україна. Банк буде співпрацювати з ЄС з метою забезпечення того, щоб його діяльність у найбільшій можливій мірі була доповнюючою до пілотних проектів в рамках Програми пілотних проектів регіонального розвитку СП.

У липні 2010 р. Європейський Парламент та Рада ЄС ухвалили рішення про надання Україні макрофінансової допомоги (МФД) на суму до 500 млн. євро. Разом з попереднім рішенням Ради ЄС від 2002 року, це збільшує суму МФД, яка може бути надана Україні, до 610 млн. євро. Ця довгострокова програма кредитування спрямована на допомогу Україні у відновленні макроекономічної стабільності після кризи, сприяння реформам з

метою сталого зростання та сприяння економічній інтеграції та регуляторному зближенню з ЄС. Вимогою цієї програми МФД ЄС (як і для всіх програм МФД) є продовження співпраці України та МВФ в рамках Програми МВФ.

ЄС зараз розробляє нову Національну індикативну програму для України на 2011-13 роки, яка складатиметься з наступних пріоритетних галузей:

- Хороше керівництво та верховенство права (включаючи реформи у галузі юстиції, свободи та безпеки; управління прикордонними питаннями; державне управління та управління фінансами).
- Сприяння набуттю чинності Угоди про асоціацію між ЄС та Україною (включаючи Поглиблену та всебічну зону вільної торгівлі)
- Сталий розвиток (енергетика, охорона довкілля та зміна клімату, транспорт, регіональний розвиток та розвиток сільської місцевості).

Банк активно використовує фінансування ЄС для різних програм технічного співробітництва. Він також відіграє ключову роль у підтримці ініціативи Е5Р, основними донорами якої є ЄС та Швеція, а Банк є ведучим координатором та адміністратором донорських коштів Е5Р, наданих з метою грантового співфінансування та підтримки технічного співробітництва.

Додаток 1 ПОЛІТИЧНА ОЦІНКА

Дотримання Статті 1

Україна прихильна до принципів багатопартійної демократії та плюралізму, які містяться у Статті 1 Угоди про заснування Банку, проте, застосування цих принципів протягом попереднього періоду Стратегії було дещо нерівномірним. Конкретні сфери, які викликають занепокоєння – це погана якість управління, корупція на високому рівні, слабкість верховенства права та недостатня незалежність судової гілки влади. Рішення Конституційного Суду у вересні 2010 р., який постановив, що поправки до Конституції, прийняті в грудні 2004 року, були неконституційними, загрожує послабленням сильних інституційних противаг та контролю, які діяли з 2006 року.

Політична підзвітність

Україна є багатопартійною, змішаною президентсько-парламентською демократією, у якій Президент обирається безпосередньо на п'ятирічний термін, та однопалатний парламент обирається на основі пропорційного представництва на основі закритих партійних списків. Президент призначає Прем'єр-Міністра, який формує кабінет. Призначення Прем'єр-Міністра та Кабінету Міністрів підлягають затвердженню парламентом (Верховною Радою).

Українська Конституція передбачає поділ влади, противаги та контроль, та незалежність судової системи. Зміни до Конституції, які були прийняті в грудні 2004 року та набули чинності в січні 2006 року, значно посилили повноваження законодавчої гілки влади та передали деякі виконавчі функції до уряду. Проте, ці конституційні поправки також призвели до перекриття, та часом суперечностей, у конституційних повноваженнях президента та уряду, що призвело до внутрішньої політичної боротьби та політичного паралічу.

У вересні 2010 р. на запит нового Уряду України Конституційний Суд розглянув реформи 2004 року та постановив, що вони були неконституційними. Виявилося, що це рішення потребує повернення до Конституції 1996 року, яка концентрувала політичну владу у президента. Хоча роз'яснення конституційних повноважень є позитивним кроком, законодавство, яке дає можливість повернення до Конституції 1996 року, все ще розглядається органами влади – зокрема, новий закон про кабінет міністрів – подальший розвиток демократичної системи управління потребуватиме, щоб органи влади забезпечили підзвітність виконавчої гілки влади перед електоратом шляхом підтримки ефективної системи противаг та контролю в рамках конституційної системи.

Громадяни України мають право змінювати своїх вибраних лідерів шляхом періодичних виборів на національному і місцевому рівні на основі загального виборчого права. Протягом попереднього періоду Стратегії в Україні були проведені одні парламентські вибори (вересень 2007 р.), одні президентські вибори (січень 2010 р.) та одні місцеві вибори (жовтень 2010 р.). Як парламентські вибори 2007 р., так і президентські вибори у січні 2010 р. були визнані міжнародними спостерігачами з ОБСЄ та Ради Європи, а

також великою і досить розвиненою мережею українських організацій, які займаються спостереженням за виборами, в цілому вільними та справедливими. В рамках цих виборів відбувались напружені виборчі кампанії; засоби масової інформації публікували широкий спектр політичних поглядів і думок; кількість відзначених випадків зловживання адміністративним ресурсом та вкидання виборчих бюлетенів була мінімальною.

Як парламентські вибори вересня 2007 р., так і президентські вибори, які відбулися у січні-лютому 2010 р., призвели до зміни політичних сил у владі. Парламентські вибори 2007 р. призвели до значного збільшення кількості місць у Верховній Раді у опозиційного на той момент Блоку Юлії Тимошенко, який потім сформував коаліційний уряд з пропрезидентським блоком „Наша Україна – Народна самооборона”, та Блоком Литвина, з Юлією Тимошенко у якості Прем’єр-Міністра. Проте, нечіткість конституційних повноважень, яка була породжена змінами до Конституції, внесеними у грудні 2004 року, разом з значними внутрішніми політичними конфліктами всередині „помаранчевого” табору призвели до періоду тривалої політичної невизначеності та практичної відсутності прогресу у просуванні ефективної програми економічних та політичних реформ. Президентські вибори, які відбулися у січні-лютому 2010 р., знову продемонстрували підтримку опозиції з боку електорату, і колишній Прем’єр-Міністр та голова Партії регіонів, Віктор Янукович, з невеликою перевагою виграв вибори у другому турі у Юлії Тимошенко.

Хоча було визнано, що загальнонаціональні вибори у 2007 та 2010 роках відповідали стандартам вільних та демократичних виборів, місцеві вибори у жовтні 2010 р. були затьмарені менш плюралістичним середовищем засобів масової інформації, повідомленнями про випадки зловживання адміністративним ресурсом протягом періоду виборчої кампанії, а також звинуваченнями у вкиданні виборчих бюлетенів у деяких округах, за перемогу у яких велася запекла боротьба. Більше того, новий закон „Про місцеві вибори”, прийнятий Верховною Радою у липні 2010 р., забороняв участь у виборах як блокам політичних партій, так і партіям, створеним менше ніж за один рік до виборів.

У цьому контексті, ключовим завданням для нового Президента та Уряду є збереження демократичних здобутків попередніх п’яти років, разом з посиленням політичної стабільності та підзвітності формування державних політичних рішень.

Верховенство права

Правова основа для забезпечення ефективного управління та неупередженого верховенства права в Україні є адекватною: Конституція передбачає незалежну судову владу, і в основному наявне відповідне законодавство для захисту незалежності судів. Крім того, Президент Янукович та Уряд Азарова неодноразово підкреслювали свою прихильність підвищенню прозорості та підзвітності, та забезпеченню незалежності судів.

Проте, верховенство права в Україні є слабким, і корупція на високому рівні та

адміністративна корупція залишаються значними проблемами. Ключовою проблемою залишається впровадження законів та нормативних документів, прийнятих „на папері”, і широко розповсюдженим залишається політично та комерційно мотивоване втручання у прийняття судових рішень. Особливе занепокоєння викликає діяльність Конституційного Суду, яка сприймається як його політизація. Конституційному Суду, останнім часом було запропоновано надати ключові рішення щодо конституційних реформ 2004 року, місцевих виборів 2010 року та парламентських виборів 2012 року. У вересні 2010 р. четверо суддів Конституційного Суду, які вважались політично незалежними, були замінені Вищою Радою юстиції особами, які вважаються лояльними до Партії регіонів.

Президент Янукович та його Уряд неодноразово зазначали, що пріоритетом процесу реформ є вирішення проблеми корупції на всіх рівнях держави. Проте, після того як Президент Янукович та Уряд, сформований в основному Партією регіонів, прийшли до влади, було досягнуто небагато конкретних успіхів у боротьбі з корупцією. Хоча з початку 2010 р. було ініційовано низку антикорупційних розслідувань на високому рівні, ці розслідування були здебільшого спрямовані проти членів колишніх керівних партій, що призвело до звинувачень з боку опозиції у політичній вмотивованості цих кампаній. Викриття у засобах масової інформації щодо зловживання посадовим становищем та незаконного присвоєння коштів, часто пов'язаного з неконкурентними процедурами публічних тендерів часто ігноруються органами влади або залишаються ними без наслідків. Поки що не можна зробити висновку, чи матиме адміністративна реформа, що почалася у грудні 2010 р. та передбачає скорочення кількості галузевих міністерств та посад у Кабінеті Міністрів, суттєвий вплив на зниження високого рівня корупції на високому рівні.

Як іноземні, так і вітчизняні інвестори в Україні зазвичай вказують на корупцію як на найбільш серйозну проблему в підприємницькому середовищі, показано в Опитуванні щодо підприємницького середовища та діяльності підприємств ЄБРР та Світового Банку 2009 року (BEEPS). Це сприйняття відображається і тим фактом, що Україна знаходиться серед найбільш корумпованих країн з перехідною економікою згідно Індексу сприйняття корупції організації „Transparency International”. В цьому Індексі Україна у 2010 р. зайняла 134 місце з 178 країн, нарівні з Азербайджаном, Бангладеш та Зімбабве.

Громадянські права та права людини

Уряд України в цілому дотримується своїх зобов'язань перед Радою Європи та ОБСЄ щодо гарантії захисту прав людини та громадянських прав. Конституція передбачає захист свободи слова та преси, свободи зборів, асоціацій, та релігії, і ці положення про захист свобод, як правило, виконуються на практиці. Проте, деякі події, що відбулися після президентських виборів 2010 року дають привід для стурбованості щодо захисту громадянських прав та прав людини в Україні.

Незалежні засоби масової інформації в Україні процвітали в період після "помаранчевої революції", стаючи різноманітними, конкурентоспроможними, та вельми

плюралістичними. Телебачення - яке залишається основним джерелом інформації та новин для більшості українців - стало особливо яскравим, з щоденними дискусійними шоу щодо політичних та соціальних питань, які приваблювали мільйони глядачів, в той час як форми власності та політичні приналежності власників друкованих видань в цілому представляли широкий спектр українського суспільства.

Проте, після президентських виборів 2010 року р., збільшення концентрації власності на ЗМІ в руках прихильників Партії регіонів у поєднанні зі зростанням самоцензури призвело до послаблення різноманітності та плюралізму ЗМІ. Хоча різні точки зору, як і раніше представлені, опозиційні політики, зокрема, скаржаться, що їх доступ до ЗМІ був обмежений журналістами та редакторами, бажаними відповідності політичним цілям органів влади. Телевізійне висвітлення програми Партії регіонів, стало значно менш критичним, ніж це було при попередньому уряді. Все ще не розслідуване зникнення Василя Климентьєва, головного редактора харківської газети „Новий стиль”, який активно розслідував звинувачення в корупції в обласній адміністрації, є предметом занепокоєння серед спостерігачів за діяльністю засобів масової інформації.

Аналогічно, сектор неурядових організацій (НУО) в Україні активно розвивався протягом періоду після Помаранчевої революції, коли кількість та професіоналізм як політичних, так і неполітичних НУО значно зросли. Хоча ці НУО продовжують функціонувати в основному безперешкодно, мало місце було збільшення кількості випадків заяв про залякування неурядових організацій, пов'язаних з опозиційними партіями, з боку представників служби безпеки та податкової адміністрації.

Громадянське суспільство в цілому в Україні залишається активним та залученим до політичної діяльності, як було продемонстровано у листопаді 2010 р., коли десятки тисяч малих підприємців вийшли на вулиці Києва та багатьох обласних центрів для того, щоб протестувати проти пропонованих урядом змін до податкового кодексу. Органи влади зберігають терпимість до таких протестів з боку громадянського суспільства, які відбувались відкрито та без будь-якого значного втручання з боку міліції. Дійсно, Уряд, як виявилось, реагує на занепокоєння, висловлені цими важливими учасниками громадянського суспільства, що було відображено у недавніх заявах щодо можливості внесення змін до пропонованих реформ податкового кодексу.

Додаток 2. ОЦІНКА ПРОБЛЕМ ПЕРЕХОДУ ДО РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

В таблиці та пояснювальному тексті нижче наведена загальна оцінка проблем переходу до ринкової економіки за галузями, на основі Доповіді про перехідний процес 2010 р. Існують дві окремі оцінки для кожного сектору - Структур ринку та інституцій підтримки ринку. Оцінки виставлялись як „незначні”, „невеликі”, „середні” та “великі”. “Незначні” означає, що проблеми, які залишаються, є незначними, і що сектор в цілому добре просунувся на шляху до ринкової економіки, що добре функціонує. “Великі” означає, що проблеми, які залишаються, є значними, і що цей аспект галузі ще знаходиться на ранньому етапі реформування.

Україна: показники переходу до ринкової економіки за галузями

Галузі	Проблеми щодо структури ринку	Проблеми щодо інституцій підтримки ринку
Корпоративні галузі		
Агропромисловий комплекс	Середні	Середні
Неспеціалізовані галузі	Середні	Великі
Нерухомість	Великі	Середні
Енергетика		
Природні ресурси	Великі	Великі
Стала енергетика	Великі	Невеликі
Електроенергетика	Середні	Великі
Інфраструктура		
Телекомунікації	Середні	Середні
Водопостачання та каналізація	Великі	Великі
Міський транспорт	Середні	Великі
Дороги	Середні	Середні
Залізниця	Великі	Великі
Фінансові сектори		
Банківський сектор	Середні	Середні
Страховання та фінансові послуги	Середні	Середні
Фінансування МСМП	Середні	Великі
Приватні інвестиційні фонди	Великі	Великі

Джерело: Доповідь про перехідний процес 2010 р.

Корпоративні галузі Агропромисловий комплекс

Структура ринку: середні
Інституції/політика: середні

Рейтинг України значно поліпшився з 2005 року. Вступу до СОТ у травні 2008 р. передували кілька позитивних змін у політиці стосовно як тарифів, так і цінової лібералізації. Загальний рівень підтримки виробників є скромним, проте оподаткування експортно-орієнтованих секторів та значний захист декількох конкуруючих з імпортом секторів спотворюють низку цін на сільськогосподарську продукцію уздовж ланцюжка

доданої вартості. Ситуативні реакції на кризи цін на продукти харчування, особливо в період між 2007 та 2008 р., наприклад, експортні обмеження, призвели до істотної втрати доходів у зерновому та олійному секторах. Приєднання СОТ також означає збільшення конкуренції з боку імпорту та тиску в напрямку підвищення ефективності галузі. Урожайність - зокрема в зерновому секторі - все ще нижче за міжнародні стандарти, а відсутність адекватної інфраструктури для зберігання та транспортування призводять до ще більшого зниження конкурентоспроможності. Мораторій на продаж сільськогосподарських земель залишається в силі до прийняття більш широкого земельного законодавства. Діяльність програми складських документів почалася вже у 2001 році, проте, процедури позасудового врегулювання та фонду відшкодування потребують прийняття низки важливих законів про землю, і зможуть реально функціонувати тільки після прийняття цих законів. Уряд реалізує програму пільгових кредитів, з встановленими урядом субсидіями щодо відсоткових ставок для деяких сільськогосподарських кредитних продуктів, пропонує комерційними банками, але це не призводить до подолання ключових перешкод щодо доступу до фінансування в секторі. Комерційні кредитори все ще вагаються щодо розширення фінансування для галузей агропромислового комплексу. Після останніх стрибків цін на продукти харчування восени 2010 р., український уряд повернулася до введення експортних квот на зерно, кукурудзу та ячмінь, що посилює глобальний ціновий тиск.

Неспеціалізовані галузі

Структура ринку: середні

Інституції/політика: великі

Конкуренція на внутрішньому ринку та експортні можливості збільшилися в результаті вступу країни у 2008 р. до Світової Організації Торгівлі. Проте, у зв'язку з фінансовою кризою, викликаною настанням глобального економічного спаду та зниженням цін на товари, підприємства не змогли реагувати на нові можливості та проблеми шляхом здійснення нових капітальних витрат на оновлення своїх продуктів та виробничих процесів. Одним з ключових завдань буде подальше підвищення продуктивності праці з основною увагою до поліпшення доданої вартості. Підприємницьке середовище поступово покращується, з удосконалення законодавства щодо створення нових підприємств та зменшення навантаження для підприємств щодо ліцензування. Проте, залишаються проблеми щодо відшкодування ПДВ для експортерів. Ключовими пріоритетами реформи залишаються тісні зв'язки між бізнесом та політикою, слабкі корпоративне управління та прозорість, недостатній захист прав міноритарних акціонерів.

Нерухомість

Структура ринку: великі

Інституції/політика: середні

Сектор нерухомості швидко розвивався у 2005 - 2008 роках, в в країну увійшли інституційні інвестори; проте, інвестиції були в основному зосереджені в столиці та інших великих містах, що залишило інвестиції в міста в регіонах на мало розвиненому

рівні. Проте, світова фінансова криза призвела до застою в інвестиціях на ринку нерухомості, і найбільшою мірою вплинуло на промислові регіони України. На відміну від ринків нерухомості для роздрібної торгівлі та офісних приміщень, на ринку складських та логістичних приміщень була тільки незначна кількість чисто спекулятивних інвестицій, завдяки чому цей ринок у найменшій мірі постраждав від кризи. Хоча рішення про спільне проведення в Україні чемпіонату з футболу Євро-2012 призвело до збільшення зацікавленості до будівництва нових готелів, готельний сегмент продовжує бути слаборозвиненим, і в країні присутні тільки кілька великих гравців готельного ринку. Український сектор нерухомості та туризму характеризується складним та непрозорим інвестиційним кліматом та вимагає подальшої правової та адміністративної реформи, вдосконалення управління на місцевому рівні та більшого впровадження передової міжнародної практики. Ряд ініціатив щодо розвитку ринку іпотечного кредитування привели до значного збільшення кількості угод іпотечного кредитування та заклали законодавчі та адміністративні засади для функціонування ринку. Прозорість та приватизація землі збільшуються, але залишаються серйозною проблемою. Показники, пов'язані з нерухомістю, згідно публікації Світового Банку „Ведення бізнесу” (Doing Business), залишаються на низькому рівні, особливо щодо дозволів на будівництво та реєстрації власності. Можливість торгівлі землею де-факто обмежена.

Енергетика

Природні ресурси

Структура ринку: великі

Інституції/політика: великі

Україна є однією з країн з найбільшою енергоінтенсивністю економіки та найменшою енергоефективністю серед країн діяльності ЄБРР. Вона є імпортером нетто нафти та газу, постачаючи менше ніж 20% від нинішнього обсягу власного споживання енергоресурсів з внутрішніх джерел. Вона є важливою країною транзиту нафти та газу до Європи з Росії та Каспійського регіону. Україна має на своїй території шість НПЗ, але рівень використання їхніх потужностей є досить низьким. Країна багата на родовища вугілля, проте ця галузь, як і раніше, залишається в основному неререформованою.

Певний прогрес був досягнутий у вирішенні ключових питань реформи в енергетичному ринку, включаючи довгоочікувані підвищення тарифів на газ, прийняття нового закону щодо газового сектору та приєднання до Європейської Енергетичної Спільноти. Незважаючи на це, ще залишаються невирішеними багато ключових проблем структурних реформ, наприклад, вертикальна дезінтеграція та корпоратизація монополіста нафтової та газової галузі - НАК "Нафтогаз України" (НАК), який залишається неререформованою компанією у державній власності, вертикально інтегрованою та з недостатньою прозорістю діяльності. Комерціалізація та приватизація є значними проблемами за відсутності достовірної інформації про структуру активів компанії та її потоки доходів. НАК та її дочірні компанії домінують у розвідці і видобутку нафти, та у газовому секторі. Певні інтереси у розвідці та видобутку нафти і

газу мають також менші незалежні компанії, наприклад, „JKX Oil&Gas” та „Cadogan”. Нафтопереробка та дистрибуція нафтопродуктів є єдиними конкурентоспроможними складовими українського енергетичного сектору. Українська система газових трубопроводів експлуатується компанією „Укртрансгаз”, ще однією філією НАК „Нафтогаз”.

Інституції та політика підтримки ринку є дуже слабкими. Регулюючий орган в енергетичному секторі має недостатню незалежність. Незважаючи на недавнє підвищення, тарифи для населення залишаються нижчими за рівень відшкодування витрат та субсидуються за рахунок бюджету. Теоретично, ціни на вугілля в Україні вільно встановлює ринок. Насправді, є багато цінових викривлень. Дуже обмеженою є прозорість потоків доходів, особливо в дочірніх компаніях НАК "Нафтогаз". Слабкі та невизначені режими регулювання та ліцензування та слабка судова система залишаються основними перешкодами на шляху збільшення приватної участі в цьому секторі. Нещодавно мали місце певні спекуляції щодо чинності ліцензій на розвідку надр, виданих у 2004 році, з деяким політичним тиском щодо їхнього скасування.

Електроенергетика

Структура ринку: середні

Інституції/політика: великі

З юридичної точки зору енергетичний сектор є вертикально дезинтегрованим, та частково лібералізованим та приватизованим, але реформи ще далекі від завершення, як свідчить недостатній рівень функціонування оптового ринку електричної енергії та той факт, що державна компанія, яка здійснює передачу електроенергії, ще не корпоративізована. З 27 регіональних розподільчих компаній, чотирнадцять мають більшість акцій у державній власності. Приватизація була піддана критиці за недостатню прозорість, і конкуренція у роздрібній торгівлі електроенергією та виробництві електроенергії стримується домінуванням державних компаній – спадкоємців старих вертикально інтегрованих компаній. Впровадження ринкових реформ затьмарене політичним втручанням в галузь. Тепер, коли Україна підписала протокол про приєднання до Енергетичної спільноти, відповідний процес повинен включати гармонізацію законодавства з енергетичним законодавством ЄС. незважаючи на те, що існують плани реформування системи оптового ринку електроенергії, він залишається обмеженим моделлю ринку з одним покупцем ("Енергоринок"). Міжнародна торгівля електроенергією є де-юре де-монополізована, але де-факто, як і раніше, контролюється державним монополістом "Укрінтеренерго". Галузевий регулюючий орган, НКРЕ, формально є незалежним, але на його рішення часто впливають ситуативні політичні втручання. Тарифи для кінцевих споживачів значно викривлені значним перехресним субсидуванням за рахунок промислових споживачів на користь населення, та за рахунок промислових споживачів з низькими витратами на користь промислових споживачів з високими витратами (застосовуються фіксовані тарифи по всій країні). Тарифи для населення були заморожені протягом декількох років, та частка відшкодування витрат зменшилась до рівня 30% від витрат, за даними НКРЕ. Показники збору коштів за спожиту електроенергію, як і раніше, близькі до

100%. Тарифи на електроенергію, вироблену тепловими електростанціями, нерегульовані та формуються через механізм подачі цінових заявок на Оптовому ринку електроенергії, проте уряд спотворює конкуренцію. Тарифи на передачу та розподіл електроенергії покривають тільки короткострокові експлуатаційні витрати та деякі нові інвестиції, але не забезпечують достатнього рівня коштів для поточних ремонтів та капітальних ремонтів і проектів модернізації. Крім того, структура тарифів не сприяє здійсненню заходів для підвищення ефективності. Проблемою залишається дуже низька енергоефективність у виробництві, передачі та розподілі електроенергії.

Стала енергетика

*Структура ринку/результати: великі
Інституції/політика: невеликі*

Основні закони, спрямовані на підвищення енергоефективності, були прийняті вже більше десяти років тому, але все ще є необхідними уточнення та вдосконалення базового законодавства, тому що до цих пір були досягнуті тільки обмежені результати. Існує урядова агенція щодо підвищення енергоефективності, вона має недостатні можливості для підтримки комплексного та ринкового підходу до підвищення енергоефективності. Низькі тарифи на електроенергію, перехресне субсидування та відсутність включення екологічних витрат давали обмежені цінові сигнали для підвищення енергетичної ефективності та інвестування у проекти відновлюваних джерел енергії (ВДЕ), проте, в останні кілька років тарифи на електроенергію для промисловості зросли. Крім того, підвищення енергоефективності в комунальному секторі стримується наявністю структурних та організаційних проблем. Вже діють пілотні енергосервісні компанії (ЕСКО), проте цей сектор залишається в зародковому стані. Енергоємність залишається на високому рівні за відсутності комплексного підходу до енергозбереження. Нещодавно було прийняте нове законодавство щодо ВДЕ, яке передбачає адекватні спеціальні тарифи та інші процедури для розвитку використання ВДЕ в Україні, і також були здійснені певні заходи для реалізації пілотних проектів. НКРЕ – регулюючий орган в енергетиці – зараз розробляє нормативні документи щодо використання ВДЕ. З відновлюваних джерел енергії, в основному з великих ГЕС, надходить лише невелика частка обсягу споживання електроенергії. Україна підписала та ратифікувала Кіотський протокол у якості сторони за Додатком 1, та є однією з лідерів у використанні механізму проектів Спільного впровадження (СВ). Україна також є лідером у торгівлі одиницями встановленої кількості (ОВК), які є одиницями квоти країни на викиди, та у березні 2009 р. підписала найбільшу на сьогоднішній день угоду щодо продажу ОВК (продаж Японії 30 млн. т). Незважаючи на це, залишаються суттєві проблеми, і є необхідність подальшого розвитку інституційного потенціалу підвищення енергоефективності та зміни підходів існуючої агенції в напрямку більшої сприятливості для розвитку ринку, подальшого підвищення тарифів з метою заохочення до економії енергоресурсів, тестування та консолідації нової законодавчої бази щодо розробки проектів використання відновлюваних джерел енергії та забезпечення належного

спрямування виручки від продажу ОВК на реалізацію заходів розвитку сталої енергетики.

Інфраструктура

Телекомунікації

Структура ринку: середні

Інституції/політика: середні

Незалежності регулюючого органу, НКРЗ, перешкоджають суперечності між різними законами щодо того, хто саме має повноваження призначати членів НКРЗ. Ліцензія на послуги зв'язку 3G була видана державній компанії «Укртелеком» без оголошення відповідного тендеру. Після лібералізації ринку низка альтернативних операторів почали пропонувати послуги фіксованих ліній зв'язку, зосереджуючись в основному на ринку бізнесу з більш високою доданою вартістю, але «Укртелеком» продовжує займати домінуюче становище на ринку. Після кількарізного оголошення намірів щодо приватизації «Укртелеком», органи влади виставили контрольний пакет акцій на аукціон, завершення якого передбачалось до кінця грудня 2010 р. Конкуренція посилюється, особливо у світлі розширення мережі низкою операторів безпроводного підключення до фіксованих ліній зв'язку (WLL). Рівень проникнення перевищує 100%, і цінові війни створили проблеми для менших мобільних операторів; більшість споживачів користується передоплаченими пакетами зв'язку. У липні 2010 р. Президентом був підписаний закон про можливість збереження номеру мобільного телефону після переходу до іншого оператора. Майже монополія «Укртелекому» щодо місцевої та магістральної телефонної мережі буде продовжувати створювати перешкоди для розвитку ринку, проте починається прискорення розвитку широкосмугових мереж – також завдяки наявності альтернативних оптоволоконних мереж, власником яких є компанія „Датаком”.

Водопостачання та каналізація

Структура ринку: великі

Інституції/політика: великі

Надання комунальних послуг є децентралізованим як з точки зору власності, так і прийняття рішень. Компанії, які надають комунальні послуги, організовані як комунальні підприємства (напів-корпоратизовані) з незалежністю управління де-юре, але де-факто вони сильно залежать від місцевих органів влади. Ключовим пріоритетом є вдосконалення фінансової та оперативної діяльності, тому що переважна більшість місцевих підприємств продовжують бути збитковими, інфраструктура надання комунальних послуг визначається стороною постачання, структура витрат є неефективною (мають місце надмірна кількість персоналу, великі втрат у мережах, високі ціни на енергоносії). Доступ до комерційного фінансування покращився в останні роки, але на комерційній основі була профінансована тільки обмежена кількість проектів.

Тарифи залишаються істотно нижчими за рівень відшкодування витрат, та базуються на застарілих нормах, а не на фактичному використанні послуг. Прилади обліку наявні досить рідко, виставлення рахунків на основі фактичного використання послуг практично не існує, що створює мало стимулів для ефективного використання ресурсів. Широке поширення отримало перехресне субсидування. Потребує подальшого вдосконалення управління стосунками між місцевими органами влади та компаніями, які надають комунальні послуги (наприклад, ще не поширені договори на надання послуг). Тарифи на комунальні послуги встановлюються місцевими органами влади, і широко розповсюдженим є політичне втручання, включаючи втручання центральних органів влади, і цю проблему необхідно вирішувати. Крім того, на збір платежів за комунальні послуги має негативний вплив слабка інституційна організація житлового фонду. Низький рівень збору платежів разом з низькими тарифами потребує значно вищого рівня субсидій для продовження надання послуг.

Міський транспорт

Структура ринку: середні
Інституції/політика: великі

У галузі міського транспорту діють регульовані оператори, які знаходяться у комунальній власності (наприклад, компанії, що експлуатують метро та тролейбуси), та велика кількість приватних операторів (наприклад, маршрутні таксі). Тарифи для комунальних підприємств встановлюються місцевими органами влади та затверджуються урядом, і вважаються низькими за стандартами країн регіону. Перехресне субсидування становить значну проблему внаслідок наявності великої кількості пільгових користувачів. Приватні оператори встановлюють власні тарифи та не отримують субсидій. Комунальні підприємства отримують субсидії на свою діяльність досить ситуативним чином, та, останнім часом, вони отримували також значні субсидії для здійснення капітальних витрат. Комунальні підприємства мають досить слабкі фінансові показники, що частково обумовлене низькими тарифами та слабким контролем оплати проїзду, а частково - високими експлуатаційними витратами внаслідок низької продуктивності праці та ефективності роботи. Затори на дорогах перетворились на сферу, що викликає занепокоєння, у міру зростання рівня життя та збільшення кількості громадян, які використовують приватний автомобіль у якості основного виду транспорту.

Ключові проблеми переходу до ринкової економіки залишаються в наступних галузях: (i) розробка адекватної структури тарифів, яка має забезпечувати відшкодування витрат операторів та відсутність перехресних субсидій в рамках обмежень щодо забезпечення доступності тарифів; (ii) покращення рівня збору платежів та фінансових показників комунальних транспортних підприємств; (iii) прозорість та підзвітність у встановленні маршрутів та розробці договорів на надання громадських послуг; (iv) вдосконалення законодавчої бази муніципального фінансування, включаючи законодавство, яке регулює запозичення, гарантії, виконання угод, а також правові та фінансові стосунки

між центральним урядом та місцевими органами влади; та (v) розширення участі приватного сектору.

Дороги

Структура ринку: середні

Інституції/політика: середні

Протягом останніх років процес реформування в дорожньому секторі значно прискорився. У лютому 2009 р. Кабінет Міністрів схвалив програму реструктуризації дорожнього сектору, спрямовану на реорганізацію системи управління галуззю, через розділення прав власності, адміністрування та фінансування для загальнодержавних та місцевих доріг. Всі підприємства, які займаються виробництвом матеріалів для будівництва доріг, були відокремлені від „Укравтодору” та зараз знаходяться під приватним контролем, а функція будівництва доріг була також відокремлена від „Укравтодору” передана новоствореній акціонерній компанії, яка повністю знаходиться у державній власності. Фінансування в дорожньому секторі значно покращилось, надходження отримуються від акцизу на паливо, податку з транспортних засобів та транзитних платежів. Були запроваджені конкурентні тендерні процедури для будівництва та великих періодичних ремонтних робіт.

Проблеми переходу до ринкової економіки на середньостроковий період стосуються наступного: (i) подальше вдосконалення фінансування дорожнього сектора; (ii) подальша реструктуризація існуючої агенції, яка здійснює управління дорожнім сектором, та компанії, яка займається ремонтами доріг; (ii) запровадження у сфері ремонту доріг ефективної конкуренції та контрактів на основі досягнутих показників; та (iii) реалізація проектів державно-приватного партнерства (ДПП) у дорожньому секторі.

Залізниця

Структура ринку: великі

Інституції/політика: великі

Реформи у залізничному секторі залишаються на ранньому етапі. Операційні функції та функції визначення політики не повністю відокремлені, і основні напрямки господарської діяльності залізниці (інфраструктура, пасажирські, вантажні перевезення та ін.) здійснюються однією й тією ж державною організацією. Довгоочікувана корпоратизація залізниць в країні ще не проведена. Хоча ще у 2007 році урядом був схвалений амбітний план реструктуризації залізничного транспорту, він ще не затверджений Верховною Радою, і тому неможливо розпочати його впровадження. Реструктуризація кадрових ресурсів є однією з найповільніших у країнах діяльності ЄБРР. Проблеми щодо переходу до ринкової економіки залишаються у всіх ключових сферах. На першому етапі, уряд має відновити прихильність до здійснення реформ та одержати схвалення законодавчих змін з боку Верховної Ради. Наступним має бути створення прозорих та професійних організацій, орієнтованих на основні види діяльності, які будуть стійкими з операційної та фінансової точки зору.

Фінансові галузі

Банківський сектор

Структура ринку: середні

Інституції/політика: середні

Банківська система в останні роки розширювалась дуже швидко, зокрема, з 2004 року, після входження на ринок низки міжнародних банківських груп. У результаті задовольняють, контрольні пакети більшості великих банків мають зарубіжних власників. Ці банки тепер повинні повернутися до нормальної роботи після економічного та фінансової кризи, та збільшити поширення банківських послуг, вдосконалити стандарти діяльності та розширити кредитування. На два державних банки припадає невелика, але зростаюча частка ринку. Система залишається фрагментованою, і ймовірна консолідація, внаслідок виснаження капітальних ресурсів системи в результаті глибокої економічної та фінансової кризи в Україні. Органи влади були не в змозі встановити до кризи ефективні канали комунікації та координації з керівниками материнських банків. Залежність фінансування в цілому від фінансування в іноземній валюті, разом з фактичною прив'язкою національної валюти до долара США, сприяли доларизації банківських активів, значній вразливості, яка реалізувалась після девальвації в кінці 2008 року. У якості реагування на кризу, органи влади впроваджують стратегію запобіжної рекапіталізації комерційних банків. Важливим завданням є поліпшення управління націоналізованих установ та уникнення збереження державної власності в цьому секторі на занадто довгий строк.

Страховання та фінансові послуги

Структура ринку: середні

Інституції/політика: середні

Хоча законодавство та регулювання у галузі страхування в останні роки покращилися, якість нагляду та законодавства залишається недостатньою. Розмір страхового ринку, на рівні 2,5% від ВВП, є відносно великим в порівнянні з іншими країнами регіону, але все ще значно відстає від рівня розвинених країн. Навички та наявність страхових продуктів все ще залишаються неадекватними. Пенсійній системи ще належить пройти серйозні структурні реформи, і ця система ще в значній мірі залежить від суспільного солідарного ядра, і фінансові складові цієї системи залишаються значно недорозвиненими. Не в повній мірі розроблене законодавство у сегменті лізингових послуг. Ринок лізингових послуг залишається невеликим, на рівні 1,1% ВВП. Небанківське споживче кредитування розвинене в значній мірі, проте певні практики, діяльності потребують вдосконалення, зокрема, стандарти розкриття ефективних відсоткових ставок та валютних ризиків (у випадку лізингу або надання кредитів в іноземній валюті).

Мікро-, малі та середні підприємства

Структура ринку: середні
Інституції/політика: великі

Кредитування в основному здійснюється банками та однією спеціалізованою установою. До фінансової кризи, кілька місцевих банків активно розширювали кредитування МСМП через філії / відділення у більше ніж 250 містах 25 областей України. Додаткові мобільні підрозділи кредитування обслуговували сільські ММП, і деяких банки-партнери надавали спеціалізоване сільськогосподарське кредитування. Проте, як і в інших місцях по всьому світу, кредитування ММП постраждало під час кризи, у міру збільшення тенденцій до уникнення ризиків. Необхідно розширювати конкуренцію між кредиторами МСП, з метою створення після кризи умов для розробки ефективних та легко доступних фінансових продуктів, особливо в сільських районах та в сільськогосподарському секторі. Подальшого вдосконалення потребують навчання та розвиток управлінського потенціалу для операцій кредитування МСМП, зокрема в сфері внутрішнього аудиту.

Приватні інвестиційні фонди

Структура ринку: великі
Інституції/політика: великі

Поступово створюється життєздатна галузь приватних прямих інвестицій, зокрема, через входження на ринок іноземних приватних інвестиційних фондів, які створили філії в Україні та почали розробку професійно-структурованих угод. Проте, кількість учасників ринку та кількість угод залишаються на низькому рівні: існують тільки три фонди, що спеціалізуються з інвестування в Україні, і 14 керуючих компаній фондів також мають у своїх портфелях українські активи. Зарезервований та активний капітал становлять відповідно 0,6% від ВВП та 0,4% від ВВП. Проблема полягає в залученні в галузь нових учасників, та у заохоченні надходження додаткових коштів. В українському секторі інвестування в акціонерний капітал доступні шість з семи стратегій приватних інвестицій. Основна частина капіталу зосереджена на інвестиціях, націлених на зростання вартості компаній, і також досить широко представлені інвестиції з метою викупу контрольного пакету та інфраструктурні інвестиції. Частки меззанінних та проблемних інвестицій, та інвестицій малого капіталу дуже незначні, а венчурне інвестування практично відсутнє. Ринкові інститути залишаються на ранній стадії розвитку, корпоративне управління у досить незначній мірі здійснюється відповідно до Принципів корпоративного управління ОЕСР. Як правило, відсутня або дуже обмежена участь місцевих інституційних інвесторів, у всіх категоріях, від приватних осіб до урядових та державних фондів.

Ринки капіталу

Структура ринку: великі
Інституції/політика: середні

Були досягнуті значні успіхи у розвитку законодавства щодо цінних паперів, яке зараз у значній мірі відповідає стандартам Міжнародної організації комісії з цінних паперів, (IOSCO), хоча його ефективність зазнає негативного впливу від існуючих дуже складних судових процедур та недостатнього впровадження і можливостей примусової реалізації. Ринок цінних паперів є досить великим, капіталізація ринку становить 98% ВВП, проте він є у значній мірі неліквідним. Існує певний обсяг державних цінних паперів у національній валюті, торгівля якими може здійснюватись в тому числі на вторинному ринку. Ринки облігацій залишаються недорозвиненими, внутрішні інституційні інвестори здебільшого відсутні, і грошові ринки мають незначні обсяги та є волатильними.

Додаток 3 УКРАЇНСЬКЕ ГОСПОДАРСЬКЕ ЗАКОНОДАВСТВО ТА КОРПОРАТИВНЕ УПРАВЛІННЯ

Основний закон, який стосується корпоративного управління в Україні – це Закон України «Про акціонерні товариства» («Закон щодо АТ»), прийнятий Верховною Радою (Парламентом України) 17 вересня 2008 р. На додаток до Закону щодо АТ, інше законодавство, яке регулює корпоративне управління, включає Цивільний Кодекс, Господарський Кодекс та Закон "Про підприємства в Україні". Крім цього, у червні 2003 року був прийнятий кодекс корпоративного управління під назвою «Принципи корпоративного управління в Україні». Ці принципи спрямовані на акціонерні товариства, акції яких продаються на фондовому ринку, та є добровільними.

Formatted: Not Highlight

Закон щодо АТ вступив в дію 29 квітня 2009 р. та запровадив значні покращення до системи корпоративного управління та правового статусу міноритарних акціонерів. Дворічний перехідний період почався 29 квітня 2009 р., протягом якого існуючі акціонерні товариства мають бути приведені у відповідність до Закону щодо АТ.

Закон щодо АТ вимагає, щоб всі акції акціонерних товариств випускались в електронній формі, починаючи з 29 жовтня 2010 р. Акціонерні товариства з акціями, випущеними в документарній формі, мають трансформувати їх в електронні акції щонайпізніше до 29 квітня 2011.

Концесії

Новий закон „Про державно-приватне партнерство” (далі - “Закон про ДПП”) був прийнятий 31 жовтня 2010 р. Закон про ДПП є рамковим законом та регулює такі форми ДПП, як концесії, спільні підприємства, розподіл продукції та інші види діяльності.

Введення в дію Закону про ДПП вносить зміни та роз’яснення до Закону „Про концесії” 1999 року, який раніше вважався задовільним у загальних термінах, проте потребував подальшого вдосконалення для створення в країні сприятливого режиму для ДПП. Необхідно ще побачити, яким чином Закон про ДПП буде реалізовуватись на практиці, та чи виникнуть якісь труднощі у взаємодії між Законом про ДПП та Законом „Про концесії”. Кожен з цих законодавчих актів розглядається нижче.

Закон „Про концесії” чітко визначає сферу свого застосування. Положення, які регулюють проектну угоду, надають відносно чіткі керівні принципи щодо основних аспектів, які мають бути передбачені, і існування факультативної необов’язкової стандартної угоди створює досить гнучку ситуацію для сторін, які мають можливість вільно обговорювати умови такої угоди. Відповідність цього закону міжнародним стандартам була оцінена як “середня відповідність”, згідно оцінці ЄБРР 2008 року щодо, в рамках якого оцінювалось концесійне законодавство у країнах діяльності ЄБРР. Проте, потребують вдосконалення, зокрема, наступні аспекти: тендерні правила, які стосуються процедури попереднього відбору; інституційна база та підтримка з боку уряду в широкому сенсі; та наявність інструментів та механізмів для забезпечення

інтересів кредиторів. Незважаючи на це, в цілому Закон „Про концесії” в існуючому вигляді створює відносно надійну основу для концесій.

Новий Закон про ДПП встановлює низку важливих принципів, які є спільними для ЄС та інших європейських юрисдикцій, та базується на таких принципах, а саме рівноправність, відсутність дискримінації та справедливий розподіл ризиків. Сфера його застосування є широкою та чітко визначеною, у відповідності до міжнародних стандартів. Цей закон містить відкритий список галузей та видів діяльності, до яких він може застосовуватись. Проекти ДПП можуть мати строк від 5 до 50 років. Угоди про ДПП мають укладатись на основі тендерів, за винятком деяких випадків, визначених законодавством. Проте, Кабінет Міністрів ще не затвердив правила проведення тендерів.

Закон про ДПП передбачає інші важливі правила та принципи, наприклад, „положення про відсутність зворотної сили”, яке гарантує застосування режиму, діючого на момент укладання угоди, протягом всього часу чинності цієї угоди. Він запроваджує складову доходу на інвестиції, та правила компенсації, які враховують ринкову ситуацію, у випадку встановлення тарифів на рівні, нижчому за рівень забезпечення економічної життєздатності для приватного сектору. На додаток до цього, у новому законі міститься пряма заборона щодо втручання державного сектору у діяльність приватної сторони, та передбачаються певні гарантії та заходи державної підтримки.

Закон про ДПП встановлює та визначає повноваження нової спеціалізованої агенції щодо ДПП, яка має почати свою діяльність до кінця січня 2011 р., прокладаючи таким чином шлях до вдосконалення інституційної інфраструктури ДПП. 7 лютого 2011 р. Кабінет міністрів схвалив проект Указу Президента України "Про призначення уповноваженого органу з питань державно-приватного партнерства в Україні". Проект указу потім був переданий для підписання до Адміністрації Президента України. відповідно до проекту Указу, уповноваженим органом для цілей Закону про ДПП було призначене Міністерство економічного розвитку та торгівлі України.

Банкрутство

Зараз питання банкрутства та неплатоспроможності регулюються в Україні в основному Законом „Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом” від 14 травня 1992 р. (далі - “**Закон про банкрутство**”). Як відображено на наведеному нижче графіку, в рамках Оцінки ЄБРР щодо сектору банкрутства, яка була проведена у 2009 р., було визначено, що Закон про банкрутство має “низьку відповідність” Ключовим принципам ЄБРР щодо режиму законодавства про банкрутство, на основі п’яти ключових аспектів, найбільш актуальних для цього сектору. Ці результати відповідають оцінкам, проведених іншими міжнародними організаціями, які оцінювали відповідність українського законодавства про банкрутство міжнародним стандартам щодо банкрутства, наприклад, встановленим МВФ, Світовим Банком, Азіатським Банком Розвитку та Комісією ООН з міжнародного торгового права (UNCITRAL).

Як показала оцінка ЄБРР, Закон про банкрутство все ще має суттєві недоліки щодо практично всіх аспектів банкрутства. Особливе занепокоєння викликають процедури реструктуризації. Хоча законом передбачена можливість переходу від процедури

банкрутства та реструктуризації та навпаки, процедура реструктуризації розроблена неадекватно, і деякі наявні положення не передбачають вимоги незалежної оцінки плану реорганізації, досить мало передбачена участь всього загалу кредиторів та відсутній моніторинг впровадження плану. На додаток до цього, Закон не забезпечує вчасну передачу майна боржника арбітражному керуючому або уникнення сумнівних угод до оголошення банкрутства.

Наведені вище недоліки можуть бути оцінені як "критичні" або "граничні" недоліки стосовно їхньої важливості для базового функціонування адекватного закону про банкрутство. Закон про банкрутство містить ще декілька важливих недоліків. Неадекватними є вимоги щодо кваліфікації, призначення, оцінки діяльності та заміни арбітражного керуючого; немає положень щодо заліків; також недостатніми є санкції за недотримання закону. Закон про банкрутство залишається слабким щодо початку процедури банкрутства (наприклад, відсутнє положення щодо критеріїв неплатоспроможності або ймовірності неплатоспроможності згідно показників балансу). Крім цього, закон не передбачає механізму допомоги кредиторам у встановленні факту неплатоспроможності.

До цього часу практично не існує професійних стандартів діяльності або етичних принципів для арбітражних керуючих. Наглядові, регуляторні та дисциплінарні положення, які стосуються арбітражних керуючих, також мають багато недоліків.

Закон про банкрутство має деякі позитивні елементи. Передбачена формальна вимога швидкого судового розгляду та прийняття рішення. Наявне положення щодо можливості здійснення комплексної реструктуризації з використанням банкрутства з метою позбутися боргів та реорганізації з метою зміни структури підприємства. Проте, результати Огляду законодавства, проведеного ЄБРР в 2004 р., який оцінював "ефективність" (тобто як закони працюють) процедур банкрутства в країнах діяльності Банку, чітко показують, що практичне застосування Закону "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом", ймовірно, є дорогим, досить повільним та невиправдано складним. На додаток до цього, результати огляду показують, що важко сподіватись на передбачуваність та компетентність суддів, які розглядають справи про банкрутство.

Суди

Судова система України складається з Конституційного Суду, судів загальної юрисдикції та спеціалізованих адміністративних та господарських судів.

Важливі судові рішення в основному публікуються та доступні для спеціалістів та громадськості, що забезпечує правовій системі певний рівень прозорості. Існує право подання апеляцій на рішення судів першої інстанції, та право судового розгляду адміністративних дій. Існують конституційні та інші формальні гарантії судової незалежності. Проте, хоча українське законодавство має законодавчу базу для незалежної судової системи, існують широко розповсюджені занепокоєння щодо недостатньої неупередженості та незалежності судів. Вважається, що однією основних перешкод для в повній мірі ефективного судочинства в країні є корупція. Україна зайняла 146 місце серед 180 країн, для яких проводилось дослідження, згідно Індексу

сприйняття корупції 2009 р. організації „Transparency International”. На додаток до цього, за даними Опитування щодо підприємницького середовища та діяльності підприємств ЄБРР та Світового Банку 2009 року (BEEPS), тільки 19% учасників опитування вважали, що суди є справедливими та некорумпованими. Крім цього, тільки 17% учасників опитування – представників бізнесу - вважали, що судова система є швидкою.

У 2010 р. були внесені зміни у законодавство щодо судової системи з прийняттям Закону України «Про судоустрій і статус суддів», що може бути позитивним; згідно цього закону певні рішення Верховного Суду є обов’язковими для судів нижчих інстанцій та становлять формальне джерело загального законодавства. Ця реформа була частиною пакету змін, які в дійсності обмежили повноваження Верховного Суду у багатьох аспектах, передаючи більші повноваження вищим спеціалізованим судам (наприклад, Вишому Господарському Суду). Проте, однією з важливих функцій Верховного Суду, яка була збережена - це розгляд справ, які стосуються різної інтерпретації законодавства судами нижчих інстанцій. Щодо таких питань, рішення Верховного Суду є формально обов’язковим для всіх судів та адміністративних органів влади в Україні. Кінцевим результатом такої реформи може бути більша однорідність у прийнятті судових рішень.

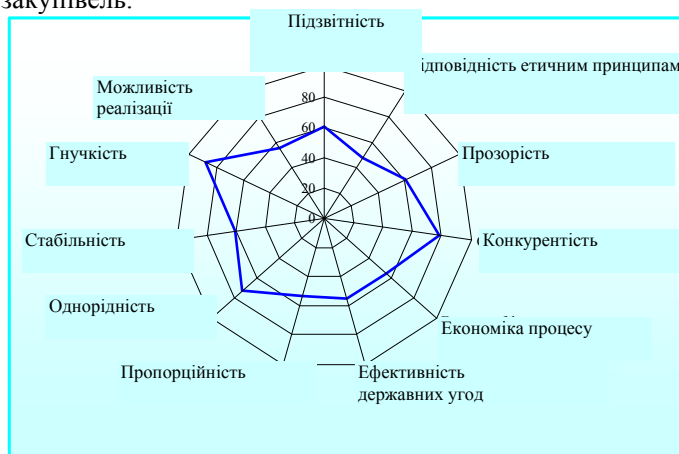
Державні закупівлі

Державні закупівлі в Україні регулюються Законом „Про державні закупівлі», який набув чинності 1 липня 2010 р. Закон „Про державні закупівлі», регулює закупівлі, які здійснюються центральним урядом та місцевими органами влади та державними підприємствами, проте не включає спеціальних правил для сектору надання комунальних послуг. ДПП та концесії регулюються окремим законодавством.

Результати Оцінки ЄБРР 2010 року щодо законодавчої бази державних закупівель показують, що в цілому законодавча база державних закупівель в Україні має низький рівень відповідності міжнародним стандартам та найкращій практиці, як щодо вимірів відповідності етичним принципам, так і щодо вимірів ефективності. Низькі оцінки за показниками відповідності етичним принципам та прозорості означають, що процес закупівель може зазнавати впливу корупції. Закон „Про державні закупівлі», є відносно відповідним принципам справедливої конкуренції, проте, він має значні недоліки щодо забезпечення відповідності етичним принципам, прозорості та підзвітності (див. діаграму нижче). На додаток до цього, очевидна недостатня сталість законодавства може призвести до незадоволення зацікавлених сторін. В цілому, Закон „Про державні закупівлі», створює можливості для неефективності та проблем у процесі державних закупівель.

Formatted: Not Highlight

Formatted: Centered

Якість законодавчої бази щодо державних закупівель – Україна (2010 р.)

Примітка: На діаграмі показані оцінки щодо загальних характеристик національного законодавства в сфері державних закупівель. Оцінки розраховувались на основі опитування

Загальні оцінки представлені у формі відсоткових показників, де 100% означають оптимальну оцінку для цих показників.

Джерело: Оцінка СБРР щодо законодавчої бази державних закупівель 2010 р.

Угоди з забезпеченням

Протягом останніх двох років Україна запровадила суттєві реформи у сфері господарського законодавства, зокрема, щодо Угод з забезпеченням. Прийняття нового Цивільного та Господарського Кодексів, та спеціальних законів, пов'язаних з використанням рухомого та нерухомого майна у якості забезпечення, разом з інтенсивною роботою з створення відповідних інституцій, наприклад, реєстрів, фундаментально змінили умови, у яких укладаються та виконуються господарські угоди. Незважаючи на певні неузгодженості та нечіткість (що не є незвичайним в перехідних економіках), ці зміни були в основному позитивними. Проте, фінансова криза мала значний негативний вплив на фінансування нерухомості та іпотечне фінансування в Україні, і, на жаль, це демонструє слабкість інституцій щодо примусових заходів повернення боргів.

Права щодо застави рухомого майна в Україні зараз в основному регулюються Законом "Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень" (далі - Закон "Про забезпечення вимог кредиторів"), який вступив в дію 1 січня 2004 р. Закон "Про заставу" 1992 р. (зі змінами) залишається чинним, проте зараз він має менше значення, і застосовується тільки до питань, які не входять до сфери дії Закону "Про забезпечення вимог кредиторів" (хоча це питання є недостатньо визначеним). Цивільний Кодекс від 18 січня 2003 р. також включає відповідні положення у главі про забезпечення виконання зобов'язань. Закон "Про забезпечення вимог кредиторів" розглядає всі обмеження (наприклад, заставу, лізинг) аналогічно, і щоб це обтяження було чинним щодо третіх сторін, вимагає його реєстрації в Державному реєстрі обтяжень рухомого майна. Такий реєстр, який заміняє Державний реєстр застав рухомого майна, діє з серпня 2004 р., і всі обтяження, які були включені до попереднього реєстру до 1 січня 2004 р., були автоматично перенесені до нового реєстру. Основний недолік процедури - це відсутність гнучкості в описі застави та кредиту під заставу. Чинність застави щодо описаних взагалі активів, або змінюваних наборів активів, залишається невизначеною, незважаючи на досить ліберальні положення законодавства, і юридичні радники звичайно виступають проти використання такого забезпечення. На додаток до цього, залишається значна невизначеність щодо застави та реалізації застави банківських рахунків. Закон "Про забезпечення вимог кредиторів" запроваджує нові правила щодо нові режими позасудової реалізації, які дозволяють передачу права власності на предмет застави кредитору, продаж предмету застави безпосередньо кредитором, передачу заставлених прав кредитору або переказ коштів. Проте, до цього часу досвід практичного використання цих механізмів не був позитивним.

Права застави нерухомості (іпотека) регулюються Законом "Про іпотеку" 2003 р., разом з відповідними положеннями Цивільного кодексу. Іпотека може використовуватись для забезпечення будь-якого боргу, оскільки він може мати грошове вираження, і

максимальна сума зазначається в іпотечному договорі. У якості забезпечення може використовуватись нерухомість будь-якого типу, за винятком земель сільськогосподарського призначення, щодо яких до цих пір діє мораторій, і вона може бути передана в іпотеку лише банкам як іпотечним кредиторам. Іпотечні права є пріоритетними щодо заставленого майна з моменту його внесення до Реєстру. Ця пріоритетність реалізується на практиці та у випадку банкрутства. Проте, є певна невизначеність щодо податкових застав, які зареєстровані в Державному реєстрі обтяжень, проте мають автоматичну пріоритетність у відповідності до законодавства.

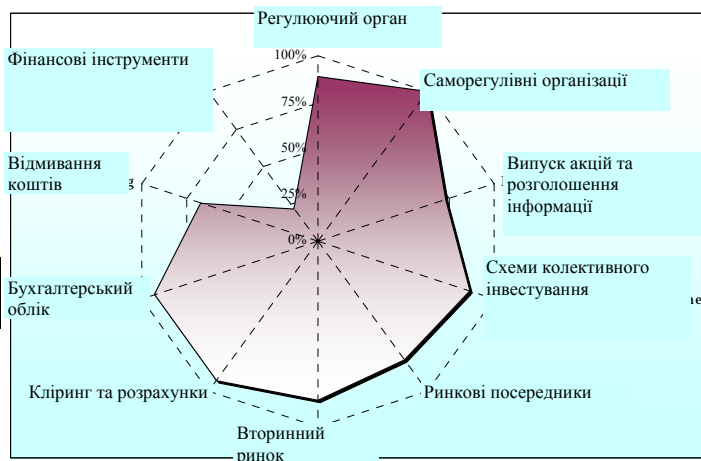
У випадку невиконання зобов'язань заставодавцем іпотечні права можуть бути реалізовані без звернення до суду шляхом прямого продажу або через прилюдні торги, залежно від положень іпотечного договору або іншого договору, укладеного після нього. Іпотечний кредитор може звернутись до Державної виконавчої служби, яка проводить прилюдні торги після пред'явлення нотаріально посвідченого іпотечного договору (що надає повноваження щодо здійснення виконавчого провадження) та документу, що підтверджує невиконання зобов'язань заставодавцем.

Під час періоду найвищої активності на іпотечному ринку до 2008 року, повідомлялось, що процедура реалізації іпотечного договору звичайно тривала до шести місяців, і сума коштів, отриманих від продажу активу, відповідала ринковій ціні. Проте, з того часу кредитори були дуже незадоволені тими способами, якими вони могли реалізувати свої права (також внаслідок того факту, що ціни на ринку нерухомості різко впали, що призвело до значного зниження ціни застави).

Ринки цінних паперів

Базове законодавство, яке регулює ринки цінних паперів – це Закон "Про цінні папери і фондову біржу", прийнятий 23 лютого 2006 р. Цей Закон регулює розміщення та обіг цінних паперів, та здійснення професійної діяльності на ринку цінних паперів, і спрямований на забезпечення ефективної та прозорої діяльності на ринку цінних паперів.

Якість законодавства щодо цінних паперів – Україна (2007)

Примітка: Крайня точка кожної осі представляє ідеальний показник, тобто відповідність стандартам, визначеним у „Цілях та принципах регулювання цінних паперів” Міжнародної організації комісій з цінних паперів (IOSCO). Чим більшою є "павутина", тим ближчим до цих принципів є законодавство країни.

Джерело: Оцінка СБРР щодо законодавства в сфері ринку цінних паперів 2007 року

Formatted: Not Highlight

У 2007 році ЄБРР провів оцінку законодавства України в сфері ринку цінних паперів щодо його відповідності “Цілям та принципам регулювання цінних паперів”, опублікованим IOSCO. Ця оцінка показала, що законодавча база України має “високу відповідність” міжнародним стандартам (див. діаграму вище), проте має недостатню базу регулювання щодо облігацій та похідних фінансових інструментів. З метою розуміння практичного функціонування законодавства в сфері ринку цінних паперів, в тому ж році ЄБРР провів Опитування щодо показників законодавства, в рамках якого спеціалістів, що працюють в регіоні, просили надати коментарі щодо гіпотетичного конкретного випадку. Це Опитування зосереджувалось на ефективності вимог щодо розкриття інформації в проспекті, приватних та державних механізмах реалізації угод та повноважень регулюючого органу щодо цього ринку. В результаті Опитування було визначено, що IPO не є звичайною практикою в Україні. Інформація, яка включається в проспекти, може бути неповною. Приватні механізми реалізації угод дозволяють дуже обмежений діапазон дій, і відповідні процедури є тривалими та обтяжливими. Нарешті, потребують вдосконалення можливості судів, регулюючих органів та прокуратури щодо розслідування складних справ щодо цінних паперів.

В результаті цього, національні органи влади повинні розглянути впровадження певних конкретних заходів для посилення інституційної спроможності установ, які мають ефективно впроваджувати законодавство.

Додаток 4 ЕКОЛОГІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ ПИТАННЯ

Законодавча та регуляторна база щодо екологічних питань

Український уряд визнає важливість вирішення екологічних проблем країни та поступово розробив законодавчу та регуляторну базу з цією метою. Були розроблені численні політичні документи, програми та концепції щодо захисту довкілля. Ці документи визначили стратегічні напрямки впровадження сталого розвитку на національному рівні та включають, зокрема, Комплексну програму реалізації на національному рівні рішень, прийнятих на Всесвітньому саміті зі сталого розвитку, на 2003 - 2015 роки, державної програми «Ліси України» на 2010-2015 роки, Концепції національної екологічної політики України на період до 2020 року, Концепцію Загальнодержавної програми збереження біорізноманіття на 2005-2025 роки. Стратегія національної екологічної політики на період до 2020 року була прийнята відповідним законом у грудні 2010 року, і розробляється Національний план дій з захисту природного середовища. Аспекти охорони довкілля також були враховані в галузевих програмах розвитку, наприклад, в Енергетичній стратегії України до 2030 року, яка передбачає подальше зменшення викидів у повітря, викидів стічних вод та утворення відходів в енергетиці шляхом впровадження заходів для підвищення енергоефективності.

З часу прийняття попередньої Стратегії діяльності в Україні (2007 р.), були впроваджені значні зміни у законодавстві. Наприклад, у 2008 р. було створене Державне агентство екологічних інвестицій України, новий урядовий орган, відповідальний за впровадження UNFCCC та Кіотського протоколу. Зараз його ключовою функцією є створення регуляторної бази для механізму проектів Спільного впровадження в рамках Кіотського протоколу та програми цільових екологічних (зелених) інвестицій. Ця програма була запроваджена у 2009 р. згідно законодавства щодо екологічних (зелених) інвестицій та спрямована на підтримку інвестицій у підвищення енергоефективності та використання відновлюваних джерел енергії, які в результаті призведуть до зменшення викидів ПГ та можуть таким чином продукувати вуглецеві кредити. Метою цієї програми є розвиток ринку вуглецевих кредитів в Україні.

Серед інших змін до законодавства варто відзначити новий пакет законів та нормативних документів у сфері вирощування, ланцюга постачання та переробки генетично модифікованих організмів (ГМО), які були прийняті у 2009 р. з метою підвищення біологічної та генетичної безпеки, та розподілу відповідальності за контроль щодо дотримання відповідних положень. У 2010 р. були внесені деякі зміни до Закону України «Про природно-заповідний фонд України» з метою запровадження більш суворого заборон на будь-яку діяльність в межах територій, які охороняються. Також у 2010 році були внесені зміни до низки законів, спрямовані на впровадження сортування та повторної переробки відходів, попередження викидання сміття у недозволених місцях та збільшення штрафів за порушення законодавства щодо поводження з відходами.

Проте, для України надзвичайно важливими є наявність достатньої політичної волі, фінансових ресурсів та адекватних механізмів для забезпечення ефективного

впровадження цих зобов'язань. Необхідне подальше посилення законодавчої та регуляторної бази щодо охорони довкілля, з основною увагою до профілактичних заходів, а також впровадження ефективних програм забезпечення дотримання стандартів та примусових заходів для такого забезпечення. На рівні підприємств, Уряд має створювати стимули для інвестицій в системи управління охороною довкілля, впровадження стандартів контролю забруднень на основі технологій, як, наприклад Найкращих наявних методів в рамках законодавства ЄС щодо комплексного попередження та контролю забруднень (ІППС), адаптації кращих екологічних показників та посилення їхнього моніторингу.

Міжнародне співробітництво в галузі охорони довкілля

В цілому за даними Міністерства екології та природних ресурсів, Україна є стороною приблизно 55 міжнародних конвенцій та підписала приблизно 70 багатосторонніх та двохсторонніх екологічних угод. У якості члена Європейської економічної комісії ООН ("ЄЕК ООН") з 1947 року, Україна ратифікувала чотири з п'яти природоохоронних конвенцій ЄЕК ООН: Конвенцію про транскордонне забруднення повітря на великі відстані, Конвенцію про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті (Конвенцію Еспоо), Конвенцію з охорони та використання транскордонних водотоків та міжнародних озер, Конвенцію про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Оргуську конвенцію). Україна ще не ратифікувала Конвенцію ЄЕК ООН про транскордонний вплив промислових аварій.

Міжнародні екологічні протоколи та конвенції, які були нещодавно прийняті Україною, включають Європейську ландшафтну конвенцію (Флорентійську конвенцію), підписану у 2006 році, Стокгольмську конвенцію про стійкі органічні забруднювачі, підписану у 2007 році, та Протокол про збереження біорізноманіття та ландшафтів Чорного моря до Конвенції про захист Чорного моря від забруднення, підписаний у 2008 р.

Україна є пріоритетним партнером Ініціативи ЄПС ЄС. На Паризькій зустрічі на вищому рівні у вересні 2008 р. була досягнута угода щодо початку переговорів між ЄС та Україною щодо Угоди про асоціацію, і була запланована на кінець листопада 2010 р зустріч на вищому рівні між ЄС та Україною. В рамках екологічних цілей Плану дій ЄПС, Україна бере участь у роботі Цільової робочої групи Дунай/Чорне море (DABLAS) з метою впровадження транскордонного підходу в управлінні водними ресурсами, складової Східної Європи, Каказу та Середньої Азії Водної ініціативи ЄС та спільної робочої групи України та ЄС щодо зміни клімату. Нова ініціатива Східного партнерства спрямована на додатковий розвиток більш тісного співробітництва з Україною в таких галузях, як хороше управління та енергетика. Проте, згідно оцінки впровадження Плану дій, проведеної у 2009 р., все ще залишаються проблемами посилення інституційної спроможності органів влади в галузі охорони довкілля та забезпечення механізмів фінансування.

Доступ громадськості до екологічної інформації

Україна ще у 1999 році ратифікувала як Оргуську Конвенцію про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля, так Конвенцію Еспоо про оцінку впливу на навколишнє

середовище (ОВНС) у транскордонному контексті. Проте, залишаються проблеми щодо впровадження положень цих конвенцій на національному рівні. У 1999 році був створений Оргуський центр екологічної інформації, проте в країні все ще не створені адекватні практичні механізми ефективного доступу до інформації та участі громадськості у вирішенні екологічних проблем. З даними на вересень 2010 р., з 25 територіальних підрозділів Міністерства екології та природних ресурсів тільки 13 погодилися надати публічний доступ до ОВНС через мережу Інтернет, як було рекомендовано Оргуським центром.

Європейська Комісія (ЄК) фінансувала проект “Підтримка України у впровадженні Конвенції Еспоо та Оргуської конвенції”, який був вперше представлений громадськості на засіданні Громадської ради Міністерства екології та природних ресурсів України у грудні 2009 р. Його метою було надання підтримки Україні у її зусиллях в напрямку виконання зобов’язань згідно обох Конвенцій шляхом формулювання рекомендацій для Уряду. Протягом виконання проекту була проведена детальна оцінка правових, адміністративних та процедурних аспектів впровадження Конвенції Еспоо та Оргуської конвенції в Україні. Також були організовані чотири навчальних семінари для місцевих та центральних органів влади, які займаються питаннями довкілля, та регіональних Оргуських центрів.

Заключний звіт щодо результатів та висновків проекту цього був представлений у липні 2010 р. в Києві на зустрічі з представниками Генерального директорату ЄС з охорони довкілля, Генерального директорату ЄС з питань зовнішніх зв’язків та делегацією ЄС в Україні. Експерти проекту підготували проект Постанови Кабінету Міністрів про врахування думки громадськості в процесі прийняття рішень з питань, що стосуються довкілля, та направили його до Міністерства екології та природних ресурсів України для подальшого розгляду та консультацій з громадськістю.

Ще одне важливе завдання для України, яке потребує вирішення – це розробка та впровадження чітких механізмів Стратегічної екологічної оцінки (СЕО) планів, програм та проектів нормативних та законодавчих документів Уряду. Україна все ще не ратифікувала Протокол щодо СЕО (2003 року) до Конвенції Еспоо, який вимагає від сторін, які його підписали, оцінювати екологічні наслідки своїх офіційних проектів планів та програм, створюючи таким чином можливість широкої участі громадськості в процесі прийняття рішень уряду у різних сферах розвитку.

НУО та громадянське суспільство

В Україні діють приблизно 500 громадських екологічних організацій, за даними 2 Огляду результативності природоохоронної діяльності ЄЕК ООН (2007 р.). Більшість з них спрямовані на захист довкілля на регіональному та місцевому рівнях, проте існує низка великих організацій, які працюють на національному та міжнародному рівні. Вони мають велике значення у поширенні екологічної освіти та співпраці з суспільством з метою поширення поінформованості про існуючі проблеми, а також у проведенні необхідних досліджень та участі у розробці політики шляхом процесу консультацій з громадськістю. Все ще існує потреба у майбутньому здійсненні заходів з боку України

щодо забезпечення реального доступу до інформації та участі громадськості у вирішенні екологічних питань. ЄБРР продовжує підтримувати міцні стосунки з українськими НУО, тому що вони представляють значний та ефективний механізм моніторингу впровадження політичних документів Банку.

Зменшення наслідків та попередження зміни клімату, та адаптація до зміни клімату

Україна ратифікувала Кіотський протокол до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату у квітні 2004 р., та у квітні 2010 р. приєдналась до Копенгагенської угоди про зміну клімату. Протягом останніх років підхід України до попередження та зменшення наслідків зміни клімату зосереджувався в основному на двох аспектах: використання механізму Спільного впровадження (СВ) та торгівлі викидами у формі надлишкових ОВК. Щодо Спільного впровадження, Уряд декілька разів змінював нормативну базу, що призвело до створення бар'єрів для використання цього механізму фінансування в рамках Кіотського протоколу. Нещодавно Державному агентству екологічних інвестицій України було доручено забезпечення більшої чіткості регуляторної бази Спільного впровадження. Уряд провів значну підготовчу роботу для початку торгівлі викидами вуглецю, проте все ще залишається невизначеність щодо використання коштів, отриманих в результаті торгівлі викидами.

Існуючі моделі клімату Міжурядової групи фахівців зі зміни клімату під егідою ООН прогнозують, що Україну очікує до середини 21-го сторіччя підвищення середньорічної температури на 1-2°C, а також в кінці сторіччя - зменшення опадів на приблизно 10% на півдні, та деяке збільшення на півночі. Очікується, що ці зміни матимуть значний вплив на сільське господарство, лісове господарство, прибережні зони та водні ресурси. На додаток до цього, підняття рівня моря створює реальну загрозу для прибережних зон та прибережної інфраструктури. За оцінками, рівень Чорного моря піднімається зі швидкістю 1,5 мм на рік.

За цими сценаріями, можливий негативний вплив на сільськогосподарське виробництво, що збільшить потребу в штучному зрошенні на півдні України. Це призведе до зростання необхідності реформування сільського господарства та здійснення інвестицій у вдосконалення сільськогосподарських технологій з метою підтримки та збільшення продуктивності. Ці фактори мають враховуватись при розгляді інвестицій, які залежать від довгострокової наявності сільськогосподарської продукції. Аналогічно, можуть також зазнати впливу ліси (різноманіття видів, продуктивність та сталість лісів), і це може потребувати збільшення уваги до таких заходів, як захист від шкідників та пошук видів дерев, більш придатних для кліматичних умов, які змінилися.

Прибережні зони та прибережна інфраструктура є вразливими для підняття рівня моря та зміни типів ерозії, і ці питання необхідно враховувати в процесі розгляду інвестицій в портову та іншу прибережну інфраструктуру, які мають життєво важливе значення для транспортних мереж України та її торгових зв'язків з глобальною економікою. Водні ресурси можуть зазнати впливу внаслідок зміни рівнів опадів та пікових температур, що необхідно враховувати у плануванні систем водопостачання та інвестицій галузі, які

потребують використання значної кількості води (переробка сільськогосподарської продукції, виробництво паперу та целюлози, хімічне виробництво та ін..). На додаток до цього, виробництво електроенергії на ГЕС може зазнавати впливу від зміни гідрологічних характеристик річок.

Таким чином, стратегічні цілі в галузі попередження та зменшення наслідків зміни клімату мають зосереджуватись на підвищенні якості національної звітності щодо кадастру викидів ПГ, встановленні прозорих та чітких правил для проектів СВ, забезпеченні прозорих механізмів торгівлі викидами з чіткими умовами щодо використання отриманих коштів, розробці національних стратегій щодо попередження та зменшення наслідків зміни клімату, з проведенням консультацій з місцевими органами влади, розробці планів адаптації до зміни клімату та впровадженні галузевих програм підвищення енергоефективності.

ЄБРР буде враховувати аспекти попередження та зменшення наслідків зміни клімату та адаптації до зміни клімату в процесі оцінки проектів, та, у випадку доцільності, буде співпрацювати з клієнтами з метою врахування проблем та можливостей, особливо в таких галузях, як лісове господарство, сільське господарство, інфраструктура, природні ресурси, енергетика, які потенційно можуть зазнати впливу в Україні. На додаток до цього, ЄБРР буде продовжувати участь в проєктах вуглецевого фінансування проєкти в рамках механізмів торгівлі згідно Кіотського протоколу або добровільних схем.

Ядерна безпека

Ядерна безпека залишається пріоритетною сферою діяльності Банку в країні. ЧФУ, адміністратором якого є ЄБРР, допомагає Україні у підвищенні безпеки чорнобильського Об'єкту „Укриття” шляхом впровадження програми стабілізації та будівництва НБК. Контракт на будівництво нового укриття, яке має бути побудоване навколо саркофагу, був присуджений у вересні 2007 року, і розпочалось будівництво, з метою введення його в експлуатацію в 2014 році. На додаток до цього, Банк зараз проводить стратегічний огляд програми підвищення безпеки для існуючих АЕС України, яка включає модернізацію 15 ядерних реакторів з метою підвищення їхнього рівня безпеки до міжнародно визнаних стандартів ядерної безпеки. ЄБРР, разом з іншими міжнародними організаціями, наприклад, Європейською Комісією, визнає значні зусилля України в цьому напрямку та вітає послідовне та успішне впровадження міжнародно узгоджених заходів.

Питання праці, охорони здоров'я та безпеки на робочому місці

Україна є членом Міжнародної організації праці (МОТ) та ратифікувала 55 Конвенцій МОТ, включаючи 8 ключових Конвенцій. Проте, їхнє практичне впровадження не завжди відповідає стандартам МОТ. Зокрема, законодавство України за певних умов дозволяє особам, молодшим 18 років, виконувати небезпечну роботу. Комітет експертів МОТ (2008 р.) висловив занепокоєння щодо того, що законодавчий контроль такої роботи не відповідає Конвенції С138 („Конвенція про мінімальний вік для прийому на роботу” 1973 року). Згідно Комітету експертів, діти віком 14 років можуть виконувати

небезпечну роботу у зв'язку з трудовим навчанням. За даними Конфедерації профспілок (2008 р.), в цілому відсутня практика чесних колективних переговорів, і, як правило, роботодавці відмовляються вступати в колективні переговори.

Реформування трудового законодавства в Україні очікується з 2003 року, після рекомендацій МОТ щодо внесення змін до діючого Кодексу законів про працю, який був прийнятий у 1971 році. В кінці 2008 р. МОТ отримала запропонований проект Трудового Кодексу. З цього часу цей проект був переданий до Верховної Ради України для остаточного розгляду, проте, у листопаді 2010 р. Голова Верховної Ради оголосив про відкладення прийняття рішення до 2011 року. Висловлювалась велика кількість критичних зауважень до цього законопроекту, включаючи зауваження щодо таких змін, як збільшення робочого тижня з 40 до 48 годин, легалізації відео моніторингу на робочих місцях, скорочення строку попередження до 2 тижнів для скорочень робочих місць у малих підприємствах (менше 20 працівників).

Звіт ЄС про результати роботи (2008 р.) щодо впровадження ЄПС в Україні відзначає, що країна отримувала технічну допомогу МОТ, спрямовану на інституційний розвиток інспекцій праці, проте необхідна подальша робота для посилення адміністративної спроможності Міністерства праці та соціальної політики. є інформація про проблеми впровадження законодавства щодо охорони здоров'я та безпеки, обов'язкової мінімальної заробітної плати та дитячої праці.

Щодо охорони здоров'я та безпеки (ОЗБ) на робочому місці, ключовою сферою, яка викликає занепокоєння у всіх галузях в Україні, є високий рівень травм та смертних випадків на робочому місці, особливо в гірничовидобувній галузі та важкій промисловості. Згідно опитування, проведеного МОТ щодо України в березні 2010 р., найбільш серйозні травми на виробництві були пов'язані з опіками, впливом шуму, подразнюючих факторів, пилу та хімічних речовин. Щодо факторів небезпеки, які становлять серйозну проблему для безпеки праці в різних галузях, результати опитування показали, що трьома основними проблемами на робочих місцях основного виробництва були ураження деякими предметами, підняття та транспортування матеріалів. Проблеми, які викликають занепокоєння щодо виробничого сектору, включають ураження електричним струмом, ризики пожежі, підняття та транспортування матеріалів. У відповідності до результатів опитування, найбільш серйозні проблеми наявні в будівництві та галузях, пов'язаних з енергетикою.

Організаційні проблеми також можуть впливати на безпеку, здоров'я та добробут працівників. У всіх галузях, серед найбільш розповсюджених організаційних проблем, які згадувались в ході опитування, були названі гарантія зайнятості, перевантаження на роботі, організація робочих місць, об'єкти харчування та санітарні об'єкти. Гарантія зайнятості була названа у якості аспекту, що викликає найбільше занепокоєння у всіх галузях. Враховуючи те, що 73,2% підприємств, щодо яких проводилось опитування, скоротили кількість працівників протягом останніх трьох років, можна зрозуміти, чому найбільше занепокоєння працівників викликає гарантія зайнятості.

Банк застосовує жорсткий підхід до питань праці та умов роботи. Застосування спеціальної Вимоги до ведення діяльності 2 в рамках Екологічної та соціальної політики 2008 року включає оцінку таких аспектів, як умови праці, справедлива заробітна плата,

відсутність дискримінації, гендерна рівність, політика щодо скорочення працівників, профспілки та процедури колективних переговорів.

Гендерні питання

Україна займає 44 місце з 138 країн щодо Індексу гендерної нерівності за даними Звіту з людського розвитку ПРООН 2010 року, порівняно з її Індексом людського розвитку, за яким вона займає 69 місце з 169 країн, для яких наявні дані. Жінки стикаються з бар'єрами щодо збільшення участі в ринку праці внаслідок дискримінації під час прийому на роботу та втрати державної підтримки щодо піклування про дітей.

Проте, початок переходу до ринкової економіки привів до демократизації тендерних стосунків у багатьох аспектах, і жінки, і чоловіки відчували тиск протягом перехідного періоду. Зокрема, жінки стикнулись з більшими труднощами у зв'язку з тим, що їхні репродуктивні та сімейні функції та досвід призвели до збільшення бар'єрів для участі у ринку праці. Високий рівень безробіття після початку переходу до ринкової економіки підірвав потенціал чоловіків до заробляння коштів, що призвело до зниження рівня самооцінки, що, як вважають, в свою чергу призвело до підвищення рівня алкоголізму та самогубств серед чоловіків. Існують і інші проблеми, зокрема, поганий стан здоров'я матерів, обмежене політичне представництво, насильство проти осіб протилежної статі та значне зростання незаконного переміщення людей. Відмінності між міськими та сільськими зонами також значно впливають на гендерну нерівність.

Жінки в сільській місцевості стикаються з більшими перешкодами щодо доступу до послуг охорони здоров'я, можливостей зайнятості та підприємництва, і існують значні регіональні диспропорції щодо рівнів зайнятості та рівнів зайнятості жінок. Жінки, які належать до окремих етнічних груп, включаючи ромів, кримських татар та осіб неслов'янської зовнішності, можуть стикатись з “подвійною дискримінацією”.

Після початку переходу до ринкової економіки відбулись також певні позитивні зміни щодо гендерної рівності, наприклад, кількість компаній, очолюваних жінками, зараз перевищує показники більшості інших країн в регіоні (після Польщі та Латвії). На додаток до цього, посилення громадянського суспільства після початку переходу до ринкової економіки призвело до збільшення обізнаності та усвідомлення щодо соціальних питань та проблем, які раніше ігнорувались, включаючи права жінок та насильство проти жінок.

Додаток 5 КЛЮЧОВІ ВИСНОВКИ НА ОСНОВІ ПОПЕРЕДНЬОГО ПЕРІОДУ СТРАТЕГІЇ (Підготовлено Відділом оцінки)

Енергетика та інфраструктура

Енергетика – Українська енергосервісна компанія – „УкрЕСКО”² у 1998 році отримала кредит ЄБРР, який був доповнений значним грантом від ЄС-TACIS. Така комбінація була визначена як *дуже успішна* у сприянні розвитку ефективних механізмів для впровадження в Україні проектів енергозбереження, які мали позитивні результати як для малих та середніх підприємств, так і для організацій державного сектору. *Висновки на основі досвіду*, зроблені на основі проекту з „УкрЕСКО”, полягають в тому, що фінансування для створення ЕСКО може бути потрібним спочатку, проте його доцільність має бути розглянута повторно у процесі впровадження проекту (РЕХ08-331).

Транспорт – Досягнення щодо Проекту розвитку залізничних шляхів України отримали оцінки від хороших до відмінних, зокрема, щодо складової технічного обслуговування колій. Проте, процес корпоративних реформ в „Укрзалізниці” просувався набагато повільніше, ніж очікувалось. *Висновки на основі досвіду*, зроблені на основі проекту, полягають в тому, що екологічні цільові показники іноді встановлювались на занадто високому рівні. У цьому випадку необхідно було розробляти План екологічних заходів з загальною метою досягнення стандартів ЄС, навіть якщо не було зрозуміло, чи це було доступним для клієнта з економічної точки зору, або чи було це можливим взагалі (РЕХ07-307).

Виробничий сектор

Агропромисловий комплекс – на цю галузь звичайно припадає значна частка діяльності ЄБРР в корпоративному секторі, і приблизно 16% від загальної суми портфелю Банку з 2005 було інвестовано у цю галузь. Оцінка операції Банку з компанією „Чумак”, яка займається переробкою томатів, проводилась у 2008 р. Цей проект мав хороший демонстраційний ефект для галузі щодо успішної реструктуризації виробничого підприємства, яке раніше перебувало у державній власності. На додаток до цього, був досягнутий значний вплив на регіональну економіку завдяки активному розвитку зв’язків з місцевими постачальниками.

Виробництво – Недавні інвестиції Банку включають кредити для **системи сервісу фірми "Бош"**, компаній "Укрснаб" та "АрселорМіттал", та, згідно оцінок, які були недавно проведені Відділом оцінки проектів, були частково успішними. Наприклад, інвестиційний проект з "**АрселорМіттал Кривий Ріг**" досяг цілей щодо підвищення рівня використання потужностей, корпоративної реструктуризації та розширення ринку. Проте, він не досяг цілей щодо підвищення енергоефективності, а показники щодо

¹ Див. Додаток 5 щодо ключових висновків, визначених Відділом оцінки проектів щодо минулого періоду стратегії.

охорони довкілля отримали оцінку „Незадовільно”. *Висновки на основі досвіду*, зроблені на основі проекту "АрселорМіттал Кривий Ріг", полягають в обмеженості можливостей підвищення енергоефективності на виробничих потужностях радянських часів, тому що вони були побудовані для використання дешевих енергоресурсів з зовнішніх джерел та не пристосовані для збору та утилізації відхідних газів (PE09-448).

Фінансові установи

Банківський сектор – Пріоритети Банку згідно минулої Стратегії діяльності в Україні включають сприяння іноземним інвестиціям та розвиток інструментів фінансування в національній валюті. До кризи, потенціал впливу проектів у галузі фінансових установ на процеси переходу до ринкової економіки зменшився, разом з взаємодоповнюючою роллю. Таким чином, протягом періоду від вересня 2007 р. та до кінця 2008 р. 20% проектів у галузі фінансових установ отримали оцінку „Задовільно”. Проте, ця ситуація змінилась після залучення ЄБРР на самому початку до діяльності щодо зменшення впливу фінансової кризи. З початку кризи, тільки один недавній проект у галузі фінансових установ отримав оцінку „Задовільно” щодо впливу на перехідні процеси в економіці. У 2009 р. була затверджена масштабна програма технічного співробітництва, фінансована Спеціальним фондом акціонерів ЄБРР (ESSF)³.

МСМП та небанківські фінансові установи – операція Банку з **ОТП Банком**⁴ мала дві складові: *Іпотечну кредитну лінію*, в рамках якої надавалось довгострокове фінансування для підтримки іпотечного кредитування в цілому, та трансформація від в основному корпоративного банку до універсального банку. Складова *Субординованого кредиту* була спрямована на підтримку розширення ринку та конкуренції у галузі кредитування МСП шляхом залучення капіталу II рівня. Недавня оцінка визначила, що досягненню початкових цілей зашкодила в основному „нова ринкова реальність”, і був зроблений наступний висновок: *підтримка ЄБРР щодо поповнення капіталу зараз спрямована на допомогу ОТП-Україна після збитків внаслідок погіршення активів, а не на цілі, які були визначені на початку*. *Висновки на основі досвіду*, зроблені на основі проекту з ОТР, полягають в тому, що необхідно з самого початку встановлювати процедури звітності щодо суб-кредитів, тому що це спростить порівняння між показниками кредитів за критеріями ЄБРР, а не за критеріями банку-клієнта (PE09-467).

³ З 2007 р., часу прийняття останньої Стратегії діяльності в Україні, не було підготовлено ніяких звітів з оцінки щодо банківського сектору. Тому тут не наводиться опис нових висновків.

⁴ Банк-наступник „Раффайзенбанку Україна”, який протягом тривалого часу був клієнтом ЄБРР.

Додаток 6 ІНІЦІАТИВА ЄБРР ЩОДО СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕНЕРГЕТИКИ

Протягом періоду наступної стратегії підвищення енергоефективності буде загальним пріоритетом Банку для всіх галузей. Україна – одна з найбільш енергоінтенсивних країн в світі. Її енергоефективність становить лише третину від середньої енергоефективності країни ЄС. Внаслідок цього Україна має величезний потенціал для здійснення заходів з підвищення енергоефективності, у кожній галузі економіки – у промисловому виробництві, виробництві електроенергії, в житловому секторі, на транспорті та в сільському господарстві.

Перед Україною стоїть важлива проблема щодо забезпечення відповідності її поновленого економічного зростання завданням, які стоять в рамках руху до низьковуглецевої економіки з метою подолання та зменшення наслідків зміни клімату. Енергоемність України у 2,5% рази перевищує відповідний показник Німеччини, а рівень викидів CO₂ на одиницю ВВП перевищує відповідний показник Німеччини більше ніж втричі. Враховуючи майбутнє зростання попиту на енергоресурси з боку населення та підприємств, очевидно що будуть потрібні значні зусилля для досягнення довгострокового сталого зростання постачання енергоресурсів та попиту на енергоресурси.

Банк має тривалу історію надання фінансування в Україні з метою розвитку сталої енергетики, що відповідає його мандату та пріоритетам і довгостроковій стратегії Уряду. Загальний потенціал діяльності Банку у деяких випадках залежить від впровадження змін до регуляторної та законодавчої бази. Банк підтримує такі зміни шляхом надання технічної допомоги, якщо Уряд висловлював зацікавленість у здійсненні таких змін.

10 червня 2009 р. в Києві Банк та Уряд України підписали План заходів для сталого розвитку енергетики (SEAP), який визначає напрямки подальшого розширення діяльності ЄБРР та впливу у сфері сталої енергетики. Ціль Банку щодо сприяння переходу до ринкової економіки полягатиме у продовженні своїх ініціатив щодо підвищення енергоефективності у всіх галузях економіки: як через пряме кредитування у корпоративному секторі, так і через надання кредитування фінансовим посередникам в рамках кредитних ліній для підвищення енергоефективності. Це включатиме не тільки надання фінансових ресурсів, але також технічних консалтингових послуг з метою визначення та провадження широкого спектру інвестицій для підвищення енергоефективності. Це сприятиме посиленню енергетичної безпеки в країні, підвищенню конкурентоспроможності та зменшенню платежів за енергоресурси для українців.

Основні сфери діяльності та галузі, у яких буде зосереджуватись діяльність:

- **Промисловість** – Банк буде планувати діяльність щодо сталої енергетики в корпоративному секторі в основному через розширення та реструктуризацію існуючої Програми підвищення енергоефективності в промисловості. Банк буде використовувати галузевий підхід з метою підвищення конкурентоспроможності підприємств шляхом оптимального використання ресурсів, технологічних

інновацій, та впровадження найкращої практики і вдосконалення практики управління споживанням енергоресурсів у клієнтів. Банк також укладатиме визначні угоди, наприклад, у металургійній галузі, з метою досягнення широкого демонстраційного ефекту. Він буде, якщо доцільно, використовувати фінансування в рамках програм зменшення наслідків зміни клімату з метою усунення чітко визначених бар'єрів для інвестицій у підвищення енергоефективності. Банк також розгляне можливість надання допомоги підприємствам та Уряду України у розробці ефективної системи передачі сучасних енергоефективних технологій, дружніх для клімату.

- **Програми фінансування розвитку сталої енергетики** – Банк буде вдосконалювати існуючі та розпочинати нові види діяльності з низкою фінансових посередників з метою забезпечення можливості ефективного охоплення МСП, розробників малих проектів використання відновлюваних джерел енергії та населення. Банк буде підтримувати Міністерство з питань житлово-комунального господарства у створенні відповідного законодавства та підвищенні обізнаності з метою сприяння інвестиціям з метою підвищення енергоефективності у житлово-комунальному секторі, і, за умови доцільності, також розгляне можливість підтримки інших відповідних урядових установ, з метою подальшого розширення відповідних програм.
- **Постачання більш чистої енергії** - Банк збільшить зусилля в напрямку високоєфективної реконструкції та модернізації в енергетичному секторі України, який має надзвичайний потенціал підвищення енергоефективності у виробництві, передачі та розподілі електроенергії. Крезе наявні програми технічної допомоги Банк буде підтримувати своїх клієнтів у визначенні найбільш доцільних інвестиційних програм з метою реконструкції, які продовжуватимуть строк служби основного обладнання, сприятимуть підвищенню енергоефективності та загальної ефективності, а також зменшенню впливу на навколишнє середовище. Банк також пропонуватиме підтримку уряду у розробці та впровадженні довгострокового підходу до реконструкції систем енергопостачання та інвестицій, необхідних для забезпечення спроможності системи енергопостачання України відповідати завданням світу зі зростаючими обмеженнями на викиди вуглецю.
- **Використання відновлюваних джерел енергії** – існує значний потенціал для інвестицій Банку у сектор використання відновлюваних джерел енергії, особливо щодо малих ГЕС та вітрових електростанцій. Банк підтверджує свою зацікавленість у дослідженні можливостей фінансування проектів використання відновлюваних джерел енергії та буде продовжувати надання всебічної підтримки для розвитку регуляторного середовища та інвестування в галузь. Для допомоги Україні у реалізації її великого потенціалу відновлюваних джерел енергії Банк, за підтримки Глобального екологічного фонду та ФЧТ, ініціював програму USELF, спрямовану на надання підтримки розвитку та кредитного фінансування для проектів використання відновлюваних джерел енергії. Ця Програма передбачає надання до 50 млн. євро для фінансування проектів, а також 20 млн. євро пільгового співфінансування з ФЧТ і складової технічної допомоги у сумі 6 млн. євро, фінансованої за рахунок гранту Глобального екологічного фонду. Крім цієї програми, Банк буде продовжувати розглядати окремі визначні

проекти, наприклад, великі вітрові електростанції, які демонструватимуть міжнародним та місцевим інвесторам життєздатність проектів використання відновлюваних джерел енергії в Україні. Особлива увага буде приділятися розвитку сектору біомаси. В середньостроковому періоді Банк розглядає можливість підготовки програми ТС щодо розвитку ринку біомаси, в рамках якої має бути вивчений ринок в Україні та детально проаналізовані аспекти ресурсного потенціалу, попиту на проекти та комерційних бар'єрів, та розглянуті можливості фінансування. З фінансової точки зору сектор біомаси (який має значний потенціал, але багато невеликих фрагментованих проектів) може бути підтриманий через спеціальну Програму фінансування отримання енергії з біомаси, спрямовану на надання як фінансування, так і спеціалізованої технічної підтримки для розробників проектів (програма одного вікна). Це залежатиме від створення Урядом України адекватної регуляторної бази, яка дозволить таким проектам продемонструвати свою економічну життєздатність.

- **Муніципальна інфраструктура та будівлі** – Банк буде продовжувати впровадження проектів у галузі муніципальної інфраструктури з значним внеском у підвищення енергоефективності щодо централізованого тепlopостачання, водопостачання та каналізації, утилізації твердих відходів, громадського транспорту та підвищення енергоефективності у житлових та адміністративних будівлях. Банк буде продовжувати підтримку українського уряду у розвитку комерційних, організаційних та фінансових структур для фінансування підвищення енергоефективності у громадських та житлових будівлях через спеціальні програми технічної допомоги. В найближчому майбутньому він буде найкращим чином використовувати ресурси програми ESP, надходження яких очікується, з метою підтримки муніципальних інвестицій в Україні.
- **Вуглецеве фінансування** – Банк буде продовжувати надання всебічної підтримки Державному агентству екологічних інвестицій України у подальшому збільшенні потенціалу вуглецевого фінансування в Україні, включаючи міжнародну торгівлю викидами з підтримкою схем цільових екологічних (зелених) інвестицій, а також розробку нових інструментів фінансування для підтримки проектів Спільного впровадження.

Додаток 7 ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОГРАМИ ТАМ/BAS В УКРАЇНІ

Програма ТАМ/BAS підтримує перехід до ринкової економіки шляхом досягнення змін на підприємствах – на потенційно життєздатних мікро-, малих та середніх підприємствах (МСМП), та сприяючи розвитку сталої інфраструктури місцевих Консультативних послуг з підприємництва у країнах діяльності ЄБРР.

1. ТАМ/BAS в Україні

Попередній досвід програми ТАМ

З початку діяльності у 1997 році, в Україні в рамках Програми ТАМ були впроваджені 63 проекти, для яких було використано 3,8 млн. євро донорського фінансування. Основними донорами були ЄС, Японія, Італія, Канада, Фінляндія та Німеччина, і надавалось також додаткове двохстороннє фінансування від Тайваню, Данії, Нідерландів, Австрії, Греції, Швейцарії, Сполученого Королівства та Бельгії. Компанії, яким надавалась допомога в рамках Програми ТАМ в Україні, мають в середньому 600 працівників та середній оборот приблизно 20 млн. дол. США. Проекти були розташовані по всій території України, допомога надавалась підприємствам у харчовій промисловості, роздрібній торгівлі, виробництві меблів та пов'язаних з цим виробничих галузях. Також продовжується виконання проектів ТАМ, спрямованих на підвищення енергоефективності, які фінансуються Німеччиною.

Попередній досвід програми BAS

Після початку діяльності у 2010 р., Програма BAS в Україні отримала донорське фінансування у загальній сумі 0,7 млн. євро. Основним донором був фонд ESSF. В рамках Програми впроваджувались в цілому 40 проектів з МСМП, для виконання яких були залучені 35 місцевих консультантів. Приблизно 65% проектів впроваджувались на підприємствах з менш ніж 50 працівниками. Підтримка надавалась, наприклад, в таких галузях, як будівництво, металообробка/машинобудування та сектор інформаційних технологій. В рамках Програми BAS в Україні також була здійснена низка заходів з розвитку ринку, спрямованих на розвиток місцевого ринку Консультативних послуг з підприємництва.

2. МСМП та сектор консалтингових послуг в Україні

Сектор МСМП

У 2009 р. частка малих підприємств становила 93,7% від загальної кількості підприємств, а частка середніх підприємств – тільки 5,8%. Щодо зайнятості, показники є більш збалансованими: малі підприємства забезпечують 26% від загальної кількості робочих місць в економіці, середні підприємства - 34,5%, а великі підприємства - 39,5%.

Підприємницьке середовище в Україні залишається несприятливим, у відповідності до звіту Світового Банку „Ведення бізнесу” (Doing Business Report) за 2010 р. Україна зайняла 145 місце з 183 країн, щодо яких був проведений огляд в рамках Індексу „Легкість ведення бізнесу” (Ease of Doing Business Index). Глобальна фінансова криза

мала негативний вплив на банківський сектор України. Недостатній доступ до фінансування продовжує мати негативний вплив на розвиток сектору МСМП в Україні.

Інтереси сектору МСМП в Україні захищає низка асоціацій підприємців. В цілому, інфраструктура підтримки підприємництва потребує подальшого вдосконалення для того, щоб допомогти українським МСМП у вирішенні нових економічних проблем.

Урядова підтримка для сектору МСМП

Органи влади ще не розробили узгодженої програми для допомоги МСМП у набутті ключових підприємницьких навичок та цінностей ринкової економіки. Уряд зосереджується на наданні доступу до фінансування та певному базовому навчанні. Уряд намагався спростити процес отримання дозволів та ліцензій, проте, для багатьох видів діяльності все ще потрібні ліцензії, і витрати часу та коштів для їхнього отримання залишаються значними. Зараз державна політика зосереджується на підвищенні якості державного регулювання МСМП, що призводить до покращення регуляторної та законодавчої бази для МСМП та фінансового середовища.

Донорська підтримка для сектору МСМП та консалтингових послуг

Крім ЄБРР, ще досить багато міжнародних донорів активно підтримують розвиток українського сектору МСМП. Агентство міжнародного розвитку США (USAID), Європейська Комісія та Канадське агентство міжнародного розвитку (CIDA) надавали значну допомогу у розвитку інституційної спроможності уряду та зацікавлених сторін щодо МСП з метою підтримки розвитку галузі. МФК в основному зосереджується на вдосконаленні підприємницького середовища. Норвегія надає підтримку для розвитку соціальної корпоративної відповідальності в секторі МСП. Низка міжнародних донорів, наприклад, Німеччина (фонд „Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit”), Нідерланди, Данія та Фінляндія, також надають підтримку українським МСМП, підтримуючи сільськогосподарське виробництво та розвиток МСМП в сільській місцевості.

Ринок консалтингових послуг

Місцевий ринок консалтингових послуг в Україні спочатку був фінансований міжнародними донорами, але консалтингові компанії поступово розширили спектр своїх послуг з метою більшого зосередження на попиті з боку приватних компаній. Якість та пропозиція консультативних послуг знаходяться на базовому рівні, і відповідні фірми розташовані в основному в Києві. Ринок консалтингових послуг залишається сильно фрагментованим та досить слабким, та потребує підтримки з метою професіоналізації та консолідації галузі.

Попит на консультативні послуги з боку МСМП присутній в столиці, проте він все ще зосереджений на базових консультативних послугах. Існує потреба у сприянні розвитку більш складних консультативних послуг, які мали б довгостроковий вплив на ефективність діяльності підприємств.

3. Продовження програм ТАМ/BAS в Україні

Продовження програми ТАМ

Враховуючи слабкість управлінської практики у середніх компаніях в Україні, надання консалтингових послуг з ведення підприємницькою діяльністю з боку міжнародних експертів є надзвичайно доцільним. Враховуючи бажання ЄБРР збільшити свою присутність у секторі середніх компаній в Україні, важливими є розвиток діяльності Програми ТАМ та дослідження нових підходів до вдосконалення управління в середніх компаніях. У співробітництві з Департаментом Головного економіста Банку, ТАМ планує проведення дослідження оцінки впливу на основі випадкової вибірки з метою оцінки впливу консультативних послуг, наданих в рамках ТАМ, на продуктивність та прибутковість підприємств, збільшення кількості робочих місць та ефективність використання енергоресурсів. Структура цього дослідження дасть можливість провести пряме порівняння з більш стандартними методами вдосконалення управління, які застосовуються комерційними консалтинговими фірмами. На додаток до цього, у якості контрольної групи будуть досліджені підприємства, які не мають зовнішніх радників.

ТАМ буде продовжувати співпрацювати з підприємствами щодо реструктуризації балансів, підвищення енергоефективності, розвитку експортної орієнтації та підвищення ефективності діяльності. В термінах галузей, допомога міжнародних експертів у відповідних галузях була б корисна для виробництва продуктів харчування та роздрібною торгівлі, особливо щодо технологічного ноу-хау. На додаток до цього, ТАМ буде продовжувати свою діяльність в регіонах за межами великих міст, де консультативні послуги з управління недоступні.

Продовження програми BAS

В Україні пропонується Матриця принципів надання грантів, з метою пріоритизації надання послуг та уникнення дублювання зусиль інших міжнародних донорів. В залежності від наявності фінансування, більші гранти будуть розподілятися у відповідності до наступних принципів:

- *Розмір підприємства*: Більші гранти будуть надаватися для менших підприємств.
- *Географічне розташування*: Більші гранти будуть надаватися для підприємств за межами столиці.
- *Тип консалтингових послуг*: Більші гранти будуть надаватися для підтримки більш складних консультативних послуг, спрямованих на підвищення ефективності управління, впровадження управління якістю та вдосконалення управління захистом довкілля.

Допомога з боку BAS на рівні підприємств буде доповнюватися наступними видами діяльності з розвитку ринку, з метою максимального збільшення впливу програми на процеси переходу до ринкової економіки в Україні:

- *Публічність та розповсюдження інформації*: Будуть впроваджені заходи для пропагування використання програми Консультативних послуг з підприємництва, особливо у районах за межами основних міст, а також для стимулювання попиту на більш складні консультативні послуги.

- *МСМП та навчання консультантів:* будуть проводитись заходи з інституційного розвитку для українських консалтингових компаній, з метою сприяння розширення пропозиції та підвищення якості консалтингових послуг в Україні.
- *Підтримка та розвиток існуючих місцевих інституцій:* BAS буде продовжувати підтримку українських інституцій, які сприяють розвитку МСМП та ринку консультативних послуг з підприємництва.

Загальні цілі

Програми ТАМ/BAS забезпечують раціональний географічний розподіл проектів в країні, при цьому проекти ТАМ будуть в основному зосереджуватись на декількох ключових секторах. Програми ТАМ/BAS будуть продовжувати впровадження заходів з підтримки тендерної рівності у бізнесі. Крім цього, програми ТАМ/BAS намагатимуться включати заходи з підвищення енергоефективності та управління захистом довкілля у звичайні проекти, з тим, щоб не конкурувати з іншими програмами ЄБРР щодо цього сектору.

Внесок до політичного діалогу ЄБРР

Крезе свою безпосередню роботу з підприємствами на місцях, програми ТАМ та BAS посилюють інструменти ЄБРР щодо політичного діалогу. Програми ТАМ/BAS будуть підтримувати участь Банку у політичному діалозі з українськими урядовими установами, та будуть співпрацювати з ініціативами Банку, спрямованими на розвиток сектору МСМП.

Додаток 8 ТЕХНІЧНА ДОПОМОГА**ТЕХНІЧНА ДОПОМОГА ЗА ДОНОРАМИ**

Донор	Разом
Австрія	1 353 355
Канада	614 945
Чеська Республіка	581 988
Спеціальний фонд акціонерів ЄБРР	6 760 280
Європейська Комісія	15 877 657
Фінляндія	119 500
Франція	1 521 700
Німеччина	146 000
Глобальний Екологічний Фонд	6 382 066
Італія	160 000
Нідерланди	1 495 550
Іспанія	2 748 620
Швеція	1 935 372
Швейцарія	2 835 564
Тайвань	587 691
Сполучене Королівство	33 100
Світовий Банк	632 366
Всього	43 785 753

ТЕХНІЧНА ДОПОМОГА ЗА ГАЛУЗЯМИ

Галузь	Разом
Агропромисловий комплекс	208 517
Економічна політика	90 000
Підвищення енергоефективності та зміна клімату	14 108 998
Довкілля	746 890
Фінансові установи	6 111 390
Муніципальна та екологічна інфраструктура	12 251 335
Природні ресурси	899 460
Енергетика	3 847 267
Фінансування малого бізнесу	2 450 000
Програма ТАМ/BAS	1 443 096
Транспорт	350 000
Інше	1 278 800
Всього	43 785 753

Додаток 9 ВИБРАНІ ЕКОНОМІЧНІ ПОКАЗНИКИ

Ukraine

	2004	2005	2006	2007	2008	2009 <i>Estimate</i>	2010 <i>Projection</i>
Output and expenditure							
<i>(Percentage change in real terms)</i>							
GDP	12.1	2.7	7.3	7.9	2.1	-15.1	4.0
Private consumption	13.1	16.6	15.9	17.1	11.8	-14.2	na
Public consumption	1.8	2.7	2.7	2.8	0.4	-5.6	na
Gross fixed capital formation	20.5	3.9	21.2	24.8	1.6	-46.2	na
Exports of goods and services	21.3	-12.2	-5.6	3.2	5.2	-25.6	na
Imports of goods and services	15.5	6.4	6.8	19.9	17.1	-38.6	na
Industrial gross output	12.5	3.1	6.2	7.6	-5.2	-21.9	na
Agricultural gross output	19.1	0.4	2.5	-6.5	17.1	-1.8	na
Employment							
<i>(Percentage change)</i>							
Labour force (end-year)	0.1	0.4	-0.2	0.3	0.3	-1.1	na
Employment (end-year)	0.7	1.9	0.2	0.8	0.3	-3.7	na
<i>(In per cent of labour force)</i>							
Unemployment (end-year) ¹	8.6	7.2	6.8	6.4	6.4	8.8	na
Prices and wages							
<i>(Percentage change)</i>							
Consumer prices (annual average)	9.0	13.5	9.1	12.8	25.2	15.9	11.0
Consumer prices (end-year)	12.3	10.3	11.6	16.6	22.3	12.3	13.0
Producer prices (annual average)	20.4	16.7	9.6	19.5	35.5	6.5	na
Producer prices (end-year)	24.1	9.5	14.1	23.3	23.0	14.3	na
Gross average monthly earnings in economy (annual average)	27.9	36.4	29.7	29.3	33.7	5.5	na
Government sector²							
<i>(In per cent of GDP)</i>							
General government balance	-4.4	-2.3	-1.3	-2.0	-3.2	-11.3	-9.9
General government expenditure	41.5	44.1	45.1	43.8	47.3	48.5	na
General government debt	25.5	18.7	15.7	12.3	19.9	34.6	na
Monetary sector							
<i>(Percentage change)</i>							
Broad money (M2, end-year)	32.8	53.9	34.3	51.7	30.2	-5.5	na
Domestic credit (end-year)	24.8	34.3	69.4	77.0	76.9	3.9	na
<i>(In per cent of GDP)</i>							
Broad money (M2, end-year)	36.4	43.8	47.7	54.3	54.0	53.0	na
Interest and exchange rates							
<i>(In per cent per annum, end-year)</i>							
Discount rate	9.0	9.5	8.5	8.0	12.0	10.3	na
Deposit rate ³	7.8	8.5	7.6	8.2	9.9	13.8	na
Lending rate ³	17.4	16.0	15.1	13.9	17.6	20.9	na
<i>(Hryvnias per US dollar)</i>							
Exchange rate (end-year)	5.3	5.1	5.1	5.1	8.1	8.1	na
Exchange rate (annual average)	5.3	5.1	5.1	5.1	5.3	8.1	na
External sector							
<i>(In millions of US dollars)</i>							
Current account	6,804.0	2,531.0	-1,617.0	-5,918.0	-12,763.0	-1,801.0	-1,200.0
Trade balance	3,741.0	-1,135.0	-5,194.0	-10,572.0	-16,091.0	-4,655.0	-6,000.0
Merchandise exports	33,432.0	35,024.0	38,949.0	49,840.0	67,717.0	40,394.0	46,000.0
Merchandise imports	29,691.0	36,159.0	44,143.0	60,412.0	83,808.0	45,049.0	52,000.0
Foreign direct investment, net	1,711.0	7,533.0	5,737.0	9,218.0	9,903.0	4,654.0	5,000.0
Gross reserves, excluding gold (end-year)	9,302.0	19,413.0	22,300.0	31,972.0	31,543.0	26,505.0	na
External debt stock	30,647.0	39,619.0	54,512.0	79,955.0	101,659.0	103,973.0	na
<i>(In months of imports of goods and services)</i>							
Gross reserves, excluding gold (end-year)	3.2	5.3	5.0	5.3	3.8	5.5	na
<i>(In per cent of exports of goods and services)</i>							
Debt service ⁴	4.6	4.9	5.1	4.0	2.7	5.8	na
Memorandum items							
<i>(Denominations as indicated)</i>							
Population (end-year, million)	47.1	46.7	46.5	46.1	45.8	45.5	na
GDP (in billions of hryvnias)	345.1	441.5	544.2	720.7	949.9	914.7	1,056.2
GDP per capita (in US dollars)	1,376.4	1,843.7	2,317.1	3,094.6	3,930.8	2,492.5	na
Share of industry in GDP (in per cent)	25.8	27.2	27.6	27.5	27.3	na	na
Share of agriculture in GDP (in per cent)	10.8	9.2	7.5	6.6	6.8	na	na
Current account/GDP (in per cent)	10.5	2.9	-1.5	-4.1	-7.1	-1.5	-0.9
External debt - reserves (in US\$ million)	21,345.0	20,206.0	32,212.0	47,983.0	70,116.0	77,468.0	na
External debt/GDP (in per cent)	47.3	46.0	50.6	56.0	56.4	91.7	na
External debt/exports of goods and services (in per cent)	77.2	89.3	108.5	124.9	118.7	191.6	na

¹ According to ILO methodology.

² IMF definition. General government includes the state, municipalities and extra-budgetary funds, in 2009-10 Naftogaz, bank recapitalisation costs, and issuance of VAT bonds.

³ Weighted average over all maturities.

⁴ Refers to payments on official debt only.

Додаток 10 КАРТА

